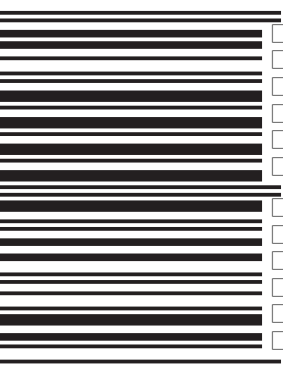

"PENTRU ARTIST FEMEIA NU-I FEMEIE"

Număr realizat cu sprijinul Consiliului Local al Municipiului Timișoara

5

VLADIMIR TISMĂNEANU DILEMA ASIMILĂRII

Ceea ce se atacă în figura evreului este principiul însuși al alterității. Pentru imaginarul antisemit evreul apare drept simbolul, ori, mai precis spus, personificarea diferenței. Antisemitismul înseamnă, între altele, negarea dreptului la diferență. Antisemitul unifică ceea ce este separat și chiar incompatibil. Să ne gândim la mitul "iudeo-bolșevismului" îngemănat, în cosmologia antisemită, cu acel al dominației globale a "iudeo-plutocrației". Recomand spre lectură partea despre antisemitism din lucrarea clasică a Hannei Arendt, *Originile totalitarismului*.

Antisemitismul este o ură veche, care în timpurile moderne a căpătat note și dimensiuni noi. A devenit element al unor ideologii politice moderne. Nu mai este antisemitismul teologic al Evului Mediu.

4-5

I.D. SÂRBU EPISTOLAR INEDIT

Frate Alecule,

[...] La această oră nu numai eu am în gît un cancer. Și Patria și Limba și Poporul limbii române, au un asemenea cancer. Eu spun că îl am fiindcă am tăcut prea mult. Blaga a murit (tot la 69 de ani) de cancer la șira spinării: *l'organe cible* - zic specialiștii. În tinerețe am crezut că voi fi un bun retor de catedră: de 15 ani, nimeni nu m-a invitat să vorbesc undeva: am tăcut, am tăcut, am citit enorm și am scris. Nu mai eram întrebat "Ce mai faci, Gary?", ci "Ce mai taci, Gary?"

Îți doresc un Crăciun normal, multă sănătate și calm. Sărut mîna Doamnei Tale și-l sărut și pe fiul tău.

12-13

OCTAVIAN PALER A SPERA, A-ȚI AMINTI

Eu însumi mă consider adesea un Don Quijote. Substanța celor spuse, à propos de Occident și de Est, ar fi că avem nevoie să ne învingem pe noi înșine. Să ne învingem măcar iluziile. Încerc prin această carte să înțeleg cine suntem noi ca popor, noi, românii. Este o carte despre utopiile mele. Cred că suntem cunoscuți în lume doar prin măști grotești. Cei de acolo știu despre Dracula, o mască grotescă, despre faptul c-am avut un președinte dement, despre câțiva sportivi. Dar despre felul nostru de a vedea și de a înțelege lumea ce știu? Vreau, prin această carte, să deschid spre lume o fereastră pentru România.

14

RADU CIOBANU, ÎNTRE AMINTIRI

CORNEL UNGUREANU

1). TIMISOARA ELEVILOR FRUNTAȘI

Înainte de Smaranda Vultur a scris despre Peter Freund Radu Ciobanu, aflat odinioară în vecinătatea maestrului. O vecinătate care începe de la liceele timișorene și de la copilăria, tinerețea și adolescența petrecute de cei doi în acest oraș. Volumul **Dialog peste Atlantic** realizat de Radu Ciobanu, apărut la Editura Emia din Deva ne poate lămurii mai bine, întâi, de ce liceul Loga din Timișoara a dat atâtea personalități ilustre și pe urmă chiar identitatea lui Peter Freund. Prietenul romancierului Radu Ciobanu s-a născut în Timișoara în 1936, este absolvent al Institutului Politehnic din oraș. Părăsește România în 1959. Își ia doctoratul în fizică la Viena în 1960. Din 1965 este profesor la Universitatea din Chicago. Ilustru. Din 1975 scrie și literatură. Din 2001 este colaborator al revistei **Exquisite corps**, editată de Andrei Codrescu și se ocupă, cu succes, de proză. Are păreriile lui, bine subliniate, despre poezie, muzică, literatură, dar și despre contextele creației. "Pentru omul creator, artist, om de știință, libertatea este un bun fermecat. Poți să dai frâu fanteziei tale și de acolo vor veni marile creații. Dar poți, într-adevăr, să fii un geniu creator, și într-un sistem fără cele mai elementare libertăți: Prokofiev, Șostakovici, Pasternak, Mandelștam, Ahmatova, Landau, Kapița, Gelfand, Kolmogorov, Pontriaghin și mulți alții. Ar mai fi și explicații: "Dacă autorul e persecutat, dacă colegii săi, sunt persecutați", crede Peter Freund, persecuția poate determina "un efort foarte concentrat, fără divagații, derapaje, un fel de adaptare creativă la mediu".

Aflăm și secrete despre Béla Bartok, născut la Sânicolaul Mare, om al locului, bănățean ca și fizicianul, și el navigând, în anii săi de glorie, prin State. Peter Freund știe multe și le poate comunica fericit prietenului său – de pildă cum a compus bănățeanul lor "Concertul pentru orchestră". Și, în fine, o întrebare-cheie: "De ce, după atâția ani, se întreabă profesorul, "mi-am putut păstra identitatea timișoreană?" Și, evident, poate să ne destăinuie chiar și aceste secrete: "Așa cum îi văd eu, anii copilăriei și tinereții mele s-au desfășurat în două epoci, ambele de negăsit nicaieri în afara Timișoarei. Deși m-am născut în 1936, copilăria mi-am petrecut-o într-un regat al secolului XIX. Apoi, pentru tinerețe, mi s-a oferit atmosfera opresivă a unei colonii sovietice."

Dar nu numai atât: "Am avut două fete în casă, una pentru curățenie, cealaltă pentru a ne servi, o bucătăreasă, o spălătoreasă, o călcătoreasă, o guvernantă". Așa ceva nu-și permit decât foarte puțini în America, în Timișoara copilăriei lui Peter Freund fiecare avea cel puțin o servitoare. Pe insula timișoreană se putea. Nici măcar în anii terorii comuniste, când familia a fost alungată din palat într-un banal apartament de două camere, n-a fost foarte rău, fiindcă o servitoare mai exista. Tânărul avea parte, în camera lui, de o servitoare minunată.

În Timișoara era fericit fiindcă putea asculta muzică adevărată. Fiecare avea o educație muzicală, îi iubea pe clasici, chiar dacă mama lor nu era, ca mama lui Peter Freund, cântăreață de operă. Există o calitate deosebită a școlii – calitatea superioară a profesorilor de liceu recuperează alte omagii ale fizicianului. Omul a citit tot și-l iubește pe Ionescu – Ionescu este între iubiturile sale mari. "Teatrul său e de o originalitate fantastică, este una din realizările de geniu ale

literaturii europene, a veacului XX". Dar Kafka? "Kafka a arătat că limba teutonilor poate fi utilizată ca bisturiul unui chirurg, cu precizia străcutoare a unei raze de laser". E o replică demnă de ținut minte. Uneori Peter Freund se răsfăță, Mitteleuropa e, pentru el, ținutul cel mai creator din lume. În Radetzky marsch Joseph Roth "a scris romanul istoric definitiv, care depășește, așa zice eu, **Război și pace**". Citează din Fernando Pessoa cu bucurie. E mare, îi place. Radu Ciobanu nu obiectează și nici nu se supără atunci când conorășeanul său afirmă că Eminescu e de origine semislav, nu român, Napoleon nu e francez, ci corsican, Alexandru Cel Mare nu e grec... Posesorul Palatului Ciobanu din Timișoara, nepotul marelui om politic ilustrat cu brio la Unire, militarierul Radu Ciobanu nu asasinează conversația cu necesarele reducții. El rămâne în cotlonul său provincial, lăsându-și prietenul să se desfășoare. Ceea ce, cu farmec, cu bucurie, Peter Freund face. (Când am scris despre Peter Freund am uitat de fiecare dată să adaug că a redevenit proprietarul uneia dintre clădirile mari ale orașului; și că în imediata apropiere e Palatul Ciobanu).

2) ISTORIA LITERATURII, ÎNTRE 1985 ȘI 1990. LA DEVA.

Scriitorul Radu Ciobanu, posesorul (azi) al Palatului Ciobanu din Timișoara locuiește în 1985 la Deva și ajunge, când și când, la Timișoara. Ascultă **Europa liberă**, de unde află că a murit câte un prieten scriitor, despre care presa nu suflă un cuvânt. E un singuratic, citește, transcrie istorii zilnice: "N-a fost un simplu zvon: de la întâi martie se ia curen-
tul timp de 12 ore în trei reprize...Se zice că asta va dura până la 30 noiembrie, dar nu se precizează și anul. Sunt curios ce se va întâmpla la vară, când vor începe să se împută mezelurile (și așa împutite) de prin alimentare. Deocamdată noul meu program muzical de după-amiază e serios perturbat...". Prozatorul scrie, scrie, dar e măcinat de "o neîncredere obsedantă" în tot ce face. Recapitulează și numește, între reușite, **Crepuscul, Nemuritorul albastru, Călărețul de fum**. Parcă ar mai fi și altele. Dialoguri cu editorii, oboseală, boli. Funcționar fericit, peregrinează în jurul orașului de reședință și are parte de câteva întâlniri mirabile.

E memorabilă întâlnirea cu Olga Caba, fixată într-un Sebeș dușman, detestată de vecinii ignari. "Avea pe atunci 54 de ani, cu frumusețea încă intactă, înaltă, cu o ținută, de la pas până la modul de a mi se adresa, culant și totuși distant, în vădit contrast cu decorul agresiv, pe fondul sonor al orățăniilor din curte. Cred că pot spune fără teamă de exagerare că era o prezență majestuoasă, în orice caz de o inubliabilă distincție". Îi va recenza cu iubire cărțile care încep să-i apară și dialogul va fi reluat cu firescul protocol. Importante sunt paginile despre 22 decembrie 1989 la Deva. Scriitorul ar fi putut să devină lider, dar, în stilul său personal, s-a retras în bunkerele profesiei de scriitor. Și nu uită să consemneze încă o călătorie prin străinătățile acum prietene.

3) CUM ARATĂ EUROPA
NOASTRA.

În recent apărutul volum **Europa din noi** Radu Ciobanu așează alături pagini de memorialistică, note de călătorie, dar și note de lectură. Nu mai este în Deva exilului, e

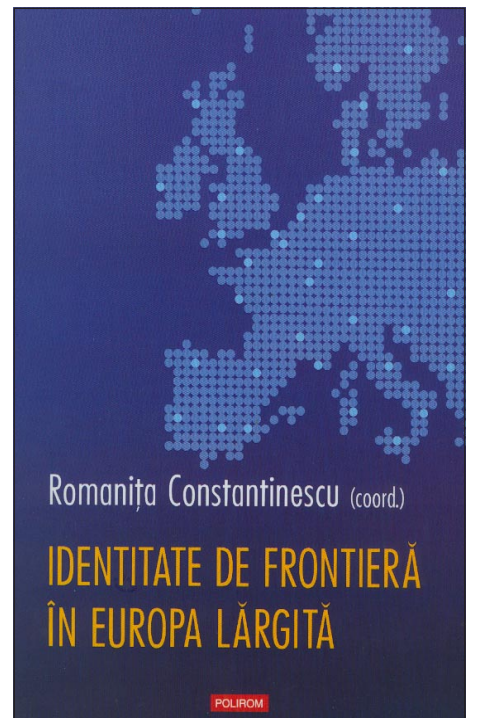
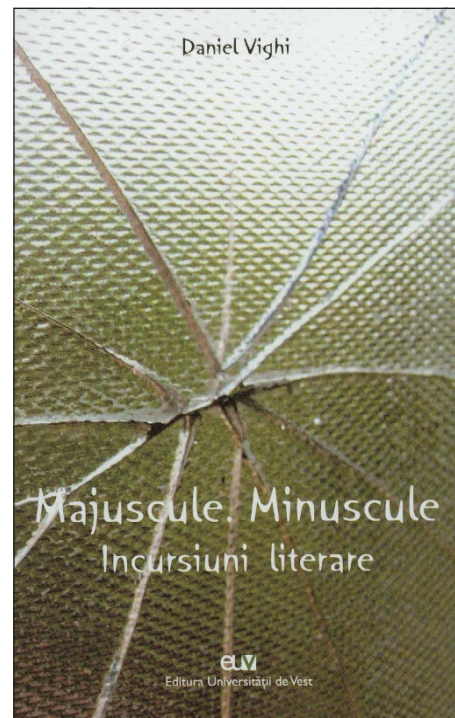
într-o Europă pe care o privește cu înțelepciune. Într-o Mitteleuropă pe care o comentează cu pricepere, cu farmec. Un articol consacrat lui Sándor Márai (observații cu privire la recent tradusele **Moștenirea Esterei și Lumânările ard până la capăt**) se numește **O revelație târzie**. Cum s-a putut să-l ocrolească? Scriitorul devine tranșant, apelează la superlative. Se alătură celor care cred, asemenea lui Kundera, că Rusia nu a fost considerată niciodată parte a Europei. Sau că "Rusia nu poate deveni parte a continentului lor". "Au spus-o în anii din urmă doi excepționali prozatori din penultima generație, născuți în 1960, unul ucrainean, celălalt polonez, Iuri Andruhovici și Andrzej Stasiuk, în volumul **Europa mea**, apărut în colecția A Treia Europă....". Solidar cu **A Treia Europă**, cu Mitteleuropa care e și ținutul lui (îl cartografiază în fericite călătorii) scriitorul citește, recitește și comentează ca un specialist cărți de scriitori francezi, spanioli, greci ș.a.m.d. Își omagiază confrăii ca un bărbat care a rămas, o viață, alături de ei. Fac parte

din Europa noastră, repetă scriitorul, azi mai solidar ca niciodată.

Radu Ciobanu & Peter Freund, Dialog
peste Atlantic, Ed. Emia, 2006; **Radu**
Ciobanu, Țărm târziu, Jurnal, 1985-1990,
Emia, 2004; **Radu Ciobanu, Europa din noi**,
Excelsior Art, 2008.

Post scriptum. Îmi propun mereu să scriu despre cărțile întâiului Sorescu, timișorean odinioară, clasicizant într-o literatură pe care o practica, înainte de a deveni parodist, ilustrul său frate. Nu știu dacă și George Sorescu, istoricul literar, universitarul craiovean, a scris poezie (el ar fi, atunci, întâiul!), dar, numărând anii, observ că Ion Sorescu a debutat cu 45 de ani în urmă în **Viața studentescă**. E un veteran ilustrat ani în șir doar în bătălii pedagogice fiindcă prestigiul ilustrului Marin era prea mare ca să îndrăznească. Îndrăznind acum, cu câteva volume care ilustrează din plin afinitățile confraterne, Ion Sorescu merită din plin o pagină din revista noastră, ca un adevărat timișorean de odinioară.

CĂRȚILE LUNII DECEMBRIE

ONOMANTIE

ȘERBAN FOARTĂ

HILDEGARD, weibl. Vorname, aus
ahd. *hiltja* "Kampf" und *gart* "Gehege",
"Schutz".
(*Der grosse Brockhaus*)

Cu cine și de cine, Hildegart,
te lupti și aperi?
Că,-n platoșă, pe tine,-n galben cart,
te văd cum scaperi

și te denunți, o, Hilde (și, și Gart),
așijderi unei
Athene-n aur-fildeș sub, de cart,
luneta lunei.

Cu cine și de cine, Hildegart?...

(1984)

BUNUEL NICOLITĂ ÎN EPOCA CINEMATOGRAFULUI MUTU

(NOTATII DIN CALENDARUL CUVIOSULUI
BLOGOSLOVANIAE)III

MARCEL TOLCEA

● Cu o zi, două înaintea alegerilor, mă pregăteam să gândesc. Astenizat, făceam mici genuflexiuni cu emisfera stângă spre ecuatorul Rațional unde, îndeobște, stă la picnic Descartes. Surpriză, am exclamat: alături, manelea din acordeon chiar tiroida judecăților mele cu sictirul erect. Așadar, pe jumătate creier, pe jumătate muciflegme, eram ca lupul, tigru, ghepardul. Care întreabă cu scobitoarea de argint parfumat între dinți: Eu pe cine alerg? Cum văzurăți deja, a fost supraofertă de ca-candidați, la pachet cu apostoli, maici și îngeri în garanție fix până la 1 decembrie. Când se întâmplă să fie Ziua de Luptă Anti-Sida. Deci, Țociu și Palade sau Stela și Arșinel? Cred că, legislatura asta, merg la binominal cu Stela și Arșinel. ● Câinele andaluz e un film de Luis Bunuel (plus Salvador Dali) din perioada Mutu a cinematografului. Nimic nu coagulează vreun sens nici măcar preț de 10 secunde. Cam cum au fost pasele steliștilor din meciul cu Fiorentina. Dicteul automat – care, la un fost club militar, poate fi dicteu foc cu foc – e suveran, asemenea iraționalului unui vis. Așa că, după ce pupila mi-a fost tăiată timp de o oră și jumătate prin visul UEFA până la linia de fund a absurdului, am adormit și m-am visat rezervă într-o echipă africană de polo antrenată în ploaie. Oare dacă Gigi Becali ar fi antrenor al revistei "Orizont", s-ar visa copil-Păstorel? ● Timișorenii știu că în seara zilei de 4 decembrie, după 6, a fost vernisată la Palatul Baroc o minunată expoziție Silviu Oravitzan. De ce spun minunată? Fiindcă nu se putea altfel. Și fiindcă știu că cei peste 400 de ochi au clipit chiar așa. Nimeni însă nu a știut că președintele CJ Timiș vroia să îi facă artistului o surpriză. Spera să îl convingă să vină la vernisaj pe Patriarhul Daniel, care urma să ajungă la aeroportul timișorean, la 18,15, în drum spre Arad. Așa că d. Constantin Ostaficiuc m-a sunat să amân discret ora vernisajului și, evident, să păstrez toată discreția. Singura persoană care știa de proiect era șeful circulației municipale, d. Florin Bolbos, cu care am stabilit traseul cel mai scurt spre Muzeu. Din păcate avionul a întârziat prea mult pentru ca Prea Fericitul Daniel să se poată abate de la program. În pofida acestei amânate. și nu ratate întâlniri, am să vă spun un al doilea secret: Silviu Oravitzan i-a fost profesor de desen actualului Patriarh al României! ● Și, în încheiere, o firavă părere despre cel mai micușor altoi ițit în viața politică românească. Despre care dați-mi voie să scriu că, așa cum în parcurile de MacDonald's caii putere ai limuzinelor au grohăit de porc îngrășat cu chipsuri de ghindă, recenta alianță dintre PD-L și PSD seamănă cu un pârț de sub șpagatul unei balerine sovietice.

[i] Cf. <http://marceltolcea.blogspot.com/>

Compania Națională Loteria Română S.A.
sprijină financiar programele Uniunii Scriitorilor
din România dedicate Centenarului Societății
Scriitorilor Români.

PREMII

Juriul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor, format din Cornel Ungureanu (președinte), Eugen Dorcescu, Gheorghe Jurma a acordat următoarele premii pe anul 2007:

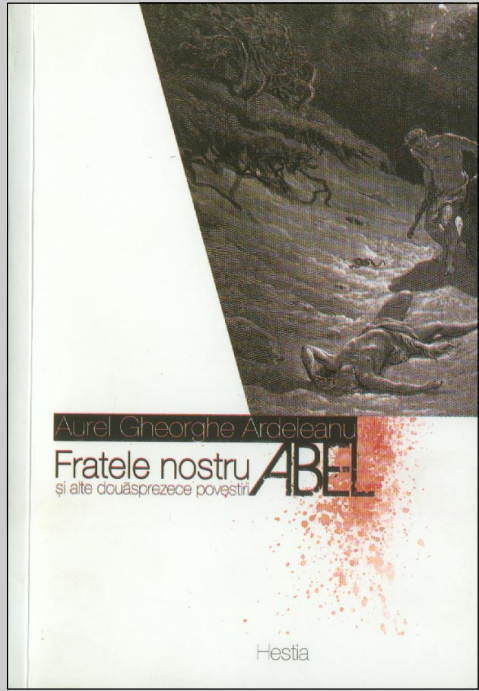
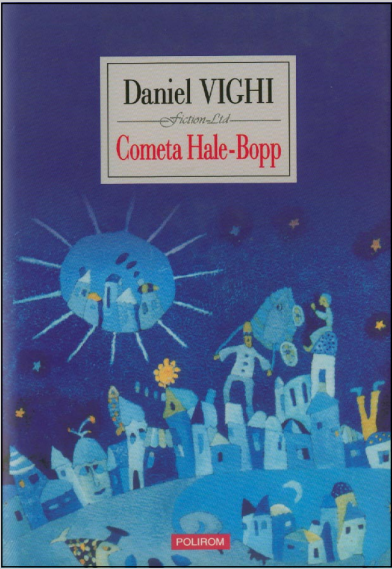
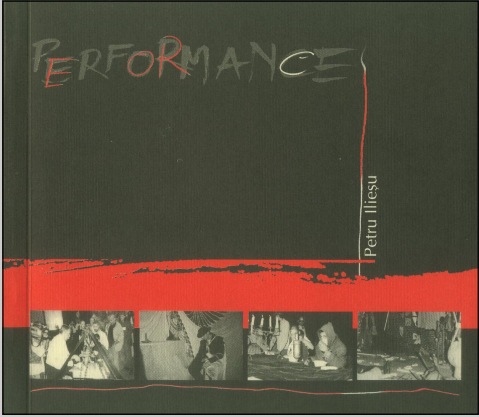
Premiul OPERA OMNIA -
Premiul pentru poezie -

Premiul pentru proză -

Premiul pentru eseu -

Premiul special al juriului -

Petre Stoica
Petru Ilieșu (volumul
Performance, Editura Planetarium)
Daniel Vighi (volumul *Cometa Hale-Bopp*, Editura Polirom)
Alexander Gerdanovics (volumul
Depoziții, Ed. Cosmopolitan).
Aurel Gheorghe Ardeleanu
(volumul *Fratele meu, Abel*,
Editura Hestia)

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA

Vineri, 21 noiembrie, Filiala a aniversat cei 85 de ani împliniți de Î.P.S. Nicolae Corneanu și cei 75 de ani ai lui Anghel Dumbrăveanu. Despre creația celor două personalități de seamă ale Timișoarei culturale au vorbit Ioan Petraș, Eugen Dorcescu, Alina Dumbrăveanu, Maria Pongrácz Popescu, Cornel Ungureanu, Eugen Bunaru. A fost lansat ultimul volum de poezii a lui Anghel Dumbrăveanu, volum prezentat de Violeta Dumbrăveanu. Actorul Ion Jurăscu a citit din opera poetului aniversat. În încheierea întâlnirii, I.P.S. Nicolae Corneanu a vorbit despre rolul literaturii și rostul scriitorului în viața cetății.

Vineri, 28 noiembrie, Filiala i-a aniversat pe cei patru scriitori timișoreni care au împlinit 65 de ani: Paul Eugen Banciu, Ivo Muncian, Aurel Turcuș, Cornel Ungureanu. Despre sărbătoriți au vorbit Alexandru Ruja, Lucian Alexiu, Eugen Dorcescu. Ședința a fost moderată de Maria Pongrácz-Popescu.

Vineri, 12 decembrie - a fost ziua acordării premiilor Filialei din Timișoara a URSS pe anul 2007. Au fost salutați, de asemenea, laureații premiilor *Pro cultura*, acordate de Consiliul Județean Timiș: Ion Marin Almăjan, Maria Pongrácz Popescu, Aurel Gheorghe Ardeleanu, Ciprian Vălcău. Despre premiați și premii literare, despre prezența scriitorului în lumea contemporană, despre anul literar 2007 au vorbit Petre Stoica, Cornel Ungureanu, Marcel Tolcea, Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Lucian Alexiu, Corneliu Mircea, Eugen Dorcescu, Gheorghe Jurma și alții.

DILEMA ASIMILĂRII

VLADIMIR TISMĂNEANU

LIDIA VIANU: Care sînt în acest moment coordonatele intelectuale ale lui Vladimir Tismăneanu? În ce direcții gîndește el, politologul de talie mondială, dar și fiul unei familii de evrei din România, stabilit la Washington – acum, cînd războiul bate iar la ușă acelui mult încercat refugiu pentru poporul Biblic, Israelul?

VLADIMIR TISMĂNEANU: Lucrez la cîteva proiecte mai vechi, precum și la unele extrem de recente și urgente. Conduc cîteva lucrări de doctorat, scriu pentru reviste americane și europene. Am revenit în urmă cu trei săptămîni din România, unde am lucrat împreună cu colegii din Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste. Încerc să-mi adun gîndurile, să așez lucrurile într-o perspectivă cît mai coerentă. Chestiunea comunismului, ca sistem politic, social și economic, dar și ca ideologie totalitară cu ambiții de reconstrucție a condiției umane trebuie tratată cu maximum de rigoare științifică. Au existat călăi, persecuții în masă, au fost distruse întregi comunități sociale. Comunismul a fost în fond un exterminism social (gîndiți-vă la clasa de mijloc, la intelectualitatea umanistă, la țărănime). Costurile utopiei au fost imense.

Trebuie să examinăm natura represiv-teroristă a acestui sistem, prețul plătit de societatea românească (sute de mii de victime) pentru construcția așa-zise "lumi noi". Recitesc cărți fundamentale pe subiect, corespund cu prieteni interesați de același subiect, consult documente de arhivă. Acum cîteva zile am fost în Missouri, la Biblioteca Prezidențială Truman, situată în localitatea de baștină a acestui redutabil președinte american, Independence. Acolo își dorm somnul de veci Harry Truman și iubita sa soție. Am participat la un seminar despre Războiul Rece. M-am gîndit mult la rolul lui Truman în marile decizii ale acelei perioade atît de convulsionate (bomba atomică, blocada Berlinului, războiul civil din Grecia, ruptura dintre Tito și Stalin, războiul din Coreea, paranoia antisemită a despotului de la Kremlin).

Am văzut în Muzeul din cadrul Bibliotecii documente legate de decizia lui Truman de a recunoaște statul Israel. A fost un moment crucial în istoria veacului douăzeci. Am văzut o menora adusă peste cîțiva ani drept dar de către premierul Ben Gurion. Recunoașterea de către SUA a existenței legitime a statului Israel a fost un act extrem de important, o dovadă că acest președinte a știut că poporul evreu are dreptul la un cămin național protejat de legislația internațională și de angajamentul celei mai mari puteri democratice de a-l susține împotriva noilor valuri de agresiune. Am o soră, inginer chimist, care locuiește la Haifa. Mamă mea este înmormîntată în acel oraș, într-un cimitir pe malul Mediteranei. Existența statului Israel este pentru mine o axiomă morală, o necesitate istorico-politică pe care doar fanaticii neonaziști, maniacii sîngiști și islamisții fundamentalisți pot să o pună sub semnul întrebării.

– Presupun că te-ai născut în București. Știu foarte multe, dar de fapt extrem de puține despre tine. Cînd ai ajuns în America, de ce ai părăsit România, de ce nu ai ales ca destinație Israel? Ca istoric, dar și filozof al societății – așa te arată textele tale, pe care intelectualii care au trăit conștient masacrul comunist (mama mea a fost toată

viața redactor de știri la AGERPRES, pasiunea ei este conștientizarea politicului – drept care nu pot să-ți spun cu ce aviditate citește tot ce scrii) – ai în mod precis o explicație pentru ezitarea evreilor de a-și reasuma spațiul Biblic, ca să zic așa. Dacă m-ar fi întrebat cineva înainte de 1989, în cazul în care aș fi încercat să emigrez, unde aș fi vrut să ajung, mă tem că aș fi ocolit Israelul. Poate că tu nu ai gîndit așa – dar e oare reacția mea un caz izolat? Mă gîndeam că sînt – pare-se – mai mulți evrei în exil/ asimilare decît în Israel...

– M-am născut pe 4 iulie 1951 la Brașov. Familia locuia în București (după revenirea din URSS în martie 1948). Mama era la Predeal, eu m-am grăbit să vin pe lume și uite-așa, în condiții de urgență, am văzut lumina zilei în "Orașul Stalin" cum fusese numit Brașovul în cinstea "părintelui popoarelor". În volumul *Ghilotina de scrum* am povestit multe lucruri despre junețea mea bucureșteană (am mers mai întîi la Liceul "Petru Groza", apoi, după 1963, la Liceul 24, astăzi "Jean Monnet"). Între 1970 și 1974 am studiat sociologia la Universitatea din București. Am intrat cap de listă, cu cea mai mare notă, și am absolvit ca șef de promoție. Vărul meu, Andrei, fiul surorii mamei mele, Cristina Luca-Boico, a emigrat în Israel prin 1975. Eu eram foarte atașat de limba și cultura țării în care m-am născut (rămîn atașat și astăzi, nu e nevoie să o mai spun). În 1967, la 16 ani, am fost mîndru de victoria Israelului în Războiul de 6 zile, însă nu am trăit acel gen de solidaritate totală care m-ar fi făcut să cer emigrarea. Părinții mei, fără a-și ascunde vreodată originea, ne-au crescut, pe surorile mele și pe mine, ca internaționaliști. Cînd am încetat să cred în mitul internaționalist (pe la 14 ani), am îmbrățișat ideile unui umanism deschis, de factură universalistă. Nu mă jenez, recunosc că mă consider un cosmopolit. Pe vremea lui Stalin, "cosmopolit fără rădăcini" era cuvîntul-cod pentru evreu. Sînt american de origine iudeo-română. Sînt în egală măsură cetățean al lumii. Nu sînt orb și constat că mare parte din campaniile contra mea din ultima vreme (ziarul *Ziua*, publicațiile național securiste gen *România Mare*, dar și reviste neo-legionare) ține de obsesiile antisemite pe care nici măcar Auschwitzul nu pare să le fi astîmpărat.

În realitate, orice intelectual critic este un cosmopolit, deci orice intelectual critic este, în felul său, evreu. Spunea cineva că toți poeții sînt evrei. Nu știu, dar există ceva adevăr în această frază. Este o chestiune de sensibilitate și destin.

Am fost între timp în Israel. Mi-am dat seama că mă pot simți acasă acolo. Pe de altă parte, mă simt acasă și în Statele Unite, și în România post-comunistă, cu toate nevrozele ei. Mă fascinează sionismul, îi prețuiesc dimensiunea eroic-temerară. Evreitatea mea este însă una mai degrabă spirituală. O trăiesc uneori tragic, altădată doar anxios. Niciodată euforic, întrucît este o condiție a alterității niciodată încheiate. Cum poți fi triumfalist cînd știi că microbul antisemit este încă activ în această lume? Sîntem cumva sortiți să căutăm mereu un alt liman. Este ceea ce un istoric american de origine rusă, Yuri Slezkine, identifica drept o înclinație aproape naturală a evreilor spre modernitate și schimbare (a *Mercurial nation*). Nu sîntem apolinici, oricît ne-am strădui. Cartea sa, foarte controversată, se chema *The Jewish Century* și a apărut în

2005 la Princeton University Press.

– Cînd te-ai decis să pleci din România și cum anume ai făcut-o? Ai resimțit dezrădăcinarea ca pe o drama? Acum aș zice ca ești un evreu asimilat, pluricetățean și – oare? – nu neaparat religios. Dar a existat la începutul aventurii tale de emigrant un moment de deruta, de regret al exilului (din România)? Ești de origine iudeo-română. Deci patria ta (vorba comunistă, dar încă actuală) e România. Cum te raportezi la Israel?

– Am început să mă gîndesc la plecarea din România pe măsură ce mă întîlneam cu tot felul de piedici și de bariere pe plan profesional. Am încercat în repetate rînduri să intru să lucrez la un institut de cercetare (filosofie, sociologie), ori într-o catedră de filosofie. M-am izbit mereu de refuzuri, legate fără îndoială de originea mea etnică. Sistemul se debarasase, după 1960, de pojghița de "internaționalism" și se "etnicizase" pînă la paroxism. Se invocau pretexte rizibile: rude în străinătate etc. Terminasem șef de promoție, îmi făcusem "stagiul în producție" (la un laborator de sociologie urbană ce ținea de Institutul de Proiectări pentru Construcții Tipizate). Mi-am dat doctoratul în 1980, scriam în *Revista de filosofie*, dar nu eram acceptabil pentru cerberii ideologici.

În plus, ajunseseam tot mai mult la o stare de revoltă în raport cu minciunile oficiale. Cultul lui Ceaușescu, propaganda ubicuă, zgomotoasă și agresivă, mă scotea din minți. Nu mai credeam în nimic din ceea ce-i însuflețise cîndva pe ai mei. Ascultam *Europa Liberă*, citeam cărți de Camus, Aron, Conquest, Kolakowski, eram la curent cu marile dezbateri culturale din Vest. Eram un neo-marxist pe calea despărțirii de marxism. Am plecat din țară în septembrie 1981. O însoțeam pe mama mea, fostă soră de caritate în Brigăzile Internaționale din Spania, care primise o invitație să revadă locurile unde lucrase în timpul Războiului Civil și unde tatăl meu își lăsase brațul drept la vîrsta de 25 de ani. Cum era greu să i se refuze pașaportul (existau totuși niște relații între PCR și partidele comuniste vestice), mama a primit aprobarea de călătorie. Eu am fost "beneficiarul" acestei situații, întrucît ea a cerut să plece însoțită (din motive de boală). Ajuns la Paris, am decis să rămîn în Occident (nu ușor, ci după lungi discuții cu mama). Apoi, ajutat de vata primară a

tatălui meu, critica de artă Sofia Imber, directoarea Muzeului de Artă Contemporană din Caracas, plecată cu familia din România la începutul anilor '30, am ajuns în Venezuela. Am lucrat la Muzeu, am scris chiar un studiu introductiv la catalogul expoziției pictorului cinetic venezuelean Jesús Soto. În septembrie 1982 am ajuns în SUA. Am trăit dezrădăcinarea ca pe o mare frămîntare psihologică. Am fost în egală măsură fericit că puteam vorbi, scrie, respira liber. Nu am regretat vreodată plecarea din România. Am regretat însă despărțirea de familie și de prieteni. Mulți au emigrat după aceea, iar după 1989 mi-am făcut noi prieteni în România. Să-i numesc aici pe Mircea Cărtărescu, Leonard Oprea, Mircea Mihăieș, Horia Patapievic, Caius Dobrescu, Dan Pavel, Andrei Bodiu, Adriana Babeți, Ioan T. Morar, Stelian Tănase și atîția alții. Să nu-l uit pe Nicolae Manolescu, pe care îl admiram de departe încă de pe cînd eram în țară.

America încurajează identitățile multiple. Nimeni nu este condamnat la o identitate monistă. Patria mea este America, adică Statele Unite. Dar, cum ziceam, mă simt acasă și în România. Israelul este pentru mine numele speranței învingătoare, mă simt total solidar cu un stat care luptă de decenii să supraviețuiască. Mă simt solidar cu singura democrație veritabilă din Orientul Mijlociu, cu singurul stat din zonă care așază individul în centrul vieții politice. Evident, nu este un stat perfect, dar există oare un asemenea caz de perfecțiune? Mă simt solidar cu o comunitate care a făcut posibil un vis milenar de revenire a evreilor acolo de unde au fost alungați. Mă leagă de Israel faptul că atîta vreme cît acest stat există, un nou Holocaust nu este posibil.

– Numele tău e rusec. Eu am învățat rusa cu încîntare în tot timpul vieții mele de elevă și abia acum îmi dau seama că, inconstient, era în această bucurie (pe lîngă înclinația banală pentru limbi) o izbucnire neexprimată a neamului, a acelor evrei pe care armata sovietică i-a scăpat de lagăr – printre care se numărau și părinții mei. De multe ori am auzit acest lucru în casă și, chiar dacă nu înțelegeam ce e acela un lagăr, noțiunea de spaimă existențială s-a transmis. Tu ai avut și mai devreme ca mine deschiderea către orizontul acesta. Nu știu dacă ai învățat rusește, dar sînt convinsă că în ultima vreme ai auzit destule despre

această parte a existenței tale. Care e relația ta cu "marele urs"? Ce rol joacă idealul "sovietic" în mitoteca ta? Te întreb fiindcă ești doar cu patru ani mai mic decât mine și totuși cred că am avut experiențe diferite. Când a murit Stalin, eu eram în clasa întâi și, dacă nu aveam o colegă de bancă (tot evreică), ai cărei părinți fuseseră ilegaliști, care să mă lumineze, arătându-mi un album impresionant cu marele tătuc, habar n-aș fi avut că el a existat. Lupta mea a fost în exclusivitate cu Ceaușescu. Regimul lui m-a persecutat (fiindcă am refuzat să colaborez cu securitatea din fragedă tinerețe, fiindcă aveam o origine nedorită – deși măcar de legionarism nu mă putea nimeni acuza...) și m-a ținut asistentă unsprezece ani după ce mi-am luat doctoratul. Lupta ta – carieră, cerc social – cu cine s-a dat?

– După sfârșitul Războiului Civil spaniol, ai mei au petrecut câteva luni într-un lagăr de refugiați în Franța. Apoi au plecat, ca emigranți politici, în URSS. Era pentru ei împlinirea unui vis: Uniunea Sovietică le apărea ca "patria socialismului". Se identificaseră frenetic cu cauza comunismului, iar URSS era văzută drept locul sacru a ceea ce Czesław Miłosz a numit, în *Gîndirea captivă*, Noua Credință. Mama s-a lămurit destul de repede, dar nu avea alternativă. Născută la Botoșani, nu era basarabeancă (tatăl meu se născuse la Soroca), nu avea voluptatea serilor petrecute cu ceai, cîntece și multă, multă votcă. A făcut Medicină în anii războiului. Sora mea Victoria s-a născut în evacuare în orașul Kuibîșev (azi, ca și înainte de bolșevism, Samara), în 1941. Rodica, cealaltă soră, s-a născut în 1944. Familia a revenit în România în 1948. Deci în nici un caz nu se poate spune (cum citesc în presa național-securistă și neo-fascistă) că ai mei au adus comunismul. Nu au venit cu tancurile, ci cu trenul.

În anii războiului mama a fost crainic, tata redactor la Radio Moscova, emisiunea în limba română. Mama a citit scrisorile prizonierilor de război români către familiile lor din țară. Deci, iarăși, nu ceea ce spun diverșii trepăduși național-staliniști și fasciști. După ani de zile, o recunoșteau oamenii după voce. Rusa a fost vorbită în casă ocazional, deci nu ca limbă principală. Nu a fost limba mea maternă. Surorile mele o vorbesc foarte bine (a fost prima lor limbă). Nu este și cazul meu, întrucît atunci cînd am mers la școala "Petru Groza" ea încetase a mai fi "Școală medie mixtă cu limba de predare rusă".

Am fost fascinat, ca atîția alții din generația mea (și, în fond, sîntem apropiați ca generații) de adolescenții-partizani din *Tînăra Gardă*. Am citit cu pasiune *Așa s-a călit oțelul*. Am rîs citind *Vițelul de aur* și am plîns, pe la 12-13 ani, văzînd filmul *Tragedia optimistă*. Dar mi-a trecut destul de repede. Nu am crezut vreodată că pionierul Pavlik Morozov trebuia să-și trădeze tatăl. Am avut de la început o mare mefiență în raport cu clișeele eroic-maniheiste. Structura mea este sceptică, nu apocaliptică. Îmi admir pe marii revoltați, mă sperie posedații revoluționari. Am observat minciuna încă din anii de școală primară: tatăl meu fusese exclus din partid pentru "fracționism". Știam că este un "soldat credincios", deci nu puteam nici pricepe, nici admite această injustiție. Am aflat destul de devreme că regimul se baza pe persecuții în masă. Bunicii mei nu erau comuniști și vorbeau liber în fața noastră.

Cît îi privește pe ilegaliști, sînt multe de spus. Unii (prea puțini!) au fost de bunăcredință (mă gîndesc la un Tudor Bugnariu, Radu Stoichiță ori Henri Wald). Cei mai mulți însă s-au schimbat dramatic (ori și-au arătat adevăratul chip) în momentul cînd

au gustat din putere. Unii au redevenit "simpatichi și amabili" cînd nu mai aveau pîinea și cuțitul în mînă. Alții au rămas prizonierii miturilor ponosite ale juneții lor cominterniste. Cît privește Armata Roșie, ea a salvat multe vieți, dar a impus Europei de Est un sistem care s-a dovedit ostil valorilor umane. După 1945 stalinismul a inclus antisemitismul ca politică mai mult sau mai puțin deschisă. Un rol activ l-au jucat chiar unii evrei renegați, care au aplicat linia antisemită impusă de Stalin (Jakub Berman în Polonia, Răutu și Chișinevski în România, Rákosi în Ungaria).

– Antisemitismul nu a murit. Înainte de 1990 era – zice-se – interzis de lege. Evident, o iluzie. Legea îl promova în toate felurile. Dacă erai evreu, erai dat la o parte ori, în cel mai bun caz, ignorat. Azi sînt o agresivitate crescută a antisemitismului. Dacă sub comunism mă temeam să recunosc ce sînt, acum o pot face, dar și cei care îmi pot face rău sînt liberi la rîndul lor. Ai simțit acest lucru pe pielea ta, în presa românească din ultima vreme. Ce trebuie să facă un evreu ca să nu irite? Polonezii nu se sfîesc să spună că sînt polonezi, ungurii nici ei, sîrbii se mîndresc teribil (mă gîndeam, cu totul întîmplător, la noul restaurant "posh" de la Sînaia, Taverna Sîrbului...) că sînt sîrbi. Cînd zici că ești evreu, se face liniște în jurul tău și nu mai există decît două categorii pe lume: evrei și ne-evrei. E aceasta vina evreilor? De unde vine antisemitismul, în fond și la urma urmei? Nu cred că Spania a gonit evreii din cauza catolicismului... Cum vezi tu singularitatea acestui neam neasimilabil?

– "Evreul este creat de antisemit", scria cîndva Sartre (citez din memorie, dar nu cred că trădez sensul ideii sale). Într-adevăr, soarta antisemitului ar fi extrem de tristă dacă nu ar putea imagina la infinit crimele, conspirațiile și păcatele celui etern detestat. În germană, "evreul ratacitor" este "der ewige Jude", adică "evreul veșnic". Antisemitismul se întîlnește la stînga și la dreapta (mă refer îndeosebi la extremele acestor orientări).

Socialismul ca anticapitalism a utilizat și dezvoltat acest filon otrăvit. Evident, mulți socialiști au detestat și deplîns antisemitismul (Engels, Bebel, Clara Zetkin), dar alții l-au cultivat (să nu-l uităm chiar pe Marx, inspirat de ideile antisemite ale stîngii anarho-socialiste a timpului său). Scientismul combinat cu mistică de tip *Volk* (ceea ce Marcuse a numit cîndva "eroismul istorico-popular") a generat la dreapta mentalități exclusivist-rasiste. Wagner însuși a glisat de la populismul romantic de stînga al juneții sale revoluționare către elitismul rasist al perioadei cînd a teoretizat ideea absurdă a sterilității evreilor în creația muzicală. Mă grăbesc să adaug că nu mă refer la dreapta moderată, de tip liberal-conservator. Din cîte știu, conservatorul P.P. Carp a fost omul politic cel mai favorabil încetățenirii evreilor după 1877.

În discuția despre antisemitism trebuie să păstrăm distincțiile istorice. Bolșevismul, cel puțin în faza sa leninistă, nu includea antisemitismul, însă era ostil sionismului și socialismului bundist. Ulterior, din motive ce pot fi examinate cu alt prilej, Stalin a virat către antisemitismul virulent al perioadei 1946-1953. Era vorba despre ceea ce biograful lui Stalin, profesorul Robert C. Tucker, a numit "bolșevismul de extremă dreaptă".

Ceea ce se atacă în figura evreului este principiul însuși al alterității. Pentru imaginarul antisemit evreul apare drept simbolul, ori mai precis spus, personificarea diferenței. Antisemitismul înseamnă, între altele, negarea dreptului la diferență. Antisemitul unifică ceea ce este separat și

chiar incompatibil. Să ne gîndim la mitul "iudeo-bolșevismului" îngemănat, în cosmologia antisemită, cu acel al dominației globale a "iudeo-plutocrației". Recomand spre lectură partea despre antisemitism din lucrarea clasică a Hannei Arendt *Originile totalitarismului*.

Antisemitismul este o ură veche, care în timpurile moderne a căpătat note și dimensiuni noi. A devenit element al unor ideologii politice moderne. Nu mai este antisemitismul teologic al Evului Mediu. Cînd Mikis Theodorakis își exprimă aversiunea pentru evrei și pentru statul Israel, o face ca om de stînga, partizan al unei doctrine de tip socialist. Fantasmile antisemite cuprind deopotrivă demonizarea și supralicitarea puterii evreilor. În mintea antisemitului presa este în mîna evreilor ca grup compact, cu interese monolitice. La fel și băncile. Pentru antisemitul clasic toți evreii se află simultan în slujba familiei Rothschild și a Cominternului generic. Dacă îi spui unui antisemit că nu există o unitate a evreilor din toată lumea, îți va zîmbi neîncrezător și te va acuza că încerci să negi ceea ce este știut "prea bine". "Agresiunea Talmudului împotriva Evangheliei lui Hristos" era mitul invocat de Orthodox Crainic în cartea sa *Etnocrație și ortodoxie*. Mitul revine în zona "Noii Drepte" din România. Menționez aici că exponenții aceste mișcări au organizat recent la Cluj o demonstrație împotriva numirii mele de

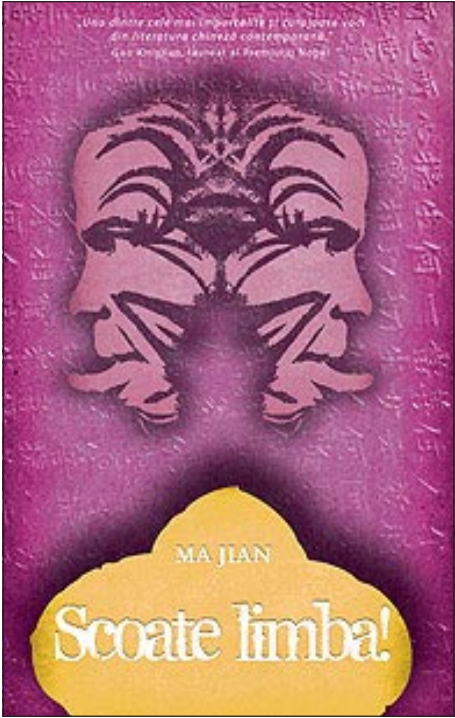
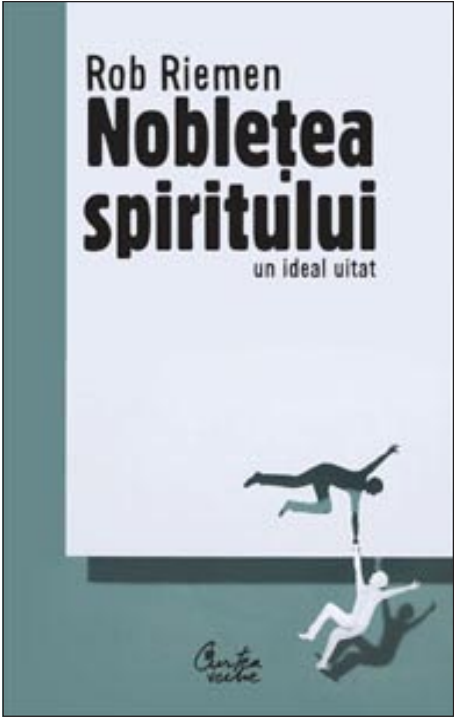
către președintele Traian Băsescu în fruntea Comisiei pentru analiza dictaturii comuniste în România. "Argumentul" lor este că nu e acceptabilă prezența unui evreu, fiu de "cominterniști", într-o asemenea poziție. Revenim deci la antisemitismul biologicorasist. Mircea Mihăieș, Mircea Cărtărescu, Liviu Antonesei și Mircea Dinescu au scris clar pe acest subiect, demonstrînd caracterul antisemit al acestor atacuri. S-a crezut că după Auschwitz antisemitismul va înceta să fie tolerabil, măcar în cercurile intelectuale onorabile. Din păcate, cum a notat cîndva regretatul Petru Creția, chiar oameni care se jură că sînt democrați convinși utilizează în particular limbaje inacceptabile. Nimeni nu cere ca intelectualii democrați să fie filosemiți. Important, demn și necesar este să fie anti-antisemiți. Atunci cînd un fost disident, personaj celebru, scrie în termeni cataclismici despre culpa "evreilor" (nu a unor evrei) pentru crimele bolșevice, el pășește pe un teritoriu minat. Cum scria Miłosz, adeziunea unor evrei la comunism în Europa Centrală și de Est nu a fost un "mister rasial".

20 iulie, 2006

Interviu realizat de
LIDIA VIANU

Continuare în pagina 31

la CURTEA VECHE

REVOLUȚIA. DUPĂ 19 ANI

**VERONICA BALAJ
INTR-O SÂMBĂȚĂ
DE DECEMBRIE**

Totul a început cu lipăitul pașilor colegului meu Laczi Csizmarik în urma mea, pe scările fostei mănăstiri a franciscanilor, Școala Populară de Artă, atunci și acum... Sau, poate totul a început de la vorbele lui: "Ție pot să-ți spun, că tu ești om serios." Am râs, știindu-l glumeț, dar atunci părea grav și tensionat. "Ai auzit ce-a fost aseară la Maria?" mă întrebase, iar eu l-am privit total nedumerită, neștiind unde vrea să ajungă. Fusesem cu o seară înainte la un ceneclu literar la Lugoj, ne hurducasem o mașină al cărei miros de motorină încă îl mai simțeam în nări, așadar chiar nu înțelegeam deloc ce joc are în gând Laczi. Nu bănuiam că vorbeam ultima oară cu el, că aveam în față un viitor erou, unul dintre primii eroi ai orașului... El incitase oamenii cu o seară înainte, acolo, la stația Maria, să cânte "Deșteaptă-te române"; era dirijor de coruri și tocmai deținea șpaltul de la o viitoare culegere de cântece patriotice, care i se ceruse de la Comitetul Județean de Cultură. Asta mi-a mărturisit, iar eu am crezut că fantazează. Ce păcat, m-am despărțit de el în fața intrării, fără să cred cu totul în cele ce-mi spusese.

Era într-o sâmbătă de decembrie călduros, soarele se hlizea în ciuda calendarului, dar niciodată nu pot uita strălucirea lui și nici haina pe care o purta și nici fularul. Duminica a fost la fel de luminoasă, numai că se răsucea istoria iar eu iarăși nu prea credeam. A venit un fost pacient de-al soțului meu la noi acasă și l-a invitat să meargă în centru, pentru că acolo se desfășura un spectacol nemai-pomenit. Cică ardeau cărțile tovarășului în fața Bibliotecii Eminescu, se spargeau vitrine, fumul se ridica în coloane de un cenușiu sticlos. Chiar așa s-au petrecut lucrurile, mi-a povestit Doni când s-a întors și, nu după multă vreme, am văzut și eu o scenă asemănătoare. Câțiva tineri furioși spargeau cu niște bâte vitrinele aprozarului și ale alimentarei de peste drum, strigând: "Români, veniți cu noi, români, veniți cu noi!"

Și tot nu mă dumiream ce vrea să fie... Apoi, am auzit împușcături. Vestea zbura anapoda, terifiant, debusolant. Împreună cu câțiva vecini am pornit spre centru, dar cineva, intersectându-se cu noi, a spus că se trage, așa că ne-am întors acasă. Luni dimineața, în drum spre biroul meu aflat în incinta Școlii Populare de Artă, mari mi-au fost frica și mirarea când a trebuit să pășesc prin fața unor soldați postați în plină stradă, cu puștile orientate spre trecători. La intersecția Mărăști, mă oprește un ofițer spunându-mi că nu am voie să trec pe acolo... M-am pomenit curajoasă și l-am întrebat rătoindu-mă: "Pe unde să merg, dacă nu pe aici? Eu trebuie să ajung la serviciu." Gradatul mi-a spus că el nu știe, că e venit din Arad și atunci am devenit și mai sigură pe mine și i-am aruncat: "Ați venit să trageți în frații din Timișoara?" Omul m-a înșfăcat de-o mână și mi-a cerut buletinul. Până să mă execut s-a îndreptat spre un alt trecător, un domn în vârstă pe care voia de asemenea să-l împiedice să traverseze intersecția. Am tulit-o cu grabire spre strada Ungureanu, spre Școala Populară de Artă, unde credeam că va fi liniște și pace, dar intrarea era aproape blocată de un tanc. L-am ocolit, am intrat...

Mi-era frică, tancul părea o caracatiță. "Se zvonește că ies muncitorii de la UMT". "Daaa?"

Discuția mea cu secretara se întrerupe brusc. Tocmai a intrat Aurel Gheorghe Ardeleanu, scriitor, sculptor și coleg de birou cu mine. "Ai întârziat", îmi spune. Apoi brusc, tremurând: "Laczi a murit împușcat. Ieri la prânz, lângă muzeu." Îl văd pe Aurel dublu. Rostesc un tembel "Vaai!" Poate nu era adevărat. Cine a spus? De ce? Cum? "Poate nu-i adevărat...", mai repet, amintindu-mi de scena de sâmbătă, de faptul că Laczi era mereu vesel, întotdeauna cu o glumă potrivită pentru destinderea momentelor de după ședințe. "Hai la ședință, aflăm acolo", mai spune Aurel și traversăm coridorul pe care desigur au răsunat multe rugăciuni ale franciscanilor, ajunse sau nu la ceruri... Acum însă rugăciunea mea din gând, îmi repet, să nu fie adevărată vestea cu Laczi, merită să ajungă la cele mai înalte ceruri. Așa gândesc și sper. Aud o voce și nu pot crede... "Nu aveți ce să umblați cu flori..."

Ieșim în frunte cu secretara, care plânge, iar eu o întreb, oare la ce spital este? Pentru că în mod precis ea știe, ca de obicei, cu câtva timp înaintea noastră tot ceea ce se petrece. "La Clinici", îmi răspunde șoptit. "Mergem?" îl întreb pe Aurel. Dar nu mai e nevoie, în secretariat se află soția lui Laczi, care ne spune că a fost împușcat în apropierea Muzeului Banatului, că totuși cineva l-a transportat la spital, la Clinici, unde era de gardă, culmea, fostul ei soț, Laczi fiind al doilea și că, pur și simplu, a dispărut. Nu mai știe nimeni de el. I s-a recomandat să nu insiste să-i fie dat acasă. Laczi a fost între cei duși la crematoriu, la București. Dar asta e deja din altă etapă a zilelor fierbinți, din decembrie '89... Și restul poveștii de-a istoria și moartea a intrat în cartea scrisă chiar în acea perioadă, în "Jurnal de Timișoara".

**LIDIA HANDABURA
PRINTRE GLOANTE
CA PRINTRE PICĂTURILE
DE PLOAIE**

E vorba, cu siguranță, de a doua jumătate a lui decembrie, pentru că prima parte am petrecut-o în râs și veselie, ca stagiară la Hoghiz... Terminasem facultatea în iunie 1989, la București, și din august eram deja la noul meu loc de muncă, jurist la Combinatul de Lianți Hoghiz, lângă Făgăraș. Mai precis, Hoghiz e o localitate secuiască între Brașov, Făgăraș și Rupea, lângă care era un mastodont de ciment și explozibil (TNT). În seara zilei de 17 decembrie stăteam adunați toți stagiarii într-unul din apartamentele pline de șoareci și șobolani și beam vin roșu luat de la Pișta baci, de pe deal, discutând cum să facem o trupă de teatru la Casa de Cultură din Rupea. Pișta baci și soția lui, tanti Wilma, erau principalii furnizori de lapte, brânză de bivolită și vin pentru stagiaari. În rest, nu găseai decât grisine, prăjituri cu cremă vernil și obișnuitele conserve de pește, de unde am și acum rezerve de fosfor pentru tot restul vieții, cred. Tocmai venisem de la căminul cultural din Hoghiz, condus pe atunci de un psiholog mazilit acolo din cauza Meditației Transcendentale, singurul om din zonă care ne "ajuta cultural", care avea cărți, discuri și o minte strălucită. Deci, urma să începem repetițiile cu o piesă de teatru și eram foarte entuziasmată când am ajuns în

blocul stagiariilor, unde mă așteptau ceilalți cu vinul. În toiul dezbaterilor noastre dramaturgice, o stagiară care stătea pe altă scară, tot timișoreană și ea, a venit în fugă, transfigurată și ne-a strigat din ușă: "Măi, se întâmplă ceva nasol în Timișoara". Pentru moment am crezut că a avut loc vreun cutremur... Ne-a spus că a auzit la Vocea Americii că "se trage în oameni", că a auzit chiar ea focuri de armă și urlete... Cum era un gen cam "smucit" și fantezist, nimeni nu a luat-o în serios în prima secundă. Unul dintre băieți a adus un radio de la el din apartament și, cu o sârmă conectată la calorifer parcă, am reușit să prindem Vocea Americii! Se auzea greu, dar împușcăturile erau indubitabile...

Am plecat, un grup de vreo patru-cinci, până la poșta din vale, să vedem dacă pot să-i prind pe ai mei la telefon. Centralista ne-a spus că nu e sigură că o să poată face legătura cu Timișoara. Femeia era speriată și confuză. Am încercat s-o trag de limbă, doar mă știa, îmi făcuse de zeci de ori legătura cu Timișoara... A fost clar, după vreo oră de rateuri, că ceva nu e în regulă acolo, dar ce? Între timp, cei rămași acasă au continuat să asculte și ne-au dat informații noi: că e vorba de un fel de răzmeriță, ceva cu un preot reformat, că oamenii chiar mor, că sârbii încearcă să ne ajute...

Din noaptea aceea practic a început un fel de transă revoluționară. Cred că în 19 abia am reușit să iau legătura cu mama, care mi-a spus să nu cumva să plec din Hoghiz în zilele viitoare, că acolo eram în siguranță. A fost, pentru mine, semnalul că trebuie să fac ceva, să mă mișc. Trebuia să aflu ce se întâmplă acolo. Faptul că știam că erau vii nu era suficient.

M-am consultat cu psihologul nostru mazilit, care m-a avertizat: "Vezi că aici e o cacialma. Nu pleca!". În 21 decembrie eram la șosea, să fac autostopul spre București (între timp am aflat că nu pot ajunge în Timișoara cu trenul), unde aveam încă prieteni, fostele gazde (despre el știam doar că lucrează ca ofițer în securitate, dar habar nu aveam unde, iar familia părea una perfect obișnuită), aveam colegi de facultate, mă rog, eram ca acasă. Încă din camionul

care m-a luat până la Brașov mi-am dat seama că e de rău, șoferul era crispat și se temea să vorbească. În Brașov, în gară, lumea era agitată, se vorbea cu glas scăzut, toți încercau să adopte un ton normal și o mină neutră. Abia în trenul spre București câțiva au început să comenteze despre Timișoara, să-și pună adică întrebări cu voce tare, între ei. Cineva a spus că Ceaușescu ar fi în Iran... Am ajuns la București spre amiază și, în drumul meu spre casa fostelor gazde din Cotroceni, am trecut prin centru! Tocmai se spărsese mitingul unde Ceaușescu promitea mărirea salariilor cu 100 lei! Centrul era plin de oameni care scandau "Jos Ceaușescu" și eu eram halucinantă, nu apucasem să contactez încă nici un prieten, m-am trezit dusă de mulțime spre sediul Radio, de pe strada Nufărul... La un moment dat am avut un sentiment de panică maximă, claustrofobă, eram prinsă din toate părțile de oameni care veneau din toate direcțiile. Pe strada Nufărul ne-am înfundat, mase de oameni se adunau în același loc, să-i audă pe Ana Blandiana și Mircea Dinescu (singurii vorbitori de care îmi mai amintesc acum). Țin minte că am intrat într-o curte, ca să nu fiu strivită...

Am ajuns cumva să ies de acolo și am plecat spre casa unor prieteni, unde am rămas în noaptea aceea. De fapt, nimeni nu a dormit, seara ne-am dus la Intercontinental, unde au început să tragă în noi, după ce câteva camioane făcuseră o baricadă, lângă un cearșaf enorm, pe care scria cu negru TIMIȘOARA. Oamenii stăteau acolo cu lumânări, unii tăcuți, alții strigând "Jos dictatura"... La megafon s-a auzit: "Vă rugăm să eliberați piața, altfel suntem nevoiți să punem în funcțiune artileria grea!". Atunci toți au izbucnit în strigăte de protest, s-a produs învâlmășeală, am auzit câteva focuri și urlete... Mulțimea s-a retras puțin, grupul meu era lângă fântâna arteziană de la Arhitectură. Cu greu am reușit să ieșim prin străduțele laterale, spre Bulevardul Magheru, unde erau comasate trupe de ușași, cred, cu viziere. Unul dintre ei a șoptit, în timp ce ne învârteam pe lângă ei: "Plecați de aici, că sunteți tineri, o să iasă cu sânge...". Totuși, ne-am îndepărtat la timp, pentru că după

câteva minute au început să tragă cu adevărat dinspre Piața Unirii, se vedeau trasoarele, dinspre Inter se auzeau țipete, vaiete, un vacarm sinistru. Ne-am îndreptat spre Cotroceni, dar pe drum îmi amintesc clar o fază: un bețiv striga "Jos Ceaușescu" și câțiva malaci în costume, ieșiți dintr-un restaurant, l-au înhățat și l-au băgat prin ușa rotativă, cum ar prinde păianjenul o muscă...

Cred că am avut noroc în noaptea aceea! De a doua zi a început cu adevărat haosul, eram pe străzi din nou când a început să se retragă armata și s-a zvonit că generalul Milea s-a sinucis. A fost un moment de mare solidaritate, cred că ultimul: m-am trezit pupându-mă cu jumătate din București, toți plângeam și râdeam ca apucații, unii se puneau în genunchi în stradă și se închinau, alții aruncau în tancurile care se retrăgeau spre Statul major cu pâine, flori, țigări... Și azi, când mă apucă accesele de mizantropie din cauza situației din țară, îmi amintesc uneori de orele acelea și îmi trece subit: a fost posibil și altfel! După vreo oră-două de la retragerea armatei, s-a auzit că "tiranul a fugit". Eram în fața Spitalului Municipal când a trecut un elicopter mic, argintiu, din care au început să cadă bilețele: "Români! Ați pornit pe un drum periculos, fără întoarcere... Opriti-vă!". Lumea huiduia, cu pumnii spre cer. Ceaușescu pleca. Era senin, cald și părea că am scăpat pe veci de probleme! Bolnavii din Municipal erau în balcoane și fluturau ce aveau și ei, prosoapele, cărjele...

Din noaptea aceea, a început nebunia cu teroriștii. Partea urâtă a revoluției. Era în 22 decembrie și ne-au chemat să apărăm Televiziunea! Din fericire, cei la care am stat nu m-au lăsat să plec din casă. Eram nervoasă și agitată cu un câine turbat. Eram în Balta Albă de data asta, și ca să ajung în centru trebuia să iau metroul, care era păzit, te controlau, circulau pe acolo tot felul de falși revoluționari, cu brasardă tricoloră la braț... Am reușit să vorbesc cu ai mei, în Timișoara, și să le spun unde sunt. Aproape că i-am băgat în spital cu răspunsurile mele halucinante. Nu știau ce am de gând, unde sunt exact, care e situația acolo... Nu-mi amintesc să fi dormit vreo noapte cum trebuie din 21 până în 26 decembrie, când am plecat înapoi spre Brașov și de acolo la Hoghiz. Între 23 și 26 am hălăduit prin București, cu prietenii, am asistat fără să vrem la o "execuție" a unor militari aflați pe o tanchetă, în Drumul Taberei (fotografia lor, mutilată, a apărut ulterior pe prima pagină din Paris Match), am fugit printre gloanțe ca printre picăturile de ploaie, sărind, alergând în zig-zag, răzând că "nu ne-au nimerit", am dormit pe jos, pentru că pe sus se trăgea și din când în când geamurile erau sparte de câte un glonte rățăcit... Mă rog, nu-mi ajunge spațiul să redau toată tensiunea și toate evenimentele din cele încă trei zile petrecute în București.

Am plecat în 26 seara, dintr-o Gară de Nord complet goală. Poate e imaginea care m-a impresionat cel mai mult din toată revoluția: în fața gării, un vânzător de ziare "Libertatea" (primul număr!), de jur împrejur se auzeau încă împușcături, cumva în fundal, eu într-un fâș roșu, cu un pachet de țigări "Unirea" în buzunar și o jumătate de cozonac în rucsac, casele de bilete închise toate, peroanele pustii, dar trenurile garate conform orarului! Mi-am găsit acceleratul la peronul obișnuit, am urcat într-un vagon, am băjbăit să găsesc un compartiment potrivit (nu era nimeni în tot trenul și era beznă în toate vagoanele) și mi-am aprins o țigară. În ultimul moment am auzit pași grei, cineva în bocanci, de pe peron a urcat chiar în vagonul meu și a început să lumineze cu o lanternă fiecare compartiment... Am simțit că înțepenesc. Brusc m-a luminat și a

exclamat: "Doamne, ce cauți singură în plină revoluție, într-un tren fantomă?". Am zâmbit cu toți dinții, ca nătângii... Era un om de treabă. Și-a aprins și el o țigară. Era medic pe un vapor, aflat pe uscat în concediu, și pleca până la Ploiești, să aducă materiale medicale pentru centrul de prim ajutor unde se înscrisese voluntar... Alecu. Până am trecut de Otopeni am stat pe jos, pentru că se trăgea, apoi totul s-a liniștit treptat. Am discutat până la Ploiești. Ne-am declarat "dragoste pe veci" și apoi am izbucnit în râs pentru că suna frumos și ireal și pentru că știam că, uneori, în asta constă totul: să te faci că e adevărat!

LUCIAN IONICĂ O IMENSĂ BUCURIE

După ce am văzut coloana care venea din Calea Buziașului, am înțeles că nu mai este drum de întoarcere. În zilele ce au urmat, am trăit o imensă bucurie, împreună cu toți cei din jur, cunoscuți sau necunoscuți. A fost bucuria libertății, trăită intens, așa cum nu s-a mai repetat niciodată de atunci. Dar am trăit și furia neputinței, iar aceasta a avut motive să revină de multe ori. Era în noaptea de 22 spre 23 sau cea din 23 spre 24 decembrie. Lucram la Universitate și venise dispoziția să o apărăm de teroriști. După cum se știe, clădirea arată ca o sită, așa că nu prea aveam cum să o apărăm, o mînă de oameni neînarmați. (Și bine că n-am avut arme, altfel, cine știe ce s-ar mai fi întîmplat!) Dispoziția era dispoziție și trebuia îndeplinită. Șefii stăteau la rectorat, unde era comandamentul, iar noi, ceilalți, pe la intrări, pe la colțurile clădirii. Împreună cu un coleg, am fost repartizați în partea din spate, la etajul I. Dacă s-ar fi întîmplat ceva, trebuia să anunțăm și ar fi venit cineva de la catedra militară, cu o armă. Noi eram cu spaima în suflet, că se răspîndise zvonul că în noaptea aceea urma să fim atacați. Trecuse de miezul nopții, cînd, de pe o stradă laterală, am văzut apropiindu-se niște faruri. Luminile s-au stins și mașina s-a îndreptat în beznă spre Universitate. Iluminatul stradal nu funcționa în zona aceea, așa că abia vedeam afară. O siluetă a ieșit din mașină și s-a apropiat de Universitate, dispărînd în spatele unor brazi, aflați chiar lîngă clădire. I-am anunțat pe cei de la rectorat și a venit o doamnă căpitan, înarmată cu un kalasnikov. Ne-am întins toți trei pe burtă și așteptam să vedem ce se întîmplă. I-am explicat în șoaptă în ce direcție ar putea fi intrusul. Era liniște și inima îmi bubuia în urechi. Unul dintre brazi a început să se miște ciudat. Încerca, oare, cineva să se urce în el, și de acolo să sară în interior, printr-o fereastră de la etajul I? Secundele păreau minute. Să tragem o rafală? Dar dacă omul își făcea doar nevoile? La un moment dat, partea superioară a copacului s-a înclinat și a căzut la pămînt. Silueta aceea a reapărut, a luat bradul, l-a urcat pe mașină și a plecat. Asta merita o rafală, așa, măcar pe la roți, a spus careva dintre noi. Nu știam că acesta era un semn al vremurilor care aveau să vină.

MIRCEA PORĂ PESTE DOAR CÂTEVA CEASURI

Ultima lună a anului, aici cel mai adesea neînzăpezită, decembrie, e, pe departe, cea mai plină de evenimente, în raport cu celelalte care o precedă. Festivități oficiale și destul de împovăratore, bucurii private. Îți sunt acum foarte apropiate Innul Național, sărmăluțele, ca la mama acasă, discursurile solemne, darurile făcute sub acoperirea "moșilor", fripturile, cărnații, momentele comemorative, durerile sufletești nevindecabile, dansurile "la sentiment", vorbele mari spuse la ore mici. Din tot acest

TITUS SUCIU LACRIMI PENTRU DUMNEZEU...

În 20 decembrie am plîns. Am străbătut drumul dintre Piața Operei și actuala Prefectură cu lacrimi în ochi.

N-am avut premoniții, n-am dedus, din ceea ce se întîmplase în Europa, ce avea să se petreacă în oraș peste doar cîteva zile. Eram, ca la orice sfîrșit de an, preocupat de sejurul montan. În 18 decembrie urma să urc pe Semenici cu un grup de copii la schi, îmi verificam echipamentul, îl completam, îmi pregăteam bagajele. Eram rupt de situația din oraș și din alt motiv. Lucram, de vreo 3 luni, la o carte. Întîmplător ori nu, titlul acesteia – ÎNVINGĂTORUL. De atunci am publicat alte 6 volume, e și ea gata de vreo 5 ani, am revenit, revin asupra ei mereu, în fine, cred că la anul o voi publica.

Dar să ne întoarcem la fabulosul nostru decembrie. În 16, în jurul orei 15, reveneam din Iosefin. Îmi cumpărasem o pereche de mănuși de schi. Cînd am văzut, din tramvai, grupul de oameni de pe Timotei Cipariu, am coborît. N-am înțeles mare lucru, pe deasupra eram oarecum dezamăgit. În tramvai formulasem o întrebare tipică acelor ani, ce-i cu oamenii ăia, că acolo nu știu să fie vreo alimentară. De aceea îmi întreprusesem drumul, crezînd că voi putea cumpăra portocale, mandarine...

Cum spuneam, n-am înțeles nimic, mie-mi era capul la atît de doritele coborîri pe schiuri, după cîteva minute am apucat spre casă.

M-a smuls din lumea mea – duminică – prima împușcătură. Am abandonat mașina de scris – locuiam la casă, nu la bloc, n-aveam de la cine cere informații –, de pe terasă priveam năuc în direcțiile în care se trăgea, cum armata o făcusem în cadrul facultății orice șuiărătură presupunea un glonț real, orice glonț, moartea! Or asta însemna... Din păcate nu știam ce însemna și priveam năuc, debusolat, cerul din Calea Girocului sfîrtecat de dîre luminoase și sfîchiiuituri paralizante.

Ceea ce-am aflat luni a avut asupra mea – de altfel a tuturor timișorenilor! – un efect complex. Deruta, spaima, durerea, îndoilele, încrîncenările, s-au sublimat într-o...

Pagini realizate de
LUCIAN ALEXIU
Continuare în pagina 31

SUPRAFAȚĂ ȘI PROFUNZIME

ALEXANDRU BUDAC,

Critic literar cu o deschidere și un fler în care se amestecă miraculos erudiția literaților de stil vechi și verdictul plin de nerv al cronicarului mereu atent la pulsul zilnic al cărților, remarcabilă eseistă și traducătoare, Simona Sora reușește, cu volumul *Regăsirea intimității. Corpul în proza românească interbelică și postdecembristă*, o dublă performanță: un panopticon cu vedere amplă spre două perioade de cotitură estetică din literatura română, dar și o abordare interdisciplinară, sintetică și riguroasă, a unei teme complexe – relațiile dintre intimitate și mijloacele de expresie literară. Demersul impresionează prin probitate (Simona Sora nu se înscrie în nici un trend ideologic, nu face partizanate, dar își găsește, în schimb, o nișă de cercetare de un echilibru exemplar, unde nu are competiție), forța analogiilor și, nu în ultimul rând, prin claritate. Deși este o lucrare consistentă, plină de referințe, iar argumentațiile dense organizează fiecare capitol în parte, *Regăsirea intimității* garantează o incursiune captivantă în prozele semnificative din interbelic și din postmodernitatea românească, un periplu convingător și datorită faptului că autoarea nu pierde nici un moment din vedere miza cărții – manierele mereu neașteptate în care spațiul intim și reconfigurările sale își află reflectarea în literatură, dar și felul cum putem defini intimitatea cu cartea. Așadar, cei doi poli teoretici sunt "intimitatea imaginată" și "intimitatea lecturii".

Volumul se deschide cu invocarea faimosului *travelling-arrière* din genericul filmului *Fight Club* de David Fincher, cu deplasarea-surpriză a camerei de filmat dinspre sofisticata rețea de filamente protoplasmice, dendrite și axoni, înspre epiderma protagonistului, prelungită la rândul ei de țeva pistolului ținut de anarhistul Tyler Durden. Jocul înăuntru/în afară o face pe Simona Sora să se întrebe cum poate fi înțeleasă intimitatea în era spulberării ei și îi amintește de intuiția lui José Ortega y Gasset privitoare la importanța procesului de interiorizare, "o condiție a vieții personale." După ce am aflat că nu suntem artizanii propriilor noastre euri (Freud) și după ce subiectul a fost denunțat drept o iluzie (Foucault), interioritatea s-a erodat, încet, dar sigur, sub valurile ipotezelor pornite să o conteste. "Prin urmare, nu promiscuitatea ar fi prima amenințare la adresa intimității, ci transparența totală, adevărul gol-goluț, bransarea la fluxurile media – noua 'versiune substitrată a intimității', din care face parte, oricât de bine lucrată ar fi surpriza finală, și filmul lui Fincher, *Fight Club*: în interiorul care ni se etalează în fața ochilor cu viteză supersonică nu mai e loc decât pentru intimitatea cu propria, iminenta moarte." Simona Sora identifică mai multe momente de fractură în accepțiunile tradiționale ale intimității, cu importante consecințe de natură epistemologică și estetică. Al treilea inconștient freudian, noile raporturi dintre eu și trup în viziunea

psihiatrului spaniol Juan José López Ibor, amprenta lăsată de spațiile onirice ale copilăriei asupra structurii noastre afective, descrisă de Bachelard, sau sensibilitatea-simulacru presupusă de hiperrealitatea lui Baudrillard sunt plasate în contextul mai larg al nesfârșitelor polemici iscate de relația suflet-corp, polemici urmărite de autoare din Antichitate, de la dialogurile lui Platon, prin Descartes și Nietzsche, până la sinele neural definit recent de Antonio Damasio.

Simona Sora stabilește două perioade-reper pentru înțelegerea evoluției literaturii române contemporane: modernitatea interbelică și anii '80, prelungiți, estetic vorbind, până în primul deceniu postrevoluționar. Decupajul temporal e făcut cu precizie, îndrăzneală și, cu siguranță, va isca polemici. De ce aceste momente și nu altele? "În primul rând, pentru că, în afara neomodernismului din anii '60, nu au existat, în cei 50 de ani de comunism, veritabili continuatori ai polimorfului modernism dintre războaie, iar în al doilea rând, deoarece ceea ce s-a numit relativ recent 'postmodernismul românesc' a însemnat – teoretic și practic – o categorie autodefinită prin ruptura cu poetica modernistă. Bine înarmați teoretic, optzeciști au transformat scurta și sincrona modernitate literară românească într-un anacronism infrecventabil, instituind, mai ales prin opera târzie a lui Mircea Cărtărescu sau cea a lui Gheorghe Crăciun (dar și printr-o presiune generatională uneori devastatoare pentru *outsideri*), un adevărat canon postmodern, o 'poetică' la fel de intransigentă precum cea neoclasică (în care argumentele rațiunii, gustului sau religioase erau înlocuite de argumentele culturii, ironiei și pulverizării adevărului unic), o grilă cu semn schimbat a modernității noastre literare, câtă apucase să fie."

Estetica literară interbelică exalta intimitatea ca pe una dintre condițiile obligatorii pentru o operă autentică, însă doar atâta timp cât corpul era înțeles drept depozitarul tuturor senzațiilor. "Sufletul e trupul", sintagmă ce pare a organiza percepția asupra interiorității și crezul artistic al mai multor autori importanți din perioada respectivă, a presupus o regândire a funcției personajului, a modalităților de descriere a felului cum gândul intim se așterne în pagină sau a culorilor în care e surprins conflictul interior. De pildă, budoarul, spațiul social și privirea seducătorului sedus alcătuiesc, în *Patul lui Procrust*, o relație stranie în care intimitatea și absența ei desăvârșită se succed constant, trupul mistic al Maitreyiei, obiect al iubirii inițiatice, se regăsește sub înfățișări diferite în scrierile ulterioare ale lui Mircea Eliade, în vreme ce imaginația fără limite a naratorului din *Întâmplări în irealitatea imediată* de M. Blecher substituie trupul de carne cu cel al ficțiunii izbăvitoare. E interesantă și analogia pe care Simona Sora o face între proza lui Blecher și fascinantul crez artistic al lui

Ramón Gómez de la Serna.

Analiza intimității în postmodernitate se deschide cu *Femeia în roșu*, roman publicat la cumpăna dintre epoci, literare și istorice deopotrivă. "Totul se va schimba încă o dată în 1989, ca în 1947, și în literatura română – iată profeția *Femeii în roșu*." Criticul urmărește consecințele verdictului "Sufletul – închisoare a corpului", dat de medicul legist Tit-Liviu, verdict ce facilitează înțelegerea noutății manifestului estetic al celor trei autori, Mircea Nedelciu, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș. Multiplicarea exponențială a suprafețelor și spulberarea spațiului intim atinge apogeul în *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita* de Adrian Oțoiu, "un brici textual plimbat, ca oglinda stendhaliană, deasupra și dedesubtul corpului naratorului, separând zonele ca o graniță chirurgicală ce reflectă lumile, dar și concentrându-le într-un timp reversibil (timpul postmodernității) sau într-un spațiu amestecat, rizomatic și fractalic." Corpul alcătuit din cuvinte și aspectele legate de intimitatea scrisului în romanele lui Gheorghe Crăciun și proliferarea semantică generată de "cartea-trup" a lui Mircea Cărtărescu nu puteau lipsi din acest peisaj al interiorităților multiplicat de oglinzi până la lipsa totală de substanță.

Documentată, fără să uzeze în exces

de jargon, îngrijit scrisă, dar și impecabil organizată, personală și, în același timp, corespunzătoare oricăror exigențe academice, *Regăsirea intimității* dezvoltă ingenios relațiile dintre imaginația creatorilor de literatură și așteptările cititorilor de ficțiune și scoate în evidență importanța interferențelor dintre mintea care așterne cuvinte pe hârtie și mintea cufundată în lectura lor.

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

esotera

Sărbătorile nu s-au încheiat!
 Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!
ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?
ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!
 Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

POETUL ÎN OGLINDA CRITICII

ALEXANDRU RUJA

Florentin Popescu a avut fericita inițiativă de a aduna într-un volum cele mai importante texte critice despre creația unui poet valoros al literaturii contemporane, dar cu un traiect sinuos, nu doar al creației, ci și al receptării critice, atât în timpul vieții cât și în posteritate. Florin Mugur (7 februarie 1934, București – 7 februarie 1991, București) a trăit realitățile și utopiile, iluziile și deziluziile timpului care se suprapune peste existența sa pământească, le-a surprins în pagini de proză și poezie, când într-o frenetică adeziune a entuziasmului tinerească, când într-o dramatică meditație asupra existenței traumatizate. Profunzimea poeziei sale rezidă din această disponibilitate de a simți fiorul tragic, pe care-l preia în poezie, de a se retrage în vraja mitului.

Volumele anterioare *Cărții regilor* (1970) n-au fost ocolite de critica literară, dar nici nu s-a insistat în măsura statorniciei cu care Florin Mugur scrie poezie – *Cântecul lui Philipp Müller* (1953), *Romantism* (1956), *Casa cu ferestre argintii* (1959), *Visele de dimineață* (1961), *Mituri* (1967), *Destinele intermediare* (1969). Într-un gest al selecției, poetul însuși întreține "uitarea", acceptând antologarea doar începând cu *Mituri*. Valoarea poeziei se recunoaște mai ales pentru următoarele volume: *Cartea prințului* (1973), *Roman* (1975), *Piatra palidă* (1977), *Portretul unui necunoscut* (1980), *Viata obligatorie* (1983), *Spectacol amânat* (1985), *Firea lucrurilor* (1988). Câteva antologii fixează mai bine valoarea prin selecție: *Dansul cu cartea* (1981), *Cartea regilor* (1991, colecția "Poeti români contemporani). Cărțile de proză – *Serile din sectorul Nord* (1964), *Aproape noiembrie* (1972), *Ultima vară a lui Antim* (1977), eseurile – *Cartea numelor* (1975), *Schițe despre fericire* (1987) -, ca și volumele de interviuri – *Convorbiri cu Marin Preda* (1973), *Profesiunea de scriitor* (1979), *Vârstele rațiunii. Convorbiri cu Paul Georgescu* (1982) – întregesc profilul unui scriitor mult mai complex decât lăsa să se întrevadă unele comentarii critice. Sunt, însă, și critici care au observat valoarea poeziei lui Florin Mugur. "Majoritatea minutelor lui Florin Mugur sunt scânteietoare și profunde, opere de ingeniozitate și de caligrafie strictă, dar în manierismul cărora anxietatea freacă ca izvoarele sub lespede de frunze. Dintre poezii de astăzi, autorul *Spectacolului amânat* are, probabil cea mai impecabilă limbă literară. Versul e fragil, sticlos, translucid, gata însă mereu să plesnească de tensiunea lăuntrică." (Nicolae Manolescu). "Scrișă sub presiune, la limita unei tensiuni spirituale extreme, poezia lui Florin Mugur e departe de orice retorică zgomotoasă. O ironie când blândă, când mai acidă, acompaniază discursul său fundamental elegiac, în care jocurile unei fantezii de remarcabilă mobilitate construiesc momente de destindere, de cele mai multe ori aparentă. Sunt semnele unei modernități de substanță, pe care *Dansul cu cartea* le autentifică într-o scriitură densă și subtilă" (Ion Pop). Alte texte critice sunt semnate de Al. Călinescu, Nicolae Ciobanu, Livius Ciocârlie, Al. Cistelean, G. Dimisianu, Ștefan Aug. Doinaș, Victor Felea, Gh. Grigurcu, Mircea Iorgulescu, I. Negoitescu,

Petru Poantă, Lucian Raicu, Ion Vlad ș.a.

Am mai scris despre poezia lui Florin Mugur. Prin *Mituri*, Florin Mugur își fixează poezia în perimetrul unor simboluri de sorginte folclorică, mai sigură prin valoare și maturitate. Nu este, însă, o fixare liniară și îndărătnică, fiindcă poetul este interesat mai mult de mit ca element trans-folcloric, plutind în lumea mai largă a culturii. "Într-un ghețar imens, înțepenită./ duc patru oameni luntrea lui Charon./ Să fie liniște! Împrejmuite/ de goluri mari de aer ce-au înghețat rotunde/ vin trupurile celor înecați./ Era un râu nebun și dușmănos/ cu trupuri țepene, cu dinți ferăștruiți./ Noaptea, în ape se-oglindea poarta infernului/ Să fie liniște. Să fie vară./ Să fie frunze. Păsări înviate./ Trupuri iubindu-se. Cuvintele/ sunt mai ușoare decât aerul, sunt pline/ de-un spațiu luminos și fraged. Trece/ prin mijlocul cuvintelor un gol/ clar ca o albie de râu secată."/(*Styx* (în) vol. *Mituri*)/.

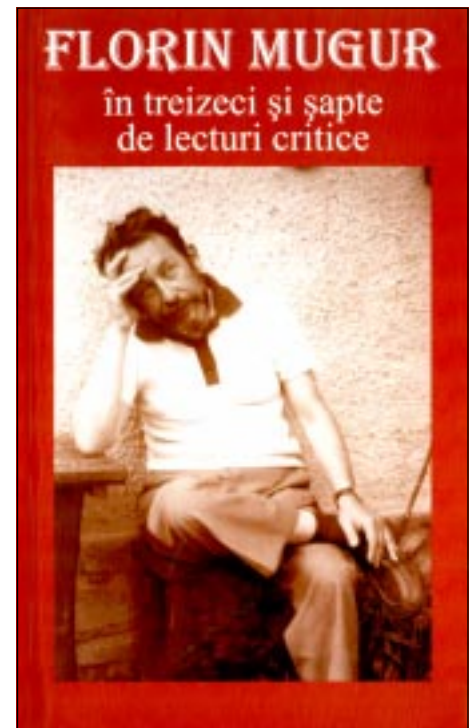
El se alătură, din această perspectivă, viziunii unor poeți ca Cezar Baltag sau Ioan Alexandru. Încă din acest volum poezia lui Florin Mugur pulsează reflexii expresioniste. Poezia scrisă la nivelul expresiei alese devine colocvial cu existența și lumea, exteriorizare a drumului de întâlnire cu elementele înălțătoare. Dacă nu este o histerie dezlănțuită sub semne dionisiace este totuși o mișcare sub accentuate pulsații de tensiuni vitaliste. Și poezia rămâne încărcată de semnul tragicului sub mișcarea debusolată a imaginației: "Scriu tragedia trișilor bărbați/ plecați departe de femei, pe fronturi/ Bărbații singuri și departe de femei/ Bărbații singuri printre arbori dușmănoși/ desenând crânceni cu jungherele pe trunchiuri/ picioare zvâcnitoare de femeie/ Iată și gleznele. Iată genunchii/ și șoldurile prăbușindu-se-n extaz./ Și toți copacii deveneau fierbinți./ Pe scoartă, degete-ascuțite de femeie/ strângând inima verde a copacilor. [...] Și arborii se retrăgeau în sine/ înnebuniți și se făceau semințe./ Și toată noaptea infernal ninge/ cu mari semințe fumurii de arbori/ și toată noaptea răuri de semințe/ bătându-se, se desfăceau în aer/ și se plezneau cu cozile de pietre/ și pietrele se desfăceau în două/ și se lăsa pe piepturile negre./ tiranice, ale bărbaților./și pe picioarele lor mari întinse-n ierburi."/(*Dionisos* (în) vol. *Mituri*)/;

Un motiv va reveni obsesiv, cel al *destinului intermediar*. Simbolurile ("Jumătate-de-Jupiter", "Jumătate-de-Pluto", "Jumătate-de-om", "Jumătate-de-iepure-schiop") sunt de admirabile sugestii, indicând "starea intermediară", tranzitorie, nu ca o existență statică, ci, dimpotrivă, nostalgie și dorință spre împlinire. Altfel, principiu dinamic, ducând de la segment la întreg. Sau un posibil simbol al alterității. Un comentariu inteligent asupra acestora realizează Florin Mugur în *Cartea numelor*.

Cartea prințului cuprinde o poezie în care seriozitatea și hilarul, gravitatea și surâsul coexistă. Motivele livrești, deși se întrevăd, sunt mai îndepărtate decât în precedentele volume; *prințul* devine quintesența unor teme lirice multiple. Poezia prinde ritmul odei închinată *prințului* îngenunchat în fața poeziei și a cântecului. "Te-ai găsit și tu prinț/ Ce fel de prinț? Cenușă tronul tău –/ suflu și zboară./ Pe tobele tale/ cad

grăunțe de flori –/ cine s-audă/ sunetul tobelor?// Prinți ca tine/ o mie pe lume/ cu cămășile/ roase de brumă./ Unde-s regatele voastre/ păcătoșilor?// Pretutindeni în vâile tinere tronuri/ risipite ca vrăbiile."// *Poetul*// Prințul apare în ipostaza unui bătrân cărturar cu "cartea-n brațe" (*Biblioteca*), sau, în *Dansul cu cartea*, surprins într-o alternanță a gestului bufon cu gravitatea întrebării asupra destinului. "Pe patul meu/ dansează beat bătrânul prinț/ cu cartea-n brațe./ Îi șiruie udă cămașa pe umeri/ îi piuie nasturii veseli – /el topăie plin de scântei și de țepi./ Și ce e scris în cartea bătrânului? Destinul/ meu obosit. Dansează lent. Spre seară/ ouă mici, străvezii, îi curg dulce din păr./ Ce behăit, ce bălbăială de petale!// Alunecă moale pe-o lacrimă. Uite, se ține/ de cartea ce-i tremură leneșă-n brațe/ Și nu-mi mai e frică și nu-mi mai e frică./ Ce fraged e! Capul meu trist și muncit/ îndrăznește să rădă."// Nu este doar dansul extazului dionisiac, al revărsării forței vitale, ci și dansul unei inițieri, al pătrunderii în misterul textului sacru. Cartea provoacă dar și echilibrează toate tensiunile din care se naște poezia lui Florin Mugur. Filonul cultural al poeziei sale este susținut și de simbolul plurivalent al cărții.

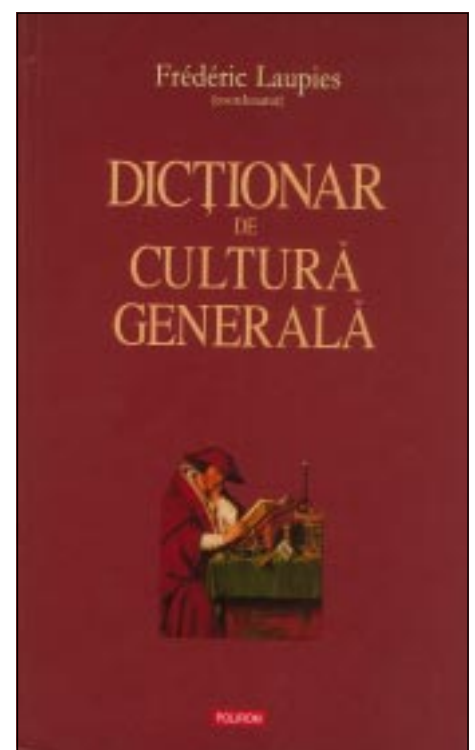
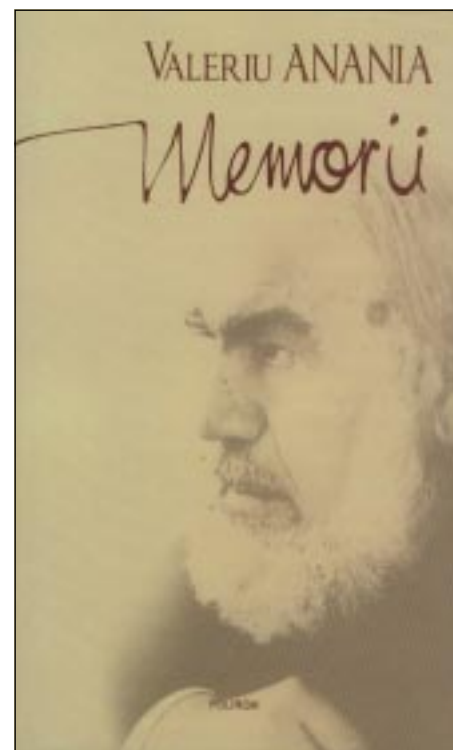
Există în *Cartea prințului* o evidentă poză a poetului, îndelung și atent studiată, ușor convențională, amestec în doze diferite a mai multor ipostaze – prinț-cărturar, prințul-îndrăgostit, Ioan, Walter-nebunul. Sentimentul erotic se desfășoară în gesturi calme ori înfiorate de tensiunea ritualului. Farmecul și misterul prințului-poet stau în această nedefinită imixtiune, realizându-se în versuri grațioase, cum sunt cele din *Strofe*. "Matinal și singur trece –/ prinț pe străzile Himerei./ Primăvara își retrage/ tinerii soldați în turnuri/ leneșe, de murmurări./ Trece prințul corifeul/ corului înalt de șoapte –/ trece lent, cu cartea-n brațe/ Capul său august e-o urnă/ cu cenușă de argint./ Și suntem gândiți în taină/ de

Florin Mugur în treizeci și șapte de lecturi critice; selecție, prefață și tabel cronologic de Florentin Popescu, Editura Hasefer, București, 2007, 359 p.;

frumosul prinț al verii./ Mai putem iubi. Pierdute/ în lumina uriașă/ simțuri mici orbecăiesc./ Pace și magnificență/ Prințul nu mai înțelege/ prințul stă-n genunchi și cântă./ Oda mea se-nchide goală/ Tremurând în jurul său."// *Roman, Viata obligatorie* sau *Firea lucrurilor* fixează cu mai mare siguranță domeniile literare pe care se întinde registrul poeziei lui Florin Mugur. Poate fi un indiciu despre o poezie a existenței, trăită în limitele unei experiențe ori mitologii proprii sau extrasă din mai largi motive livrești. Ironia abstrasă, eleganta frazei (uneori prea prozaică) nu lipsește poeziei lui Florin Mugur. Lirica rămâne, însă, o atracție permanentă și ea anulează alte posibile tentații. Drumul spre ea este al renunțării și abstragerii.

Nou la POLIROM

CITIRI ȘI SCRIERI CREATIVE

CRISTINA CHEVEREȘAN

În sfera academică internațională, scrierea creativă se impune drept obiect de studiu tot mai apreciat. Scriitori contemporani de marcă au la activ măcar un curs, dacă nu un întreg program de licență sau masterat în domeniu. Se demonstrează astfel că succesul literar nu se datorează doar înclinației artistice și talentului nativ. Ca în orice meserie, secretele scrisului se pot deprinde - metodic și conștiincios. "A te perfecționa prin înțelegerea, acceptarea și, până la urmă, învățarea literă cu literă a stilului celorlalți, care au scris înaintea ta, prin disecarea și aprofundarea tehnicilor, de la cele mai complexe și greu definibile (v. tehnica delirului), până la cele în aparență simple (v. tehnica poemelor cu formă fixă, gen rondel, sonet, glosă etc.) devine nu o 'dulce' utopie, ci o realitate".

Este părerea Simonei Constantinovici, cunoscută atât pentru volumele de poezie (*Casa cu tăceri de toate mărimile* și *47. Îngeri de catifea*) cât și pentru romanul *Colecția de fluturi*. Împletirea propriilor exerciții literare cu experiența la catedră o face un autor potrivit pentru ce alege să numească, manual de scriere creativă. Migala elaborării a patru cărți de specialitate, răbdarea cercetătorului în sfera terminologiei și stilului o recomandă pe scriitoarea timișoreană drept ghid atent prin lumea scriiturii. Conștiința de dificultatea sarcinii pe care și-o asumă, ea anticipează nedumeririle potențialilor 'cursanți', punându-și efortul sub semnul inefabilului, nu al rigorii unui îndreptar obișnuit.

"Acest manual de scriere creativă nu este, cum s-ar putea crede, un rețetar [...] Ce vrea să demonstreze autorul? Că scriitura se poate învăța? Că există niște pași de urmat? Niște repere de neocolit? În primul rând, cel ce a pornit pe acest drum dorește să-i atragă pe cititori în lumea frumosului. Să-i facă atenți la cât de complicați pot fi ei pe dinăuntru. Să-i îndemne la a-și descoperi propriul corp, propriul spirit, prin cuvânt. Cum? Pe calea lecturii, într-o primă fază. Apoi, pe calea imprevizibilă a scrisului". Definirii intențiilor de lucru îi urmează un conținut pe cât de variat pe atât de fidel ideii de a nu impune modele, ci, mai degrabă, a prezenta, a compara, a pune în discuție.

Cititorului nu i se "predau" lecții teoretice urmate de indicații pentru punerea în practică a cunoștințelor acumulate, cum s-ar putea aștepta de la un demers pedagogic. Cartea e o succesiune de capitole ce trec în revistă, expeditiv sau exhaustiv, chestiuni legate de înțelegerea și practicarea scrisului (imaginație, creativitate, originalitate, stil, limite între genuri, interpretare etc.) Examinarea lor se face mai degrabă eseistic, cu ajutorul considerațiilor și textelor literare ale unei suite de autori. Dacă o mare parte a titlurilor citate provin din sfera românească (mergând, alfabetic, de la Liviu Antonesei la Mihai Zamfir), există și un solid contingent critic străin (Barthes, Derrida, Eco, Foucault, Kristeva, Zumthor etc.) Mai mult, personalități precum Livius Ciocărlie, Gheorghe Crăciun, Andrei Makine, Dumitru Țepeneag fac ele însele obiectul unor studii de caz.

Simona Constantinovici folosește pre-textul scrierii creative pentru a adresa și răspunde la varii întrebări ce preocupă specialistul: cine și cum judecă textul ("Un critic veritabil ar trebui să fie dublat de un stilistician de elită"), cine și cum redă textul ("Afinitatea dintre scriitor și traducător se măsoară în calitatea textului ce rezultă în final. Incompatibilitatea dintre cei doi naște monstruozi la nivelul traducerii"), unde e laboratorul operei ("În jurnal se nasc marile idei, se fac schițe, crochiuri pentru scrieri de mare anvergură"), care sunt criteriile valorice contemporane ("Paraliteratura poate fi, de bună seamă, consi-

derată ușoară, conformistă sau vulgară, dar adevărul este că ea nu se opune 'literaturii înalte', ci o completează. Această literatură (și artă) deține în societatea contemporană o autoritate de circulație ce nu poate fi neglijată sau diminuată"). *Sertarele cu ficțiune* se deschid pe rând, debordând de idei, sugestii, emoții. Cititorul îi revine rolul de a le aranja și a selecta din preaplinul oferit ceea ce îi servește.

Dacă s-ar alcătui o Carte a Recordurilor în literatură, William Shakespeare ar sta la loc de frunte. Secole după apariție, opera lui pare la fel de vie. Complexitatea temelor, veridicitatea situațiilor și personajelor, alertețea spiritului fac din scrierile sale o sursă inepuizabilă de recitiri, reinterpretări, rescrieri, repuneri în scenă. Mărturie a faptului că Shakespeare nu a încetat și nu va înceta să ne fie contemporan stau nenumărate studii critice, monografii, ecranizări, traduceri care îi iau geniul drept punct de plecare. Apărută recent la prestigioasa editură Palgrave Macmillan, colecția *Shakespeare and War* reunește eseuri ale unui grup de cercetători din întreaga lume. Din Marea Britanie până în Statele Unite sau Noua Zeelandă, de la Copenhaga sau Utrecht până la Pisa sau Paris, shakespeareologii meditează asupra unei chestiuni actuale - atunci și acum: războiul.

"Fie că Shakespeare a văzut sau nu luptele cu proprii-i ochi, el nu putea să nu fi auzit, văzut și citit despre efectele lor. Practic, în fiecare an al vieții sale undeva în Europa se purta câte un război". Despre felul în care realitatea enunțată de editori se regăsește în opera marelui dramaturg vorbesc în detaliu cele patru secțiuni ale volumului. *Ideas of War and Peace, Rhetoric of War, Translation and Adaptation, War Time Interpretations* sunt titlurile originale sub care se aliniază câte patru contribuții critice, prezentate inițial în cadrul unei conferințe despre Shakespeare și *Politica Europeană* (Utrecht, 2003).¹

Preocuparea pentru lectura ideologică face analizele din prima parte să ajungă de la manualele de război elisabetane și viziunea tragi-comică a dramaturgului (Ros King) până la crizele succesiunii și chestiunea identității naționale în *Eduard al III-lea* (Ellen C. Caldwell) sau la figura "regelui pacifist" Iacob I (Thomas Kullmann). În deschiderea capitolului despre costurile sociale ale războiului, Ruth Morse surprinde esența acestor eseuri "despre ce duce la război și ce aduce războiul, ce gândesc personajele minore despre războaie și cei care le fac și, mai presus de toate, despre cei ce stau și așteaptă în vreme de război. Se referă la felul în care trebuie să ne formulăm întrebările cu ajutorul conceptelor moderne, având în vedere cât de îndepărtată ne e retorica războaielor lui Shakespeare, fie ele de secol XIV sau XV ori cele din Teba sau Troia".

Retorica însăși stă în centrul celei de a doua secțiuni, discursul captând atenția cercetătorilor. R. Scott Fraser, Helen Wilcox, Simon Baker se apleacă asupra aspectelor ce țin de jocul nuanțelor, manipulare și persuasiune, umorul înțepător al micilor și marilor confruntări. Cititorii români vor găsi deosebit de interesant eseul Danei Chetrescu Percec despre război și discurs politic în *Regele Ioan*, care ia în discuție traduceri și reprezentări ale piesei în ceașism: "Finalul piesei a fost prezentat pe scena românească drept incert și neliniștit, anticipând o mare agitație, asemenea calmului dinaintea furtunii. Pentru producătorii și publicul din România comunistă a lui 1988, puternica dezabtere dintre bine și rău, adevăr și sperjur din Regele Ioan constituia o chemare la revoltă, o încurajare, speranța unei schimbări radicale".

Abila punere în context continuă în a treia secțiune a cărții, deschisă tot de o

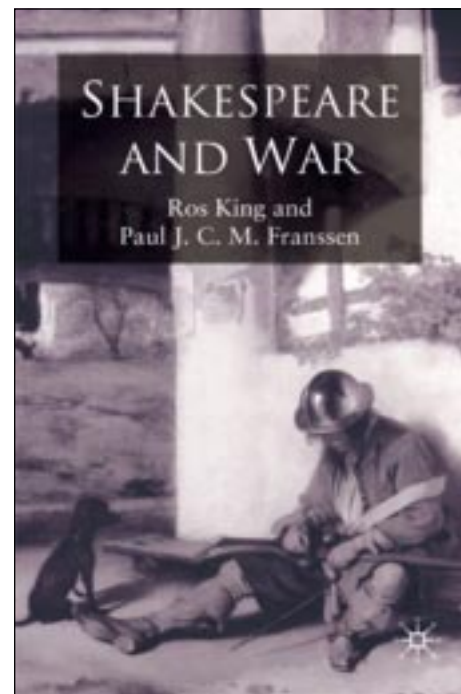

SIMONA CONSTANTINOVICI
Sertarele cu ficțiune. Manual de scriere creativă

Editura Bastion, Timișoara, 2008

româncă. Mădălina Nicolaescu discută felul în care războiul și religia se regăsesc în traducerile lui Henric al V-lea: "Există o lungă istorie a reinterpretării pieselor lui Shakespeare în scopuri politice pe scena est europeană, de obicei prin intermediul traducerilor. Cititorul obișnuit presupune prea adesea că acestea sunt fidele originalului când, asemenea jocului de scenă și, până la un punct, lecturilor critice, există posibilitatea ca ele să îl reinventeze pe Shakespeare în condiții culturale și istorice diferite". Asemenea fascinante adaptări sunt expuse în detaliu și de Ruth von Ledebur, Niels B. Hansen și Carla Dente, ei vizând spațiile german, danez și italian.

Volumul se încheie cu o parte dedicată interpretărilor lui Shakespeare în vremea războaielor ce au zguduit lumea modernă și contemporană. Ivan Lupic scrie despre *Coșmarul indiferenței: sonetul 121 și războiul din fosta*

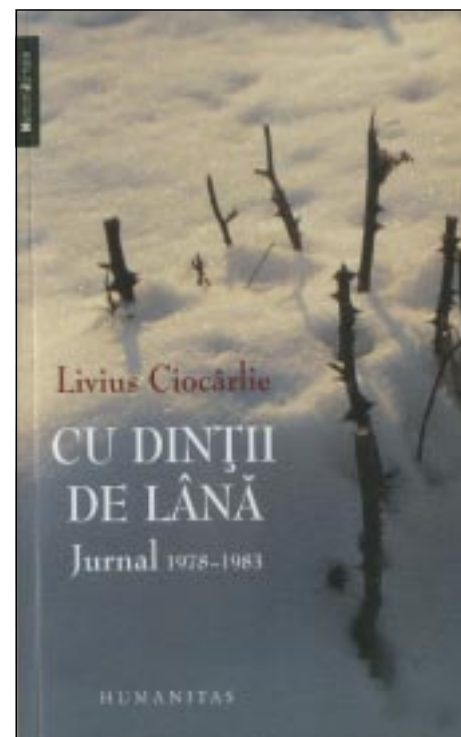
ROS KING, PAUL J. C. M. FRANSSEN
eds
Shakespeare and War

Palgrave Macmillan, UK, 2008

Iugoslavie, Zoltán Márkus despre *Îmblânzirea scorpiei* în Berlinul celui de al Doilea Război Mondial. David Carnegie se referă la comentariile formulate de punerile în scenă ale lui Michael Bodanov pentru English Shakespeare Company (o critică a erei Thatcher și războiului ca apanaj capitalist). Aducând discursul la zi, Diana E. Henderson examinează modul de utilizare a piesei *Henric al IV-lea* după 9/11, în perioada conflictelor din Irak și Afghanistan. Este o încheiere potrivită pentru un volum alert, dens, cu perspective proaspete, originale, menite să pună cititorul pe gânduri și reconsiderări.

¹ De atunci datează și proiectul *Shakespeare in Europe: History and Memory*, concretizat în 2008 printr-un alt volum colectiv de anvergură publicat la editura Universității Jagiellone din Cracovia (editori: Marta Gibinska și Agnieszka Romanowska).

NOU la HUMANITAS

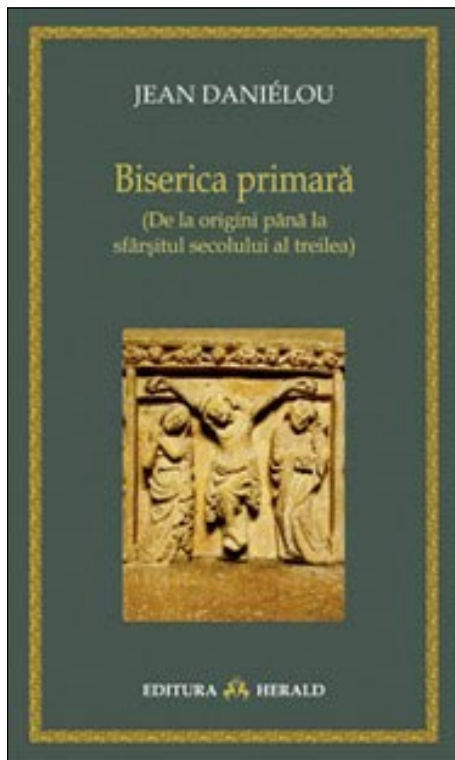

MEDALIOANE SARBATOREȘTI CLAUDIU T. ARIEȘAN

(I) Una din primele cărți de specialitate pe care le-am selectat pentru colecția "Cum Patribus" de la editura timișoreană Amarcord a fost, în 1998, Jean Daniélou, *Simbolurile creștine primitive*. Era cea dintâi traducere în românește din opera învățatului cardinal catolic, a cărui personalitate se constituie într-un reper major al teologiei, istoriei eclesiastice și al patrologiei din veacul XX. M-a bucurat prin urmare recentul volum **Jean Daniélou, Biserica primară (de la origini până la sfârșitul secolului al treilea)**, trad. George Scrima, Editura Herald, București, 2008, 320 p. Membru al Academiei franceze și inițiator al prestigioasei colecții de texte patristice "Sources chrétiennes", Daniélou (1905–1974) a devenit promotorul activ al studiilor comparative bisericești, analizând fundalul iudaic din care s-a detașat tradiția creștină și aprofundând legăturile noii religii a iubirii cu mediul păgânismului grecesc și roman, din care creștinismul se va dezvolta ulterior. Sinteza de față constituie o admirabilă introducere în problematica bisericii primare, proaspătă și accesibilă pentru orice lector onest.

(II) O personalitate culturală a Banatului ce merită pe deplin promovarea intensă ce i se acordă în ultimii ani este **Ioachim Miloia (1897-1940)**: chiar așa se intitulează lucrarea lui **Aurel Turcuș** apărută acum într-o a doua ediție la Eurostampa (Timișoara, 2008, 228 p.). Rodul unor investigații întinse pe trei decenii ale autorului dar și al generozității filiale dovedite de artistul plastic Virgil Miloia, monografia sintetizează cursiv atât viața cât și activitatea polimorfică a rafinatului evocator doctoral al "Legendei crucii în literatura și arta medievală". Compendiu biobibliografic, album de rare fotografii, repertoriu al numeroaselor vocații probate de cel omagiat – volumul de față are de toate pentru oricine ar fi interesat de personajul aparte care a rămas Ioachim Miloia. De reținut că lansarea lucrării s-a făcut cu prilejul inaugurării unui bust în bronz realizat de sculptorul prozator și dramaturg Aurel Gheorghe Ardeleanu, în parcul bisericii ortodoxe parohiale Timișoara Iosefin.

(III) Un elegant instrument de lucru pentru clasiștii autohtoni oferă **Dana Georgeta Chiriță** prin al său **Dicționar latin-român ilustrat**, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Universității din Pitești, 2008, 457 p. prefațată de Prof. univ. dr. Petru Pistol, mentorul latiniștilor de acolo, încercarea lexicografică se dorește mai agreabilă, prin selectarea sensurilor importante, prin ilustrarea cu maxime a exercițiilor de traducere și, ca premieră națională pentru un asemenea dicționar, grație numeroaselor ilustrații ce dinamizează și împodobesc paginile altfel aride. Înregistrând peste 24.000 de cuvinte titlu, el devine al doilea glosar ca mărime la noi după cel maximal, identificat cu numele autorului său, Gh. Guțu și nu putem decât

să-i menim un succes similar printre școlari, studenți, profesori și specialiști. Asta pentru că nici terminologiile teologice, militare, mitologice, social-politice nu au fost neglijate – chiar dacă lipsește, din păcate, o bibliografie lămuritoare asupra surselor de inspirație folosite pentru acest proiect întru totul salutar.

(IV) Având în vedere tot mai largul contingent al cărților străine de specialitate ce se regăsesc în ofertele librăriilor, târgurilor itinerante sau bibliotecilor academice din Timișoara, precum și posibilitatea curentă a comenzilor via internet, voi pomeni de acum și apariții de pe alte meridiane ce marchează domeniul nostru de referință. Un exemplu remarcabil a ceea ce se numește azi "studii de gen" este antologia **Women's Religions in the Greco-Roman World. A Sourcebook**, edited by Ross Shepard Kraemer, Oxford University Press, 2004, 487 p. Acoperind perioada cuprinsă între veacurile IV a. Chr. și V p. Chr., lucrarea profesoarei de studii religioase de la Brown University adună în traducere engleză texte rare privind relațiile femeilor cu fenomenul sacrului sub toate aspectele sale. Varianta primară din 1988 a florilegiului se intitula semnificativ "Menade, martire, matroane, monahii", iar în noua formă sursele informative provin, pe lângă greacă și latină, din limbile ebraică, aramaică, coptică și siriacă. Găsim astfel, alături de o polemică rabinică pe tema impurității femeii, descrierea unei "creștine arabe de origine tracă ce coace prăjituri în cinstea Fecioarei Maria și funcționează ca preoteasă" sau originalul cererii de divorț a iudaicei Shelamzion către soțul Eleazar ori viața eminenței creștine Paula reflectată de patronul ei spiritual Ieronim în *Epistola* 108. Ideal obiect de lucru pentru a întocmi o teză documentată pe teme de "matristică", axată așadar prioritar pe femeile ce au marcat istoria religioasă a antichității și creștinismul în speță.

O ANTOLOGIE "PAVEL DAN" - 50 OLIMPIA BERCA

Se știe foarte bine ce importanță are existența unui cenaclu pentru dinamica vieții literare. Din păcate, cercetarea acestor ansambluri, în care, treptat, se plămădește un curent de opinie, se manifestă scriitori deja formați și, în paralel, apar autori noi, în care debutanții învață să-și accepte însoțitorii de generație, să-și accepte ascendența și, totodată, se deprind să se exprime adecvat despre lucrările lor sau despre textele altora, într-un cuvânt învață să existe împreună, aceste grupuri de viitori și actuali profesioniști, cenaclurile, adică, nu își găsesc întotdeauna locul cuvenit în dicționarele sau în istoriile noastre literare. Trebuie să adaug însă că această lacună nu reflectă, neapărat, dezinteres pentru fenomenul în sine. De un timp, discuțiile despre cenaclul literar au părăsit terenul simplelor enumerări de personalități, formate într-una sau alta dintre aceste pepiniere artistice, și abordează chestiuni de principiu, legate de oportunitate, de utilitate, profil, metode de lucru etc. Deocamdată, reținem faptul că cenaclurile, după cum se vede, supraviețuiesc și că ele sunt, în continuare, frecventate de vechi și constanți, ori mai noi amatori de asemenea întâlniri. În fond, fiecare poate, eventual, găsi la aceste reuniuni (fie că sunt considerate vetuste, fie că, între timp, au devenit tribune avangardiste) ceea ce nevoile lui intelectuale și sufletești caută.

Principală trăsătură a Cenaclului studentesc "Pavel Dan", pe care îl sărbătorim azi, la împlinirea unei jumătăți de secol de la înființare, stă în *conotația specială* ce a însoțit, întotdeauna, factura reuniunilor, orientarea participanților, atmosfera generală. Fiind vorba de un cenaclu destinat tinerilor (studenți, mai ales), condus de tineri și desfășurat în cadrul Casei Studenților, Cenaclul "Pavel Dan" a reprezentat, în mare măsură, spiritul proaspăt, doritor de noutate și inovații, neliniștea și nonconformismul specifice vârstei. Toate aceste caracteristici au fost încurajate, s-au putut dezvolta și datorită ambianței de *grup compact*, care, după câte știu, s-a menținut oarecum nestingherită.

Constituit în 1958, deci aproape în paralel cu înființarea învățământului superior umanist în Timișoara, cenaclul a intrat în răspunderea unor scriitori, dintre care i-aș aminti pe Nicolae Ciobanu, care a condus cenaclul între 1963 și 1968, pe Viorel Marineasa, îndrumătorul acestuia între 1973 și 1990 și, în fine, pe Eugen Bunaru, ce și-a asumat această muncă din 1996 și o face și astăzi. Pentru etape mai scurte au condus Cenaclul Sorin Titel, Vasile Tudor Crețu, Dana Gheorghiu Anghel, Robert Șerban, Simona Grazia Dima, Rodica Bărbat, Ioan Viorel Boldureanu.

De Cenaclul "Pavel Dan" sunt legate începuturile literare ale multor scriitori importanți din arealul vestic. Aici s-au format, în parte măcar, reprezentanți ai așa-zisului val optzecist și, mai târziu, unii dintre adepții postmodernismului. Iar acum asistăm, în cadrul Cenaclului "Pavel Dan", la consolidarea unei noi serii de tineri autori, venită după postmodernism, promoția 2000. Dinamic, atent, mai ales, la valorile contemporane, moderne, capabil de sincronizări rapide, Cenaclul s-a integrat, întotdeauna, firesc, în mișcarea artistică de ansamblu a orașului, prin coordonatorii lui, care, cei mai mulți, membri deopotrivă ai Cenaclului Uniunii Scriitorilor, nu au generat nici conflicte, nici rupturi între vârste. Alături de manifestările individuale ale membrilor săi, Cenaclul își face apariția, în public, la

răstimpuri bine cumpănite, *in corpore*, impunându-se ca o prezență în sine, ca o instituție sui-generis, ca o școală de literatură. Cu cinci ani în urmă, la împlinirea a 45 de ani de la înființare, Eugen Bunaru a publicat, alături de Dana Gheorghiu Anghel, la Editura Marineasa, volumul *Dintr-o respirație. Antologie de poezie "Pavel Dan"*. Acum, același Eugen Bunaru, mentorul Cenaclului, tipărește, împreună cu poeta Monica Stănilă, referent literar, sub egida Casei de Cultură a Tineretului din Timișoara, tot la Editura Marineasa, o nouă carte, intitulată, simplu, *Antologia Pavel Dan*.

Trebuie să menționez faptul că cenacliștii "Pavel Dan" nu-i uită nici pe cei plecați dintre noi, fie că le-au fost cândva colegi, fie că se simt legați de ei prin secrete canale comunicative. Astfel, Eugen Bunaru, împreună cu Marian Oprea au editat câteva volume ale unor autori mai puțin răsfățați în timpul vieții și care merită cu prisosință să fie readuși în memoria cititorilor : Viorel Cristea, *Totu-i în floare și el a fost la fel. Din jurnalul unui pictor naiv*, Ed. Marineasa, 1999 (text îngrijit doar de Marian Oprea); Gheorghe Pruncuț, *Clipa ascunsă*, Ed. Marineasa, 2006 (am comentat aceste lucrări, la momentul apariției lor); Gheorghe Văleanu, *Dincolo și dincoace de Stix*. Album de grafică, în colaborare și cu Ciprian Radovan, Ed. Graffiti, 2007.

Antologia Pavel Dan este o selecție (întocmită de Eugen Bunaru) de poezie și proză, aparținând unor membri "emblematici", ce frecventează acum Cenaclul: Claudiu Bolcu, Dafina David, Ionuț Ionescu, Marian Oprea, Eliana Popeti, Ana-Maria Pușcașu și Monica Stănilă, cu versuri; Alexandru Colțan și Cristina Ivan Păcurar, cu proză. Firește, apariția unor cărți de acest tip (și mai sunt și altele, pe alte meleaguri ale literaturii noastre actuale) aduce în minte mult discutatele și mai vechile *volume colective*.

Cât de reprezentative pot fi ele pentru autorii publicați? Ce rost ar avea aceste apariții în grup pentru evoluția viitoare a componentilor, pentru perceperea lor corectă etc.? Nu cumva, diferențele de exercițiu artistic (virtuali autori stau alături de autori autentici, cu volume publicate) ori denivelările de vârstă biologică dau o imagine distorsionată ? Sunt întrebări legate de inerente îndoiele, ce nu umbresc însă, după opinia mea, semnificația acestor volume, importanța lor ca act cultural.

Continuare în pagina 31

EPISTOLAR

I.D. SÂRBU

Craiova, 21 iunie, 1981

Dragul meu Alecu,

De trei ori m-am apucat să-ți scriu; nu aveam sufletul liber, trebuia să-mi încropesc o bio-bibliografie, a fost cumplit, nu am reușit; fiind silit până la urmă să recunosc că, de multă vreme, propria mea viață nu-mi mai aparține (refuză a se încadra într-o autobiografie) atât de mult am "îndurat-o" (și am povestit-o) încât ea a devenit literatură independentă, nu mă acceptă nici pe mine să mă apropiu de ea în altă postură decât cea de literator dezinteresat. Voiam să-ți spun că în momentul în care mi-a sosit scrisoarea ta, în mine se topiseră enzimele critice toate – chiar și cele legate de *missverständniss*-urile din articolul tău. Un drac al zavistiei m-a pus (sper că Sergiu ți-a relatat că, mai nou, mă ocup de "demonologie" – o asemenea preocupare nu se face fără riscuri, orice om care "critică", o spune Luther, e nevoit pînă la urmă să arunce cu călimara sa după un drac ce rîde satisfăcut), să-ți svîrl un băț al zavistiei între roțile menuetului pe care tu îl dansai după o melodie ce-mi era necunoscută: tu ai avut dreptate, nu are nici un rost ca noi doi să ajungem a ne acuza de mici și freactice apostazii: cum îți spun, un demon al negației m-a dus în ispită, fără să vreau m-am lăsat mușcat exact de păcatul de care te acuzam: Noica își ia adio de la Goethe, tu îți luai adio de la Noica, ce putea să fie mai perfect ridicol decât ca eu să-mi iau adio de la Al. Paleologu...Nu suntem scutiți de rătăciră, scriindu-ți îmi dau seama că alte lucruri trebuiau spuse, mai ales că, în groapa de profet surdo-mut în care trăiesc (nu cu lei sau cu vipere, ci cu șobolani, coropișnițe și viermi intestinali, cum bine zice un confrate culturnic local) lucrul cel mai dureros pe care îl resimt, rana cea mai incurabilă ce o port spre finiș, este nostalgia filozofiei pierdute, gîndul că nu am făcut că nu am făcut totul ca să îmi refac, sau măcar să-mi salvez spiritul și litera vocației inițiale (care a rămas, spre rușinea mea, și unica mea inițiere în esențe și căi)...Filozofia nu e o profesiune sau o specialitate universitară: tu o știi la fel de bine ca mine. Ca și religia, ea e o chemare: un om ales de Cuvînt, în vederea filozofării, reprezintă o ontologică investiție a acelui management metafizic care sunt Valorile, Numenele, Mumele.

Privesc în jur, mă simt terasat de uimire: dacă nu am reușit să urmez filozofia, (nu numai eu), exact în clipa în care mi se părea că totul e pierdut (chiar și onoarea!) – atunci, ca din jobenul unui scamator, mi s-a părut a ieși iepurii surprizelor materialist (???) dialectice: mă simt acum într-un fotoliu de orchestră, asist la derularea concluziei unui silogism istoric; desigur, datoria noastră ar fi fost să țipăm atunci cînd în premiza majoră s-a strecurat un fals (sofistic), cînd în cea minoră s-au topit cîteva dialectice paradoxii (de tipul *le mentir-vrai* al marelui Aragon): poate că am și țipat *sotto voce*: Istoria e o treabă prea serioasă ca să fie lăsată

pe seama logicienilor, iată că silogismul a avut loc pe deasupra capului nostru, indiferent de ce era în capul nostru, și, la ora aceasta, din fotoliul meu de rentier al absurdului, constat că, în locul spiritelor, conștiințelor, universitarilor, criticilor sociali – ia cuvîntul în Agora, măria sa, Materia: tac țărani, vorbesc vitele, pămîntul, silozurile: tac petroliștii, vorbesc cifrele, procentele, băncile: tac scriitorii, vorbesc fabricile de celuloză, stuful; materia își solicită quantumul obligator de spirit, o căruță care a mers de la sine, începe acum a se uita critic la birjarul beat ce ar fi trebuit s-o mîie. Trăim o eră a unor concluzii, filozofia fără ajutorul filozofilor a demonstrat că nu se poate dribla adevărul, că nu se poate trăi fără un pic de libertate, că tot ce e real e și rațional: (eroii "premizelor" își refac, cu discreție și abilitate, autobiografia: nici usturoi nu au mîncat, nici gura nu le miroase, totul se schimbă ergo ne schimbăm și noi, se pregătesc pentru o nouă teză, valsul hegelian continuă. În 1945, tatăl meu, pe atunci Cineva în Petrila minerilor, văzînd cam ce indivizi se urcă la prima tribună după 23, i-a spus lui Petre Groza: "Numai curul se schimbă, limbile rămîn aceleași!")

Dar nu asta mi se pare uluitor: ci faptul că se verifică o mai veche obsesie a generației mele. La Sibiu, vorbeam de Limbă (nu apăruse încă semiologia) ca de o altă Natură. Limba e o forță conștientă, ea ne caută, ne găsește, ne educă spre a o servi. Ea nu e mijloc – e scop. Are un serviciu colosal de Cadre – verifică la sînge caracterele celor care o folosesc creator. Orice abatere de la Morala ei (încă nu cunosc codul acesta, dar încep a-l bănuî, în orice caz e în legătură cu poporul, cu adevărul, cu valorile scop) e pedepsită cumplit: am o listă de talente mari, cărorora, din motive de caracter, li s-a retras autorizația de a scrie mare. Cazul Beniuc e simptomatic: debutează genial cu ale sale "Cîntece de pierzanie", apoi comite nu știi ce infracțiune față de decalogul logosferei, și iată, treizeci de volume nu reușesc decât a-l compromite total, ca om și ca poet. În schimb Blaga (care mie mi-a spus în 1948: "eu aș merge să iau cuvîntul, să-mi fac autocritica și să-mi anunț schimbarea la față, dar mi-e frică de Cuvînt: ce a să zică Limba? Cum mă voi uita în ochii ei? Ce îi voi mai putea cere?"), ei bine, Blaga, după moartea sa de Martir al padoarei, a primit mai multe onoruri decât orice rege: nici în cel mai liberal regim nu i-ar fi apărut atîtea exegeze (am numărat vreo 36, Dorli zice că au trecut de 50) ca în anii de după 1963. uite cazul lui Păunescu: pămîntul acesta atît de virgin și de dospit de limbă încă nefolosită în Literatura majoră, Oltenia, l-a considerat, ca și pe Sorescu, o SONDĂ, de mare randament: s-a căcat pe băț undeva, Cadrele s-au supărat, i-au retras mandatul: l-au și dat în stambă, făcîndu-l de rîsul lumii, prin ispita microfonului la care, limba – muiere perfidă – l-a împins să trîncănescă cultură, istorie, patriotism.

Prin 1954 venind eu la București, Blaga mi-a spus să-i spun lui Moisi (cu care era prieten) următoarele: "Pentru pumnalul ce

l-au vîrît pe la spate Matematicile în Filozofia ce nu se putea apăra – va veni o vreme cînd matematicienii, în genunchi, vor trebui să-și ceară iertare...!" I-am spus lui Moisi (era la Capșa, la altă masă decât Barbu, nu-și vorbeau din motive de Catedră), mi-a transmis următoarele: "Spune-i lui Blaga că de pe acum îmi pregătesc genuncherele de penitență..."

La o viitoare conferință a Scriitorilor, aș zice, datoria Critice (după a mea părere), nu este de a încerca să administreze tot ce a rămas vacant după desființarea disciplinelor filozofice. Legate de Literatură (ca Estetica literară, Știința literaturii, Teoria literaturii, Filozofia Limbii ca sistem, ca stil, ca revelație, magie ca axiosferă etc), ci să pledeze pentru diferențierea obligațiilor față de ea. Citesc cronicari literari mărunți, mărunțiți, care, în paranteze, se delectează cu idei generale: literatura noastră, după a mea foarte subiectivă părere, suferă la ora aceasta, de absența a două limitări: la stînga ne lipsește gazetăria, care, dacă ar exista, ar prelua o mare parte din bucătăria cotidiană a Critice - iar la dreapta, ne lipsesc eseistii, universitarii, gînditorii în sistem, capetele capabile de delimitări, ordine, combaterea confuziei jalnice între punctele de vedere. Abia dacă am încadra judecata de gust, între parametri sociali (politică, gazetărie) și parametri transcendențiali (literatura ca Critică a Rațiunii impure) – abia atunci ne-am putea da seama de valoarea autentică a unei judecăți de valoare și bun simț. Cum e și normal, Filozofia rătăcește, caută azil inteligibil, unde și la cine poate: la psihanaliști (vezi cazul ridicol, Lacan), la fizicieni (Norbert Wiener, Heisenberg etc), la universitari existențialiști (cazul Barthes, care reușise a avea stil în filosofare, fără a poseda o filosofie a stilului), la ideologi (Marcuse, Althusser, Garaudy etc). Defectul modului de a filozofa al nemților a constat în concepția lor de a construi sisteme așa cum construiești o cetate medievală: greșeala criticii noastre de astăzi, este de a folosi ideile rămase fără buletin și pașaport ale filosofiei, drept condimente ale scriiturii lor despre scriitură. La noi în special, se mai adaugă un amănunt: se eludează comod (nu fără nițică lașitate) avatarurile temei, manuscrisului etc. Critica, își spune cuvîntul numai despre cartea

apărută. Nu riscă, alții riscă sau au riscat. În zilele trecute, un cronicar dramatic, venit la mine în vizită, mi-a mărturisit intenția sa de a scrie despre premiera cu "Simion cel Drept". I-am propus să citească textul integral, fiindcă, în spectacol nu e totul, nu e chiar așa cum am scris. A pălit, s-a speriat: așa ceva nu se face, nu-l privește, el judecă piesa în cadrul spectacolului aprobat... (Volumul meu de nuvele satirice pătimește în așteptare de exact 25 de ani (din 1957 cînd fusese predat lui Șora și Cornel Popescu): Dacă va apărea la anul, să zicem, va putea fi el judecat fără a se aminti stagiul în pivniță al manuscriselor în cauză?).

În cazul nostru special, între procesul de creație și opera gata publicată, din păcate, s-a interpus o vamă dificilă, cumplită: critica vine în ajutorul scriitorului și al publicului, scriind despre cartea lui: dar nu vine în ajutorul cărții, nu-l ajută să treacă puntea, să se întindă pe patul unui Procust sau în lupta cu un Polifem avînd un singur ochi (și acela chiar și beat de certitudine): la ora eu îmi pot permite neobrăzarea de a constata (răsfoind, de pildă, "Caietele critice" publicate de rev. "Viața românească") că, încet încet, critica tinde spre filozofie, părăsește literatura, începe să se analizeze, să se instituie singură ca temă, obiect, criteriu, metodă etc. Din cauza aceasta, mi se pare bizar că nu a existat nici un critic (specialist în poezie) care să ridice un deget în apărarea poeziei ajunsă "fată-la-toate" prin TV și Cîntarea României? Cum e posibil ca romane pe care eu (mă consider un lector cu antrenament și vechime în munca de teren) nu le pot citi pînă la capăt fiindcă sunt numai STIL (stilul în sine e forma cea mai comodă a lașității politice), cum e posibil că ele sunt analizate, citite, descifrate, încifrate, hermeneutizate etc ?) Fiecare frază e strălucitoare, surprizele vin una după alta-și totuși, după 100 de pagini, îmi dau seama că autorul demult nu mai are nimic de spus, el scrie, el folosește instrumentul, el își arde feștila (untdelemnul s-a dus în primele trei cărți); el, ca să-și strecoare pînă la tine fiorul unei lumînărele de adevăr, compune un transport cu 50 de vagoane de vată, urcă un Everest de rafinamente verbale spre a face acolo "fis" spre cele patru zări ale durerilor noastre. Visez un copil de tipul Andersen,

care în plin bal al prozei nostre hipermoderne, să exclaim: "Vai, regele e numai haine!!!

(Citesc Iliada, urmez sfatul tău, să nu pierdem a reciti marile cărți: citesc Iliada – o revelație, aici îți dau dreptate, paralel în traducerea lui Murnu și cea proaspătă a lui Sanda Diamantescu și Radu Hîncu. Versiunea acestora, nefiind în metrică, îmi oferă cel mai modern și mai satiric roman de moravuri din cîte AM CITIT)

Să nu te superi, te plictisesc, e acesta un mod al meu de a vorbi cu cineva, singurătatea camerei mele are uneori tendința de a deveni celulă Malmaison: folosim monologul interior, în cazul de față, am fost fericit să te am victimă a efuziilor mele de tot felul. Simțindu-mă vinovat față de ochii tăi, m-am gândit să-ți trimit un text pe care nu l-ai mai citit: o nuvelă în care, în "stilul" meu, îmi bat joc de suspiciunea ca păcat, ca obsesie, ca ispită. Am corectat acest text cu gândul de a-l duce lui Ivașcu și de a-l ruga să-l publice (nuvela mi se pare izbutită și bine scrisă): am nevoie de puțină publicitate, trebuie să ies din uitarea în care am căzut (din toate punctele de vedere). Dar, eu știu ce e în capul unui Ivașcu? Ț., cu care am fost amici prin 1957, se poartă cu mine de parcă aș fi bolnav de blenoragie de care el a scăpat funambulînd, inteligent și prudent, chiar dacă i-aș trimite această nuvelă (ridicolul, am zis eu undeva, e varianta nord-românească a tragicului caragialesc) nu ar citi-o, nici nu mi-ar răspunde la scrisoare. Am "stil", dragul meu, dar nu un stil în proza mea (care e limpede și la obiect), ci stil în nenoroc și ghinion. În 46 ceream voie colegilor mei unguri să mă considere egal cu ei (la Cluj), în 1956, ceream colegilor mei evrei (de la revista "Teatrul") să mă considere cît de cît egal cu ei în șanse, acum am ajuns să rog pe oltenii la putere să-mi dea voie să respir măcar în umbra atotputerniciei lor. Din bine în mai bine, atlet al mizeriei, performeur al startului veșnic. Azi mi-am adus aminte că în 1948 am fost acuzat că "nu întîmplător îl cheamă Sîrbu" (era epoca unui călău Tito), în 1957 mi se spunea: "nu întîmplător știe așa bine ungurește". În 1968 s-a descoperit că maică-mea e cehoaică, ...nu ar fi exclus, curînd, să pățimesc și pentru poloneza pe care nu am învățat-o așa cum trebuie... Legionarii care m-au bătut crunt în 1940, au fost și cei care m-au verificat pe linie de partid în 1949: arlusistele fanatice din anii cincizeci sunt cele care, de pe noua poziție, total americanizată, mă consideră paseist, semănătorist etc. B.[...] (care mă dădea afară de peste tot, a ajuns – fie-i, măcar, țărîna ușoară, model de animator occidentalizat. M.[...], care mă demasca partinic, a luat un premiu viceversa etc.

"Să murim frumos și să iertăm pe toată lumea", spune Simion cel Drept, a cărui premieră am avut-o de curînd (îți trimit o distribuție: caiete de sală nu se mai fac, nu are cine să taie stuful necesar industriei de hîrtie)

Și te rog încă o dată, să mă ierți pentru această dimineată în care mi-am permis plăcerea nobilă de a fi, alături de tine "la rînd la suplimentul de apacaș..."

Ai grijă de manuscrisul nuvelei, poate îmi spui dacă e cazul să-l arăt lui Ivașcu.

Ne întîlnim la Conferință, atunci te rog să mi-l restitui.

Aș dori să-ți cunosc copilul, mai nou sufăr ca un cîine că am rămas pustiu și șterp

în fața neantului. Mi-aș da toată opera pentru un zîmbet de copil.

Al tău
Gari

Craiova, 21 Dec. 1988
Frate Alecule,

Tînărul care îți aduce această scrisoare se numește Marius Ghica, este un eseist talentat, un cărturar de bună calitate. Eu țin mult la el – în singurătatea robinsoniană la care sunt condamnat în Craiova, el este singurul care mă caută din cînd în cînd, îmi aduce cărți rare, îmi spune ce mai e nou prin lume. A fost amabil să accepte să-ți transmită pachetul acesta, nu știe ce conține, i-am spus că-ți restitui cîteva cărți.

Teribil de mult m-am bucurat cînd mi-ai telefonat. Credeam că m-ai uitat de tot. Trebuie să înțelegi nevoia mea de a găsi pe cineva care să accepte să-mi citească acest manuscris la care am lucrat 4 ani și care a curs din mine ca o lavă. Îl uitasem aproape de tot, după ce mi-ai amintit de el la telefon, l-am reluat și l-am recitit. Tot ce am scris mai demult pare a fi scris de altcineva: de un frate vitreg care totuși îmi seamănă. M-am amuzat recitîndu-mă, mă alint zicînd că acest "Adio, Europa!", terminat în 1985, (avînd subtitlul pe care l-ai reținut: "la condition roumaine") nu este decît un fel de *Candide* sau *Svejk* al zilelor noastre. Amestecul de filosofie cu epica (boala mea nemțească) poate să plictisească, textul ar trebui transcris încă o dată, curățat și scurtat. Știu!

Dar...dar...habar nu am dacă acest mare text al meu are vreo valoare. Fiindcă absolut nimeni, din afara casei mele, nu l-a citit. Nici eu nu știu, nu sunt în stare să-mi dau seama dacă am scris un mare roman al zilelor noastre sau o dobitocie prețioasă și ridicolă. Relația unui scriitor cu sertarul său nu e o relație pasivă: nu pot să uit romanele mele fiindcă nici ele nu mă uită. Mă chinuie, se cer afară, vor să fie eliberate, vor să se adauge lumii și limbii din care s-au născut. Am patru asemenea opuri "postume", acum îl înțeleg pe Blaga din anii '50, umbla din casă în casă, oferindu-și poemele intezise, voind astfel să le dea o șansă de supraviețuire. Cum spun, am scris mult în acești ani, mă simțeam liber și lucid, voiam să-mi număr bine zilele vieții mele, să las ceva în urma mea. Azi știu că aveam o presimțire.

Alecule, să nu te superi că te încarc cu un manuscris incomod. Dar ești singurul meu frate și coleg din epoca Salcia; Sergiu a murit, sub semnul și la îndemnul lui m-am lăsat de teatru (o deșertăciune!) și m-am întors cu fața spre proza asta pe care aș dori-o și balcanică dar și foarte transilvană.

Ne agităm pentru injecții biostatice: le obțin greu, dar la Elias se găsesc și ele sunt rezervate celor din nomenclatură. În ianuarie intru, pentru o lună, la raze. Sper să-mi salvez creierul mic – accept cu limpiditate și skepsis moartea, dar nu doresc să mor mintal înainte de a muri fizic,. Dacă nu aș fi cu această "invitație la bal" în buzunar, niciodată nu te-aș mai fi deranjat cu acest roman. Dar sunt un soldat bătrîn, intru în ultima mea bătălie, știu ce mă așteaptă. În primele zile după ce a explodat în conștiința mea (perfect pusă la punct d.p.d.v. moral și bibliografic) diagnosticul "cancer", prima mea mare grijă nu a fost în legături cu transcendentul sau

cu tărîmul umbrelor, ci în legătură cu soarta manuscriselor mele. Despre care nimeni nu știe nimic, nimeni nu le-a citit. Le-am scris pentru un "dincolo" și "după-aceea", dar aceste adrese vagi nu aveau nimic comun cu moartea mea. "Săgeata neagră sosită pe la spate", zice soția mea, a provocat în conștiința mea o adevărată *Umsturg der Werte*. Nu am, crede-mă, în adîncul Ființei mele, nici o fărîmă de vanitate: nu am scris pentru glorie, succes sau publicitate. Pur și simplu mi-am făcut datoria, nefăcînd parte din lumea d-lui Caragiale, am înțeles să-mi folosesc la maximum *sitzfleisch*-ul, fiind temeinic și foarte serios. Craiova am detestat-o, eu sunt aici în domiciliu obligatoriu, în primele cincinale eram tratat ca un hoț de cai în libertate provizorie. Dar am ajuns să înțeleg această lume prin soția mea (care s-a dovedit a fi un înger), am reușit să trec dincolo de aparențele de ticăloșie, oportunism, fanariotism.

Încă o dată, Alecule: *n'avez pas peur!* (citesc acum cartea lui Frossard despre Jean

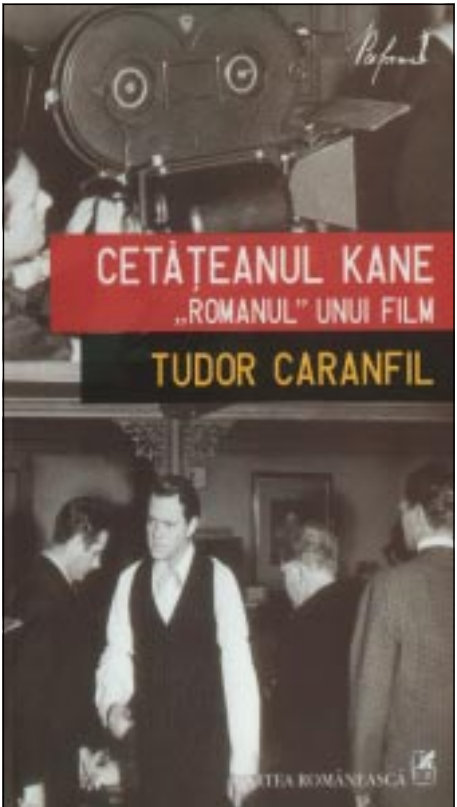
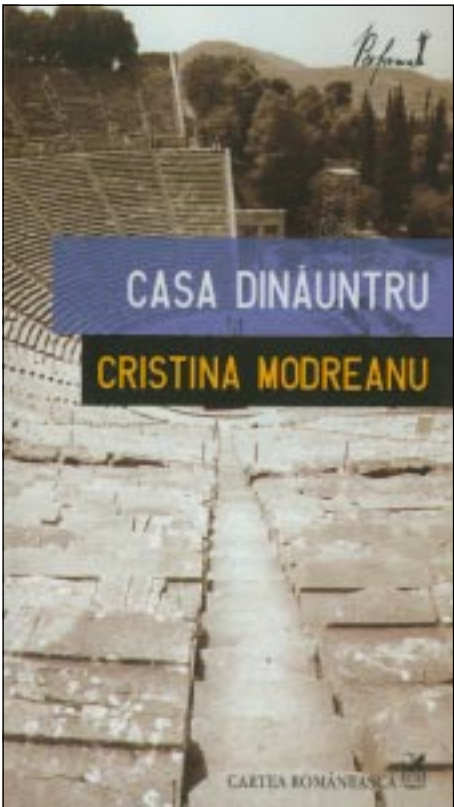
Paul II), știu că ai o familie, că trăiești retras. Consideră textul meu ca o penibilă moștenire testamentară: "Iată, un vechi ortac de pușcărie este pe moarte, mi-a trimis un text al său, nu pot să-l refuz". Astfel să zici și bunul D-zeu (la care mă rog mult) va fi alături de noi și de destinul nostru.

La această oră nu numai eu am în gît un cancer. Și Patria și Limba și Poporul limbii române, au un asemenea cancer. Eu spun că îl am fiindcă am tăcut prea mult. Blaga a murit (tot la 69 de ani) de cancer la șira spinării: *l'organe cible*- zic specialiștii. În tinerețe am crezut că voi fi un bun retor de catedră: de 15 ani, nimeni nu m-a invitat să vorbesc undeva: am tăcut, am tăcut, am citit enorm și am scris. Nu mai eram întrebat "Ce mai faci, Gary?", ci "Ce mai taci, Gary?"

Îți doresc un Crăciun normal, multă sănătate și calm. Sărut mîna Doamnei Tale și-l sărut și pe fiul tău.

Doamne ajută!
Ion D. Sîrbu

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

A SPERA, A-ȚI AMINTI

OCTAVIAN PALER

VERONICA BALAJ: *Deși e august, deși este vremea concediilor, aici, la Librăria Eminescu din Timișoara sunteți întâmpinat de un număr impresionant de cititori. Semn că și la Timișoara sunteți prețuit.*

OCTAVIAN PALER: Întâlnirea cu Timișoara îmi dă o stare aparte, o speranță, deși eu nu sunt structural un optimist. Sau poate-i un imbold că trebuie să continui să intru în arena dezbaterilor actuale.

– Acum șase ani v-am solicitat un interviu și eram cât pe ce să-l și realizez. N-a fost să fie. Am rămas cu mulțumirea că nu m-ați refuzat și dacă nu ați fi avut atunci o problemă de sănătate, acesta ar fi fost al doilea interviu cu Dumneavoastră. Vă mulțumesc acum și pentru amabilitatea de acum câțiva ani și pentru cea prezentă!

– Îmi face plăcere să conversăm. În biroul de alături e mai multă liniște...

– Vă rog, e liber. V-aș invita în Studio, la Radio, dar am înțeles că sunteți pregătit să plecați după terminarea lansării...

– Dacă timpul îmi va permite, aș dori să revin la Timișoara.

– Vă așteptăm, oricând, cu plăcere. Deși ați venit pentru lansarea cărții Don Quijote în Est, eu aș dori să vorbesc mai întâi cu Octavian Paler jurnalistul. Sunteți un jurnalist agresiv în sensul că ați exersat agresivitatea sincerității.

– Eu mă consider jurnalist, doar cu caracter provizoriu. Îmi oferă posibilitatea să mă pronunț direct, imediat, dar totdeauna m-am considerat mai întâi scriitor. Chiar mă gândesc dacă n-ar fi mai potrivit să renunț la jurnalism, să-mi văd de cărțile mele, dar, imediat revin, îmi dau seama că situația politică actuală cere să fiu implicat. Să spun ce gândesc, să acționez prin cuvânt. Nu e momentul să stăm deoparte. Intelectualii români acum trebuie să-și spună părerea. Articolele mele sunt mai degrabă tipete decât rezultatul unei meditații publicistice. Desigur că nu-mi displace jurnalismul dar eu vreau să rămân scriitor. Jurnalismul joacă un rol important în viața contemporană și în general în orice societate. Paul Valéry povestește cum un ofițer german a întrebat de ce nu-l interesează actualitatea "arzătoare" a evenimentelor? I-a răspuns, pentru că, evenimentele sunt spuma valurilor. Pe el îl interesa marea, nu spuma valurilor. Gazetăria este "spuma valurilor". Albert Camus îl definea pe gazetar "istoric al clipelor". Problema e să aleg între "clipă" și "durată". Se înțelege că prefer durata, desfășurarea mării, dar nu mă pot abține să nu scriu articole despre tot ce văd că se petrece, să dau interviuri și totodată, nu pot renunța la scrisul cărților mele. Am trei cărți în lucru. *Don Quijote în Est* va apărea și la Paris. Apoi, un jurnal al meu. A doua poliție a tiraniei ar fi ideea că, tirania tiranizează cu ajutorul celor tiranizați. Aceasta-i teoria mea. O idee pe care o dezvolt.

– A fost scrisă înainte de 1989?

– Da. Nu vreau să schimb nimic. Suferim de o resemnare mioritică, acum nu mai vreau să cântăm cu toții această melodie. Aș crede că este un clișeu filosofic la care va trebui să renunțăm. Intelectualii, scriitorii au prilejul să-și asume responsabilitatea. Unii chiar o fac.

– Ce părere aveți despre tradiții în această lume și vreme tulbură? Reinventăm tradiția? O rememorăm? Ne-o asumăm așa cum este?

– În legătură cu tradiția, e clar că istoria este ireversibilă. Istoria nu se poate roti înapoi. Nu putem să ne prefacem că suntem înainte de Yalta și că nu am trăit cei 45 de ani de comunism. A spera, înseamnă și a-ți aminti. Mi se pare că-i imposibil să construiești ceva fără să fie invocată memoria trecutului. Cum să ne despărțim, râzând, de tragedie, de

sângele Timișoarei și chiar al Bucureștiului? Nu putem fi atât de egoiști încât să spunem, vreau să fiu departe de contingent, vreau să trăiesc în lumea ideilor mele rupte de tot ce nu-mi place. Un intelectual are datoria să se implice în felul lui, fiecare în felul său. Unii se înscriu în partide, alții nu, dar spunând ce cred, ce simt. Din confruntarea de opinii se poate limpezi adevărul. Se poate ieși la un liman, dincolo de această băjbăială.

– După opinia Dumneavoastră, care sunt șansele scriitorului tânăr în România de astăzi?

– Vedeți, tinerii scriitori trebuie să se lovească de noi la începuturi. Alte condiții, alt sistem social-politic. Ei au și șansa și datoria de a schimba ceva. În vechiul regim intelectualul avea un privilegiu. Nu era vorba de favoruri. Puterea încerca să-i lingusească, să-i confişte de partea sa. Era o soluție pentru unii. Dacă făceau opoziție, deveneau cunoscuți, simpatizați de concetățeni, căpătau stima lor. Alt fel de privilegiu. Cultura a jucat totdeauna un rol subversiv. Scriitorilor tineri le va fi greu, căci un scriitor adevărat nu face compromisuri. Din scris nu se poate trăi. Unii vor face rabat la morală sau la calitatea scrisului. Intervine și un alt aspect: literatura de consum. Literatura care să placă momentului. Romanele polițiste vor avea trecere în continuare. Așadar, cei care vor vrea să scrie literatură adevărată, vor avea un drum greu. Vor fi nevoiți să renunțe la altele din traiul zilnic.

– Privirile ne sunt violente de titluri care duc spre calcule, spre mercantilism. Gustul cititorului poate fi ușor pervertit, putem pierde în plan cultural?

– Este normal să fie și acest risc. Până lucrurile se așează, vor coabita felurite speculații. Cultura are nevoie de timp. Mie, cel puțin, mi-e frică de neobarbarism, de o "barbarie civilizată" care se va instala și la noi, precum este în societatea tehnificată. Riscuri. Oamenii au confort material, e normal să fie așa, nu sunt adeptul unui trai spartan, dar am observat în Occident că oamenii au sufletul uscat. Trăiesc pentru câștigul imediat. Te întrebi atunci pentru ce trăiești în primul rând? Doar prosperitatea materială contează? Aceasta să fie fericirea? Am cumpărat un pian, pot zice, așa-i la modă. Le lipsește acel ceva, numit spirit. Ființa, omul poartă și asta, are nevoie de spirit.

– Cum vedeți în sens mai larg această idee de spiritualitate? Legătura cu divinitatea nu poate fi ocolită dacă intrăm în această intercondiționare, om – pământ – spiritualitate?

– Omul nu poate trăi doar prin și cu istoria sa pământească. Are nevoie și de Dumnezeu. Nu știu dacă avem toți un Dumnezeu, unii se declară liber cugetători, la Cotroceni ajunși... mă rog, chestiunea e mult mai subtilă. E nevoie în viață și de nuanțe...

– Cât din relația cu cerul, cu Dumnezeu ați pus în ultima Dumneavoastră carte?

– Mult. Foarte mult. Am transcris gândurile imediate. Mi-am făcut un fel de stenogramă. E scrisă direct. E un contrajurnal, polemizez cu mine însumi. E un fals memorial de călătorii, un autoportret în oglindă.

– Vorbiți-ne, vă rog, despre Don Quijote în Est. Vocația Dumneavoastră de eseist mă face să cred de la bun început că e o parabolă superbă.

– Don Quijote a emigrat în Est. Toți exilații merg cu soarele în spate. Se îndreaptă spre Occident. El e singurul care merge spre Est.

– Pare că-i un personaj îndrăgit de Dumneavoastră.

– Da. Foarte îndrăgit. Eu însumi mă consider adesea un Don Quijote. Substanța

celor spuse, à propos de Occident și de Est, ar fi că avem nevoie să ne învingem pe noi înșine. Să ne învingem măcar iluziile. Încerc prin această carte să înțeleg cine suntem noi ca popor, noi, românii. Este o carte despre utopiile mele. Cred că suntem cunoscuți în lume doar prin măști grotești. Cei de acolo știu despre Dracula, o mască grotescă, despre faptul că-am avut un președinte dement, despre câțiva sportivi. Dar despre felul nostru de a vedea și de a înțelege lumea ce știu? Vreau, prin această carte, să deschid spre lume o fereastră pentru România.

– Sunteți de partea lui Don Quijote? Credeți în iluzii?

– Ultima iluzie este că nu ai nici o iluzie. Din punctul meu de vedere, e limpede: voi fi mereu un Don Quijote. Pentru că nu poți trăi fără iluzii.

– Mă bucur să cunosc un Don Quijote... real.

– M-a fascinat totdeauna puterea de a fi liber a lui Don Quijote.

– Ieri, la conferința de presă, ați spus "nu pot rămâne decât ca fiul părinților mei". Să rămânem în aceeași idee a plătirii în larg, ce părere aveți despre direcțiile și starea literaturii române, acum?

– Într-adevăr, literatura nu e o construcție deși... așa pare. Este o mare de idei pornite

în largul timpului. Din păcate, literatura română nu este cunoscută în lume. Și din cauza puținelor traduceri. Totuși, dacă întrebi orice licean, chiar dacă nu poate recita din Baudelaire, tot a auzit de el. Sau de Rimbaud. Pe când în străinătate nu s-a prea auzit de noi. Avem de luptat cu mitologii false. De pildă, în Franța culturală s-a făcut un sondaj și s-a constatat că se citește o carte pe an de către o persoană. Iar noi o luăm drept model, e Franța, sunt țări care par mai culturale decât noi și de fapt... nu-i așa. Valorile noastre cultural-literare se opresc la granița limbii române. N-am reușit să-i convingem pe străini despre valorile noastre.

– Să sperăm în vremile ce vin.

– Poate că da...

– Vă mulțumesc mult pentru această convorbire.

– Mi-a făcut plăcere. Vă rog să nu fonotecați pauzele. S-ar putea să rămână așa cum am vorbit?

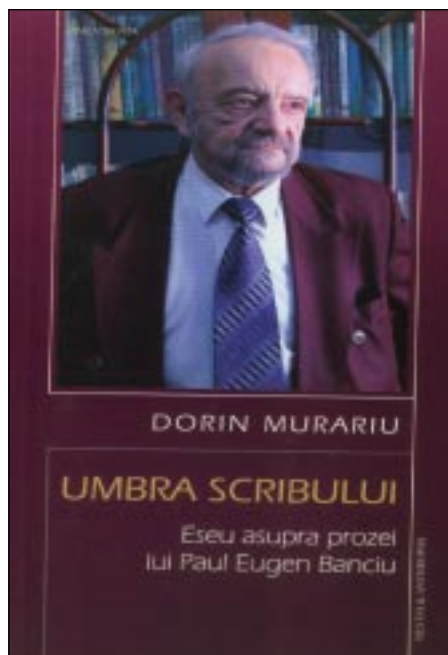
– Desigur. E mai... autentic și sugestiv.

– Cu bucuria că-am fost aici, la revedere.

Timișoara, 6 august 1993

Interviu realizat de
VERONICA BALAJ

NOU la HESTIA

COLACU' CU DINARU'...

OTILIA HEDEȘAN

...se face în dimineața de Crăciun. Înainte de a se crăpa de ziuă, femeia cea mai în vârstă din casă frământă un aluat nou, *de dulce*, de astă dată, căci vremea postului s-a încheiat cu câteva ore în urmă. Din acesta se face colacul mesei familiale din ziua de Crăciun, o coptură care ține loc de pâine și de desert în același timp.

Și chiar numai așa fiind privite lucrurile, *colacul* tot extrem de important rămâne, ca hrană esențială pentru clipa de sărbătoare, timp când totul devine bun prin excelență, iar în codul gastronomiei locale, acest *bun* se traduce în *gras* și *dulce*. Ideea este, însă, că lucrurile nu pot fi privite numai astfel, fiindcă acest colac *de dulce* este complementul și, în același timp, opusul numeroșilor colaci de post făcuți special pentru ziua anterioară, a Ajunului de Crăciun. Micii colăcei pentru copiii colindători, *pițărâi*, *pupeze*, *pupi*, *păsări*, ori cum se mai numesc ei aiurea, dar și colacul mare, *un colac de grâu frumos / ca fața lu' Dom' Christos...*, despre care se amintește în textele de colinde și pentru care se spune, în multe sate, *Mulțămăita la colac* sunt variante ale aceluiași gen de *colac de pâine* făcut pentru a fi dat drept *dar*.

Complementaritatea și opoziția, așadar, nu acroșează doar criteriile *de post* și / *vs de dulce* (cu continuitatea *sărat* și / *vs dulce*), ci și *pentru dar* și / *vs pentru consum* (cu continuitatea *cu mize sociale, comunitare* și / *vs cu funcție familială*).

Ca orice text dens, *colacu'* făcut în dimineața de Crăciun are disponibilitatea de a suporta semnificații suplimentare care, dealtfel, nici nu întârzie să apară sub forma obiectelor pe care el le poate încadra. *Banii* sau *banul* care se pun în el sunt astfel de obiecte dincolo de care poate fi recunoscut simbolul evident al îmbelșugării.

În satele sârbești din Banatul de Munte în acest colac se pune un singur ban, iar când îl frângea, împărțindu-l între membrii familiei și animale, femeia din familie avea grijă ca banul să ajungă — de fapt, să se *nimerească*, simulând, astfel, șansa — în felia pe care o primește copilul din casă. Credința este aceea că cel care găsește banul va fi cel mai prosper și norocos din gospodărie în anul care urmează.

În multe locuri, pronosticul este trucat. În locul unui ban unic, a cărui așteptare poate constitui o miză în sine, femeile au învățat să așeze în colac bănuți mulți și numeroși, câte unul cel puțin pentru fiecare membru al familiei, dacă nu și vreo câțiva de rezervă pentru oaspeții rătăciți care pot ajunge, din greșeală, vezi bine, și prin încălcarea unor reguli însemnate, la masa exclusivist familială de Crăciun.

Din copilăria mea îmi amintesc că nici nu mai conta cine găsește bănuții, important era ca ei să fie găsiți, semnalati ca atare și, apoi, strânși cu grijă și puși de o parte. În loc să fie semn, banii așezați în colac prilejuiau pur și simplu un joc, ca un intertext la o tradiție pe care familia mea o acroșa, doar, fără să mai creadă iotă în ea.

În urmă cu câțiva ani am aflat, ca rezultat al investigațiilor de teren, că, de fapt, banii aceia puși la bătaie în mica 'loterie' provocată de consumul ritual ori / și festiv al colacului de Crăciun nu dispăreau din sfera de interes a oamenilor cu una cu două, cum mi se păruse mie, ori cum reieșea din manualele vechi de etnografie românească. Se puneau separat și se cumpăra, apoi, ceva ieftin, însă mult și dens simbolic din ei, astfel încât ideea

că din unu se poate face mai mult, după principiul creșterii necontrolate, aproape alchimice a aluatului, să fie pusă în act. *Cumpăram sare... Sare, știi, să fie multă...* — am auzit. Dar asta nu era totul, fiindcă, oricât de utilă e sarea la casa omului, uneori, totuși, ea nu era necesară; atunci, banul din colac se punea în suma cu care se cumpăra cândva, la finalul iernii, purcelușul care trebuia să fie crescut în gospodărie de-a lungul întregului an, cu hrană aparte dar și din resturile hranei familiei. Din semn al prosperității, din *omen*, cum l-ar defini compendiile de etnografie clasică, banul devine vehicul al norocului și mesager al semnificațiilor tari din noaptea de sărbătoare în timpul cotidian, supus tranzacțiilor de tot felul.

Liant între sacru și profan, între obișnuit și festiv, între gratuitatea ludică și sagacitatea perfect controlată a achiziționării de resurse, banul și colacul de Crăciun amintesc, desigur, de plăcintele cu răvașe, mai vechi și mai noi în același timp.

Spun mai vechi, fiindcă relatările despre aceste practici ca forme de prospectare ludică a viitorului coboară detașat până în îndepărtatul secol al XVII românesc. "...O plăcintă mare, făcută din foite de aluat și în care au fost băgați cu meșteșug, în locuri diferite, cincizeci de țechini și încă și diferite bilete asemănătoare cu cele de loto, având scrise pe ele câteva cuvinte arătând un semn bun sau rău pentru acea zi de început de an. Astfel, când domnul împarte plăcinta, vreunuiia îi cade un ban de aur, altuia vreun bilet al cărui cuprins trebuie citit cu glas tare de boierul căruia i-a căzut din întâmplare, ca de pildă: beție, îngâmfare, prefăcătorie, fățarnicie, pretenții la tron etc." (v. detalii la Antonio Maria del Chiaro, în *Călători străini despre Țările Române*, Academia Română, vol. VIII, 1983, p. 382) — poate fi întrevăzută fugăr în povestea îmbelșugatelor și foarte sofisticatelor ospețe domnești din evul mediu românesc târziu. Cât e ritual la mijloc, cât e tradiție aristocrată care preia cu pompă și gonflând prin abundența financiară semnificațiile de prosperitate și noroc și de unde încep jocul complicat al șahului politic, aranjamentele și comploturile pentru care răvașele puteau fi semne pentru aranjarea și rearanjarea relațiilor de putere nu se mai poate, dinspre prezent, decât presupune.

Ceea ce mă interesează, însă, în contextul discuției de față este această alăturare dintre banii și răvașele din plăcintele și colacii de sărbători. Nu pot să ignor, astfel, simbolismul deschis și liber al banului, dincolo de care fiecare poate alege dorința personală, particularizând norocul și bunăstarea după situații aparte, în contrast cu alegoria fixă și directă pe care joacă răvașele. Este ca și când selecția dintr-un pachet de semnificații a fost deja făcută de cel care a alcătuit textele și care, astfel, prin actul scrierii se substituie, recurgând la un gest în care își asumă *hybris*-ul, destinului. Binele sau răul, bucuria sau nefericirea, urarea dezinvoltă ori amenințarea fățișă nu mai trebuie descoperite ca urmare a unor procese complicate de hermeneutică în care divinul rămâne, mereu, parte din joc, ci ele sunt date de-a gata de orchestratorul practicii, care atenționează, îmboldește, se distrează ori ia în răspăr.

Pe acest fundal, amintirea dinarului din colacul despre care vreau să povestesc aici, mi se pare și mai tulburătoare. Era toamna

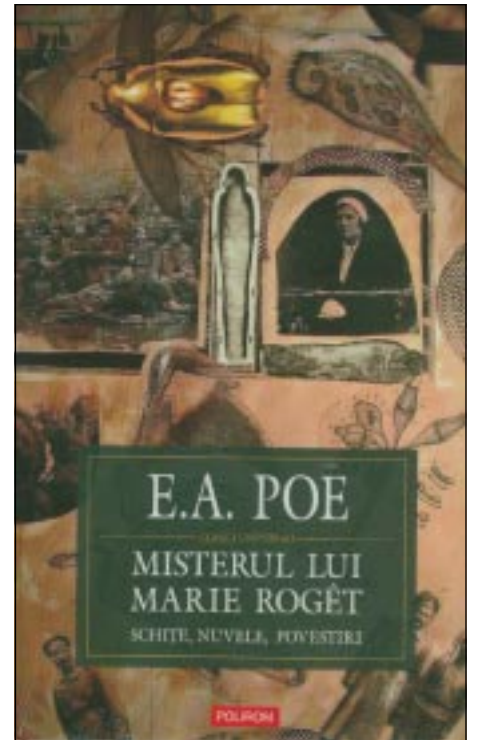
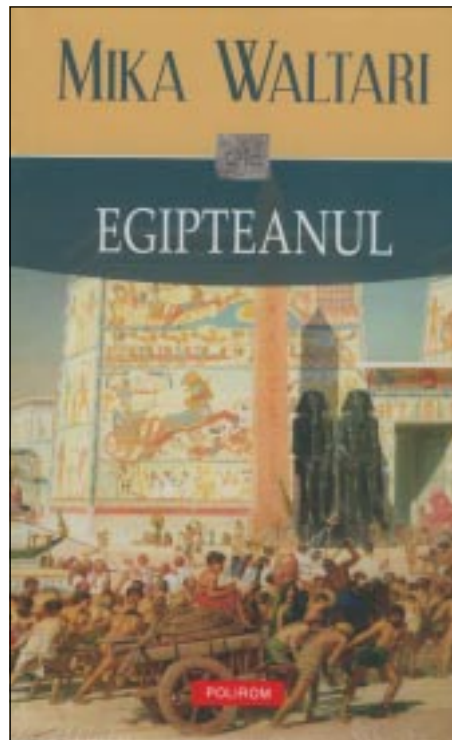
lui 2002, la Grebenaț, în Banatul Sârbesc. Ploua bacovian și drumurile de dincolo de șoseaua asfaltată se muiau bine. Zăceam fără puterea de a mă mișca de acolo în camera de oaspeți a uneia din familiile înstărite din sat. Mătușa, învățătoare pensionară, fusese chemată special ca să-mi răspundă la întrebări. Dar în cameră se aflau și bunica de peste nouăzeci de ani, și cei patru bărbați ai familiei, și cele două femei care locuiau acolo și nurorile și câțiva puști mititei... Acolo se aprinsese focul, în rest era frigul rău și umed al primelor zile de anotimp rece. Discuția curgea lănced, mai ales fiindcă eu aveam de mediat de fiecare dată câte o adevărată serie de răspunsuri, venite din toate părțile, dacă întrebam câte ceva...

La un moment dat am ajuns la colacul din dimineața de Crăciun. *Colacu' cu dinaru'*, am înțeles că i se spune, *iar dinaru'*, după ce o trecut Crăciunu', se pune, uite așa, la icoană... Moment în care bunica, mititică și neputincioasă, bunica pe lângă care toți

se mișcau cu grijă nu cumva să pătească ceva, s-a ridicat de pe canapea și a mers spre icoană, de unde a scos *dinaru'*. *Îl vezi?* — m-a întrebat mai mult retoric. *Ăsta se pune la ficii, când pleacă în rat* (adică în război, asta bunica nu mi-a mai spus, am știut singură și am simțit brusc aerul tare al luptei dintre viață și moarte)... *Noi i-l dăm săptămâna viitoare lui Filip* — și bunica a pus accentul pe al doilea *i*, rostind parcă prețios, ca și când ar fi fost vorba despre numele unui aristocrat francez, nu despre cel al nepotului său mijlociu —, *că pleacă la școală la Timișoara...*

Am înțeles, brusc, atunci, ce înseamnă pericolul și speranța de a-i face față... Am înțeles, mai ales, puterea dinarului din colacul de Crăciun... Am înțeles nenumărate lucruri despre școlile din Timișoara, în care trăiesc de o viață... Dar e aproape Ajunul Crăciunului, așa că mai bine să lăsăm lucrurile să se oprească la nădejdi, semne bune și urări...

NOI la POLIROM

"PENTRU ARTIST FEMEIA NU-I FEMEIE..."

Poate vreau să fiu de toate
Și nimica să fiu poate.

Al. Macedonski, *Noapte de martie*

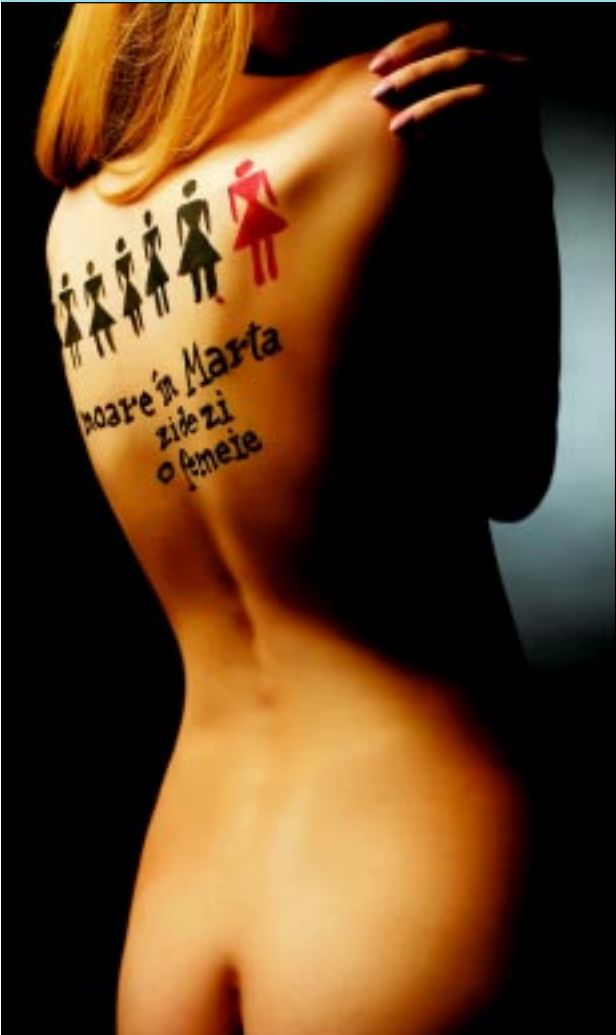
Eu sunt o literă –
Dacă mai sunt.

Șerban Foarță, *Amicul X*

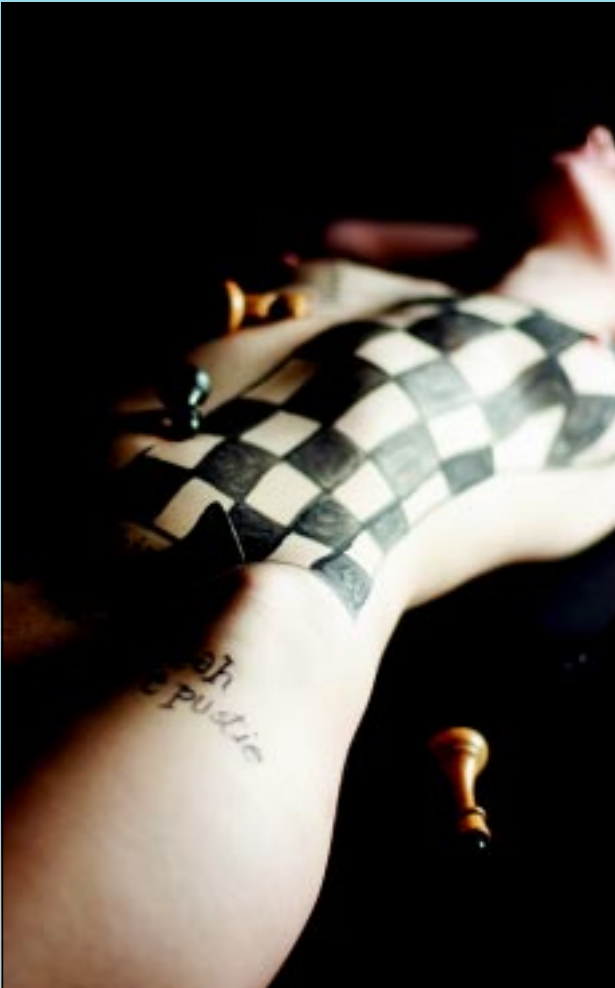
Mai suna-vei, dulce corn
pentru mine vreodată?

M. Eminescu, *Peste vârfuri*

Moare în Marta zi de zi o femeie.

Marta Petreu, *Teze despre singurătate*

Sunt nimeni, ești nimeni
Tabla de șah e pustie.

Aurel Dumitrașcu, *Pianul din Borca*

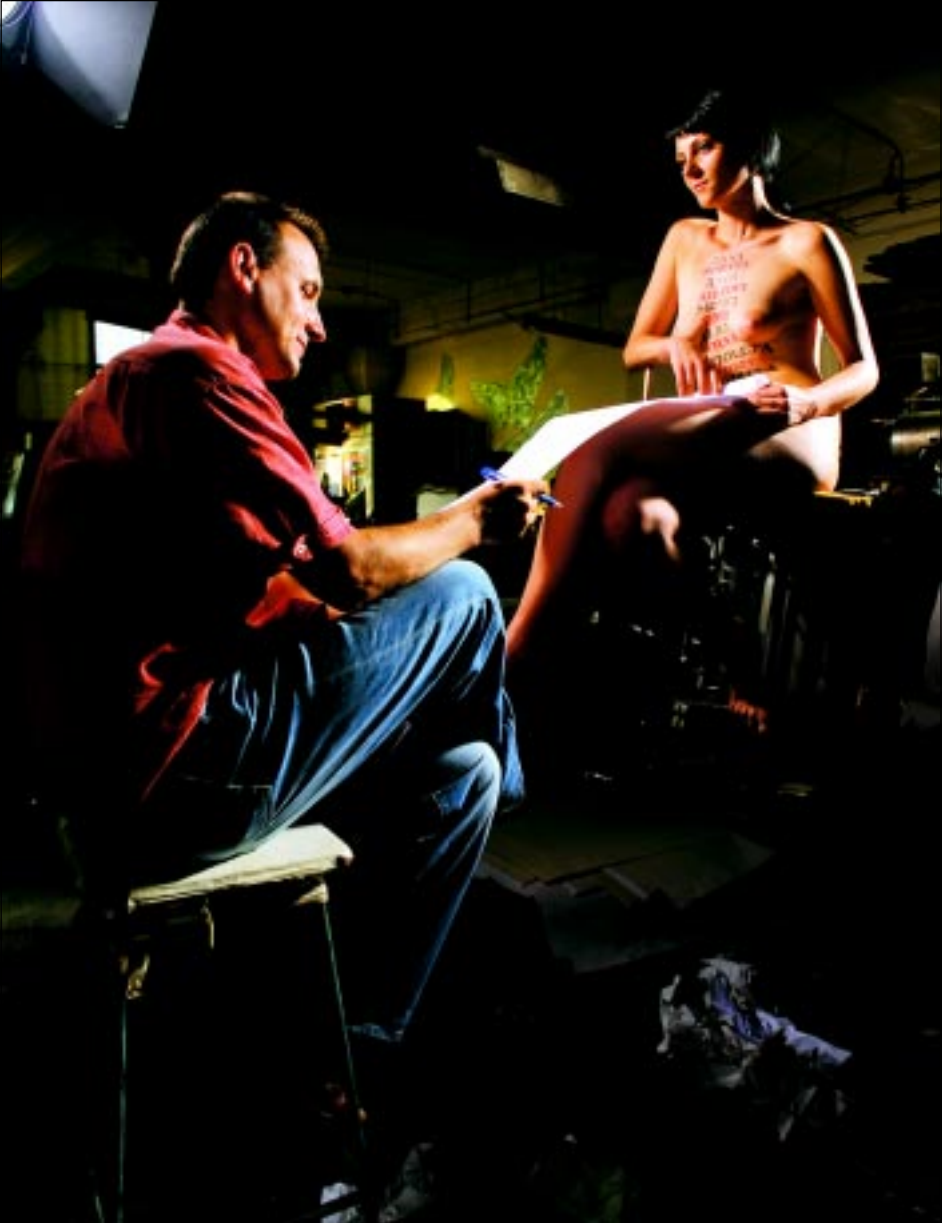

Hei, priviți bicicleta
Cum își ține respirația în roți!

Marcel Tolcea, *Mic tratat despre inspirație*

EMIL BRUMARU vizitat de muză

ROBERT ȘERBAN dă bun de tipar

ȘERBAN FOARTĂ în acord total

IOLANDA MALAMEN și muzul

ILUSTRĂȚIILE DIN ACESTE PAGINI ȘI PAGINA 1
SUNT REPRODUSE DUPĂ VOLUMUL
IMN HĂITUIT DE BĂRBAȚI,
O ANTOLOGIE DE DISTIHURI ROMÂNEȘTI,
ALCĂTUITĂ
DE ION BARBU ȘI REVISTA *PUNKT*,
ÎN CURS DE APARIȚIE LA EDITURA BRUMAR

PICĂTURĂ DE CUCUTĂ

SOLILOCVIU (II)

PAUL EUGEN BANCIU

Tot mai des rămânem singuri cu noi, dimineața, înainte de trezirea celorlalți, sau seara, după ce s-au culcat ori s-au retras la televizor, și ne vorbim despre ziua care a trecut, ca un fel de jurnal intim nescris și constatăm că, la fel ca și în ziua precedentă, am participat la o partidă de șah la mai multe mese, ca marii maeștri ai acestui sport. La una din mese erau bătrânii casei, la alta soția sau soțul, la o a treia copiii, la a patra colegii de serviciu, la a cincea șefii, la a șasea, prietenii care ne-au căutat pentru vreun interes personal, și enumerarea poate să continue. Șase, șapte partide la mai multe mese, cu adversari ce vor să câștige și nicidecum să remizeze. Ideal ar fi ca acest jurnal al meciurilor tale dintr-o zi să-l poți comenta cu cel mai apropiat din familie, dar și el, la rândul său joacă la mai multe mese, vine cătrănit, se descarcă, fără să-i pese dacă-l ascuți sau nu, fără să ia seama la rezultatele meciurilor tale.

Ziuă se încheie pentru tine într-o remiză cu sufletul tău, mulțumit că prin ziua trecută te-ai apropiat mai mult de un fel oarecare, fie el un week-end, fie un concediu, plecarea într-o delegație, unde să uiți de toate, sau o sărbătoare, când îi ai pe toți aproape și poți să lămurești anumite diferențe rămase în suspensie. Ceilalți fac mult mai bine rupându-se de realitate printr-un film de la televizor, care le acaparează toată atenția, și-i face să sufere, să se bucure, să le fie teamă alături de personajele de pe micul ecran. Dacă cel mai apropiat rămâne surd la povestea ta, te simți alungat din casă în una dintre camere, unde-ți cauți singur alinarea. Mereu aceeași, gândindu-te la ziua în care vei pleca undeva doar tu, printre niște oameni străini, cu care n-ai de ce să te afli în conflict.

Acest jurnal nescris se adună pagină cu pagină în dreptul celui mai nefericit dintre toate organele tale interne și-l macină încet, ca peste luni, peste ani să te trezești în fața unei maladii de care nu ai știut nimic.

O ieșire din circuitul acesta nefast sunt cărțile, emisiunile de știință, de unde afli lucruri necunoscute despre alte civilizații, despre om, despre enigmele universului cresc, pământesc sau al ființelor vii, un concert, o expoziție de artă, un spectacol, adică un act de cultură cu efect tămăduitor. Tot mai rar și te întâmplă ca vreunul dintre foștii prieteni să aducă o alinare stării tale, pentru că din ce în ce mai mult dialogurile cu ei se rezumă la niște schimburi de informații care, de cele mai multe ori, îl interesează pe celălalt. Bucuria comentării unei expoziții, a unei cărți citite, se transformă adesea într-o banală bărfă despre autor, după care rămâi cu un gust amar și te întrebi dacă mai merită să împărtășești cuiva opinia despre un act de cultură.

În felul acesta te izolezi, fără să vrei, nu doar de familie, dar și de societate, construindu-ți din toate pe care le aduni un univers al tău, în jurul căruia începi să zidești o cetate din pietre mari de râu, căreia îi tragi în jur niște șanțuri cu apă și faci două breșe, cu poduri suspendate, pe care să le poți ridica oricând. Breșele sunt porțile acestei cetăți de început de ev mediu, croite din lemn gros, bătut în fier forjat și grilaje mari din drugi în rețea, pe care să le lași în spatele acestora unde dacă vor fi lovite și biruite de berbecule

dușmanilor. În mijlocul cetății ridici o bisericuță să te rogi de fiecare dată când ești la ananghie, iar în spatele ei ai locuința ta, de om singuratic, și cămărilor cu provizii, pentru vremile de restriște.

Prin porțile cetății lași să intre doar solii pe care-i dorești, târgoveții, locuitori în afara cetății ce-ți aduc merinde, saltimbancii circurilor ambulante, prietenii de departe, care vin doar să te vadă și să-ți ureze sănătate și ghicitorii ce-ți citesc viitorul în stele, în mațele animalelor sacrificate sau în palmele tale, lăsându-te de fiecare dată cu sentimentul că nu ți-au spus totul, și mai ales cum se va termina povestea acestei cetăți din imaginația și sufletul tău. Înăuntru nu mai primești nici pe cei mai apropiați dintre semenii, dacă paznicii porților spun că sunt cu privirile încercate de mânie sau perfidie.

Ai ales calea unei solitudinii princiare, cum n-a avut parte nimeni din neamul tău. Dimineața părăsești cetatea cu sentimentul biruitorului, ca seara să te întorci în ea istovit și să te întrebi dacă e îndeajuns de sigură pentru sufletul tău, de vreme ce piatra zidurilor ei e făcută din hârtia cărților citite, ca un fel de butaforie pentru filmele de aiurea cu bătălii pierdute. De vreme ce fierul forjat al grilajului porților e făcut din corzile unui pian sau ale unei viori, iar bisericuța ta din mijlocul cetății e doar o icoană a Sfintei Marii cu pruncul, și șanțurile trase să te apere de invadatori nu sunt mai mult decât știutele tale despre lumea celorlalți. O cetate fragilă ca însăși ființa ta, gata să cadă pradă oricărui invadator barbar, ferit de șlefuirea cuvântului, a sunetului sau culorii.

În apărarea acelor ziduri din hârtie aduni alte cărți, alte știute, de parcă ți-ar folosi mai târziu. Să-ți aducă alinare gândurilor tale, cei de aproape, care cred în cetatea ta, puținii fideli, te încurajează să rezisti invadatorului ce și-a desfășurat armatele de jur împrejurul locului, și te mint că acela nu te va ataca, pentru că nu are ce să câștige de pe urma cuceririi cetății tale. Îi lași să vorbească, să te îmbărbăteze, apoi îi conduci spre una dintre porți și-i lași să plece, știind că oștile dușmane nu-i văd pe ei, ci doar cetatea ta. Abia atunci realizezi, urmărindu-i cum se îndepărtează ca niște ființe invizibile pentru dușman, că toată miza probabilei asedieri a cetății nu este viața ta, ci construcția în sine, eșafodajul de cuvinte și sunete și culori ce se ridică în jurul tău, să-l aducă la nivelul pământului din jur, să știe că nu mai există nicio piedică de tip cultural, care să le deturneze lor înaintarea mai departe.

Încerci stratagemile tale clasice, dar fără de efect în fața unui moloh pornit să nimicească totul. Încerci scoaterea propriilor oști în fața zidurilor, să le apere, dar dușmanul nu vede niciun soldat și înaintează spre cetate. Ridici podurile din fața porților, însă focul tunurilor lor sparge construcția din hârtie și carton. Te vezi nevoit să ieși singur din cetate, cu icoana sub haină și spada gândului tău în mână, dar oștile dușmane trec prin tine ca un râu sec, și-ți dai seama că așa cum nu i-au văzut pe cei ce părăsiseră cetatea înaintea ta nu te văd nici pe tine. Rămâi în spatele lor cu icoana sub braț și sabia înfiptă în pământ ca o cruce pentru cetatea ta care e în flăcări, și te întrebi de ce le-a fost mai necesară distrugerea ei, decât să-ți ia ție viața.

Continuare din pagina 25

BANDA LUI MOEBIUS PIA BRÎNZEU

Dacă luați o bandă obișnuită de hârtie, îi torsionați unul dintre capete și îl lipiți apoi de celălalt, puteți călători de-a lungul suprafeței interioare a benzii până ajungeți la cea exterioară pentru ca apoi să vă treziți din nou la punctul interior inițial fără a depăși deloc marginile laterale.

Descoperită de Moebius acum un secol și jumătate, banda aceasta apare ca o aiureală a geometriei spațiale, ca o mare păcăleală a bidimensionalității, o năstrușnicie născută pentru a da peste cap lumea matematicienilor, a topografilor și a fizicienilor, care au reușit doar de curând să explice fenomenul prin energia mecanică înmagazinată în procesul de torsionare. Cum poți să te găsești când pe o parte a unei benzi circulare, când pe alta, fără să treci peste marginile ei? Fenomenul, așa inexplicabil cum este, a fost ilustrat cu mare succes în artă, arhitectură sau film, creându-se bijuterii, sculpturi, mobilier sau construcții dintre cele mai interesante. Fie că este vorba despre clădirea modernă a Muzeului de Artă de la Stuttgart, unde crezi că intri în clădire, dar, de fapt, nu faci altceva decât să ieși în spatele ei, fie că este vorba despre filme ca *Truman Show* sau *Stranger than Fiction*, unde lumea autorului se suprapune peste cea a personajului și nu mai știi pe ce parte a benzii te afli, ideea îți apare ca toana unei minți năbădăioase într-o febrilă căutare de labirinturi, a unei minți nedisciplinate, dar inventive, nesuferite pentru că te scufundă în mister, dar și simpatice prin deschiderile interdisciplinare pe care ți le oferă. Într-un cuvânt, banda lui Moebius se potrivește gândirii noastre postmoderne pentru că te învârtă între suprafețe și te mută de pe una pe cealaltă fără să poți înțelege ce și se întâmplă. Ea te îndeamnă să nu ai încredere în logica mentalului sau în spațiul fizic descris de profesori în școli, să fii tentat de ceea ce Vargas Llosa numește "fascinația imposibilului", de tot ceea ce se face și se desface, se suprapune și se anulează fără nicio explicație. Asta se întâmplă și în *Cadoul* lui Nabokov, unde scriitorul Fyodor te aruncă în mod repetat în propria lui operă pentru a te scoate pe neașteptate din ea, unul din capitolele cărții fiind chiar cartea lui Fyodor, numită *Darul*, adică tocmai cartea pe care o ai în mână. Povestile se încurcă, liniile narative se nasc unele din altele fără a trece dincolo de propriile limite, asemenea unei "spirale dintr-un sonet", cum își descrie Nabokov însuși cartea din carte.

Un lucru asemănător se întâmplă cu romanul lui Italo Calvino, *Dacă într-o noapte de iarnă un călător*. Acolo ești descris ca un cititor încântat să cumperi cartea lui Calvino *Dacă într-o noapte de iarnă un călător* și să-i începi lectura. Nemulțumit de introducerea care pare să fie a unui alt roman, te duci să o schimbi și iar începi să o citești. Ea te este iar nemulțumit și o schimbi, fenomen ce se repetă până la ultimul capitol, unde, în sfârșit, ai dat peste cartea pe care o cauți, dar, de fapt, ea se încheie fără ca măcar să fi început. Astfel, ne desprindem ca cititori de spațiul fix al paginii, dar și plutim în el, ne dezintegram și ne pierdem pentru ne regăsim, în cele din urmă, cu plăcere, desigur, în aceste rătăcirii. Acceptăm să cădem în prăpastia orizontalității, pierduți pe drumul eternei reversibilități pentru a ne întoarce iar și iar de unde am pornit, printr-o iscusită anulare a timpului, a spațiului și a scriiturii.

Concluzia ar fi doar una: avem nevoie de mistere și ne plac pentru că cer soluții în căutarea cărora ne putem perpele decenii la rând. Dar pentru că noi, adulții, rămânem adeseori împotmoliți în clișee nămolose, ar trebui încurajați copiii să pună cele mai caraghioase întrebări, să facă cele mai neașteptate analogii și să inventeze cele mai absurde lumi pentru a găsi noi enigme în jocurile lor. Așa cum spune un poet preocupat și el de banda lui Moebius în versurile dedicate acesteia, cercul se închide cu adevărat numai la un capăt de stea. S-a putea să fie adevărat, dar problema nu e steaua, cred eu, ci puterea noastră de a ne torsiona drumul până la ea pentru a fi mereu și jos și sus în același timp.

KARAOKE

ADRIAN BODNARU

Născuse studentă, pe ascuns, crezând că nu o să afle nimeni: iarna își omorâse ninsoarea în prima noapte; o aruncase apoi pe paltonul unei femei tinere și singure de atâtea vreme încât camera ei rece o păstrase neschimbată până a doua zi. Vecinele începuseră să vorbească pe la prânz despre tatăl ninsorii, dar nici ele nu erau sigure că ar fi fost întunericul ce semăna cu profesorul de literatură al iernii, mare afemeiat, când se apropia sesiunea de vară, sau frigul asemenea colegului de an, ascuțit ca orice bun dansator, care fusese văzut conducând-o acasă și poate nu numai la ușă. Oricum, era știut: iarna urma să fie închisă pentru tot anul și mulți înainte; zăpezile de până atunci nu vor mai fi ca altădată: ninsori mari; doar visul în noaptea de Crăciun, ca un semn din naștere.

STEREOTIPURI

AMINTIRI LITERARE PE RITM DE JAZZ

DANIEL VIGHI

Îmi spunea marele poet Mircea Ivănescu, cîndva demult, pe cînd ascultam în Mehala, obsesiv, o frază muzicală din *Missa* beethoveniană la un pahar de coniac, în plin ceaușism, despre sintaxa poeziei lui Eliot din *Four Quartets* și sintaxa frazei muzicale respective pe nume Benedictus. Așa și în zilele trecute, trei la număr, ale Festivalului de Jazz în care ne-a fost dat să ne rătăcim în lumea paralelă cu iz psihedelic și vag opiomă, în sintaxa labirintică a lui Misha Alperin, în aceea a basistului Avishai Cohen care a cîntat cu legendarul Chick Corea. Nume mari, muzică pe măsură. Poezie și jazz. Sintaxa și labirintul ei, așa cumva e jazzul mare, acesta seamănă cu poezia, cu mersul ei șontic-șontic, cu meandrele cele multe ale poetului Ginsberg, ale poetului cummings, ale poetului neamț originar de pe la noi pe nume Paul Celan, ale poetului Mircea Ivănescu, zis Me I, ale poetului prozator Proust, ale poetului prozator Joyce. Fraze, întorsături expresive, baroc și spații risipite în lumi îndepărtate, exotismul lui Misha Alperin de loc din Ucraina, care a copilărit pe undeva prin Moldova sovietică și a ajuns mai apoi "profesor la Norwegian Academy of Music". Marea muzică a spațiului nordic. Misha a perceput, a adulmecat, a pipăit muzica rusească "and Romanian folk musics of the Moldavian region" și desigur "his family's Jewish musical heritage" (am citat direct de pe net, vedeți la <http://www.ecmrecords.com>).

Așadar jazzul celor din stirpea lui Misha Alperin. Jazzul și poezia pe care le adulmeci cu ochii minții la al treilea Festival de Jazz – Timișoara 2008, aranjat și pus în pagină de managerul Marius Giura la Colegiul Național de Artă "Ion Vidu". Stau în fotoliu, adulmec, stau pleoștit, mulțumit de vagul sintaxei jazzistice și mă văd în parc citind poemul poetului Paul Celan, acela despre cum anume "moartea-i maestru din țara germană", pe urmă alte versuri fără nimic capitalist întrînsele, fără miză, fără pragmatismul cotidian în care ne obligă societatea noastră amarnic competițională în care ne este dat să trăim pe măsura standardelor capitalismului nostru multi-lateral dezvoltat. Saxofonistul Jan Garbarek cu exotisme din Tibet sau din acelea de prin stepele cazacilor lui Gogol și poezia necesară cutărui licean, cutărui student, cutărui inadapdat cronic căruia i se umezesc palmele de emoție în fața femeii.

Poezia și jazzul ca abandon minunat, poezia ca ieșire din cursa obositoare în care, iată, toți ne-o iau înainte, se pregătesc, acționează, încheie capitol de negocieri, reduc inflația, dezvoltă PIB-ul, fac ce trebuie, sînt euroconformi. Ce-ar fi să devenim noi altfel, îmi spun și mă cutreieră versuri din Paul Celan care ne pot schimba destinul : "Negru lapte al zorilor seara îl bem / la amiază îl bem dimineața îl bem noaptea / îl bem și bem". Vise ale unui ins aparținând unei nații care își poate rata viitorul cultural în favoarea unuia plin de bunăstări, al capitalismului popular, al aceluia în care

middle-class-ul intră la Metro în felul firesc în care cutare babă pășește la dugheana din colț să-și cumpere cele necesare vieții. Avishai Cohen și exotismele din muzica tradițională evreiască și din ritmurile latino, amintiri literare, anii pierduți cu după-amieze în entuziasmele boemiei orașului cu gândul la mai marii literaturii, legănat în reverii încețoșate întreținute de versuri din Bacovia, Virgil Mazilescu sau Mircea Ivănescu, "chestiunea noii generații poetice" dezbătută cu pasiunea care se cheltuie astăzi în disputele politice și cîte altele n-am mai făcut noi încît, vorba povestitorului, nu ajung vorbele pentru toate cîte ar fi de spus. La braț cu generația, împotriva ei prin Sighișoara, Sibiu sau București, mai ales aici, în capitală, pe ușa din dos la birtul scriitorilor în care eram primiți cu urale de optzeciști de la mesele supraaglomerate.

Amintiri literare pe ritm de jazz. Ascult "pianistul si compozitorul Lucian Ban." Apoi "noul cvartet al celui mai bun saxofonist român de jazz Cristian Soleanu (The New

York Quartet)". Soundul îmi amintește de vremea cînd mergeam la prietenii mei din Lipova și ascultam la un magnetofon polonez pe Janis Joplin pe care o văd în pozele din Billboard: iat-o aici, în San Francisco, în cartierul Haight Ashbury, în dimineața zilei de 27 august 1966, cu exact un an înainte de minunata întîmplare a Verii iubirii, cînd s-au năpustit o sută de mii de jani pletoși în districtul Haight-Ashbury, cu mîncare, droguri și sex la liber. Și toate se petrec în Golden Gate Park printre palmieri, gazon, flori, arbuști: nu departe de Grădina Ceaiului Japonez. Între Japanese Tea Garden și Asian Art Museum e o mică potecă pietruită, care duce spre un hol cu lampadare. Toate astea s-au pierdut demult, s-au schimbat sensibilitățile, gusturile, anii, platformele, gîndurile. Azi e altfel. Azi Marius Giura și echipa de la Fundația Jazz Banat dublează Festivalul de la Gărina cu un altul pe măsura acestor rafinamente. La cel dintîi e muntele și expresivitatea năvalnică. Dincoace: exotism baroc și rafinament. Două ipostaze care asigură Timișoarei o voce fermă pe scena jazzului european.

SCHIMB DE EXPERIENȚĂ

VIOREL MARINEASA

A apărut la o lansare de carte în Capitală, s-a ținut cățeluș în urma lor, provincialii, lăsați în plata Domnului cu grăbire, după ce s-a consumat evenimentul și după ce s-au făcut socotelile, de amfitrionii bucureșteni, aceștia încă răcindu-și gura cu câteva sfaturi confuze despre cum se ajunge mai iute la Gara de Nord și despre localurile din împrejurimi în care se poate mânca ieftin și pe săturate. S-a luat tenace după ei, ba chiar a ambiționat să le fie ghid. A rezistat cu abilitate tendințelor de a scăpa de el. Alterna tonul imperativ, aproape violent, cu mesaje melodramatice de căință și de umilire. Pretindea că e fiul unui cunoscut scriitor, mort de curînd, că el însuși scrie, că a publicat destul prin reviste, dar faptul că era fiul unui părinte ilustru i-a adus mai multe belele decât niscaiva foloase. Au cantonat într-un restaurant rezonabil, unde, o vreme, îl suportară: voia neapărat să transforme seara într-o ședință de cenaclu în care el să fie protagonistul; se amesteca anapoda în discuții pe subiecte de care era străin; avea un țug strașnic la băutură, așa că-și turna prea des din sticla pe care-o comandaseră, dar și din butelcuța cu țările pe care ei o aduseseră de-acasă, dar pe care o țineau pitită, însă și la îndemână în sacoșă, ca niște buni provinciali, ca să se poată ține veseli pe bani puțini în jungla spilciuită din metropolă. Din pălăvrăgeala lui versificată, cînd rostită cu ochii închiși și cu fruntea iluminată, cînd descifrată de pe niște foi A1, scoase într-un hal de boțeață dintr-o tașcă, din tumultul de incoerențe, au rămas totuși cu cîte ceva: "docheri fără brațe cară ambalajele grele ale Nimicului"; "m-am ciocnit la intrare de o delegație a nimfetelor, de secretarul general al termitelor"; "sunt marele vraci al vulcanologilor bîntuiri de angoase" etc. I-au reproșat aproape într-un glas că prea poetizează bazându-se pe genitiv, ceea ce nici măcar adolescenții cinici și întraripați din ziua de azi nu-și mai permit. S-a enervat rău, le-a adus aminte că taică-su, pe care el nu-l urmează cătuși de puțin, a dus la strălucire un asemenea procedeu, iar ei s-au supărat și mai tare, adică sunt luați drept niște fraieri de provinciali, apți să furnizeze băutură, mîncare și conversație unuia care face pe urmașul marelui clasic, dar despre care nu se știe ce și unde a publicat. Au încercat să-l înlăture definitiv, dar n-au reușit decît să schimbe locul ciondănindu-se întruna, iar până la tren s-au făcut pulbere într-un birt de lângă gară, așa că odrasla scriitorului național i-a condus până la peron, unde și-au jurat amicitie veșnică și au purces la schimb de adrese.

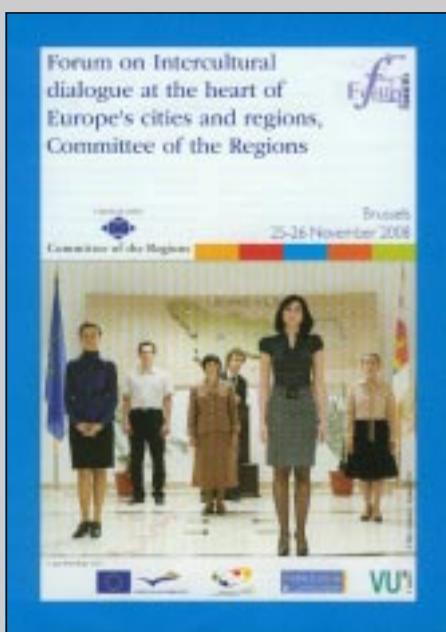
Două luni mai târziu. Ora 9 dimineața. Aflat în patul său, în orașelul său, relaxat, Paul răsfoiește numărul recent apărut al revistei literare pe care el și mai câțiva o scot prin bunăvoința consiliului local. Din pagina 5 îl privește poza sa color strălucind într-un lan de poeme. Sună, inoportun, celularul. Bucureșteanul cel ușchit îl anunță bâlbîindu-se că tocmai a descins din tren. Așa cum îi promisese, i-a adus 7 kile de proză și 10 de poezie. Să le publice pe rînd în revista de-aici, căci în Capitală și-a stricat relațiile. N-ar fi rău, poate, să găsească o editură. N-ar putea să aranjeze pentru diseară o lectură la clubul lor select? A, să nu uite! Cu vreun ceas înainte să ajungă, au urcat doi tipi în nușcare stație și s-au instalat la el în compartiment. Ca prin farmec, a adormit mormânt. Cînd s-a trezit, inșii dispăruseră cu una dintre sacoșe, cea cu hainele de schimb și cu pijamaua. Bineînțeles că l-au buzunărit, lăsându-l fără nici o lețcaie. Și-au permis și o referință culturală, din moment ce i-au crestat urechea stîngă. Noroc că i-au lăsat manuscrisele.

I-a fixat întîlnirea în restaurantul gării. A preluat în niște pungi din plastic tezaurul de manuscrise. În fugă, a observat că un poem pare cules la cîte trei-patru mașini de scris arhaice. I-a explicat că nici vorbă să rămână în oraș, deoarece el, Paul, are necazuri. Acasă, pe năsalie, îl așteaptă unchiu-su, răpus ieri de un atac cerebral. Trebuia să-l anunțe că vine. O să-i scoată de la bancomat bani de întors. Nu-și mai vede capul de treburi. Cîte o bere, totuși, vor bea împreună. Celălalt pare mulțumit. Îi promite lui Paul că-i va trimite banii la sfîrșitul lunii, atunci cînd va încasa pensia de urmaș. S-ar bucura al bătrîn văzînd că publică, număr de număr, într-o elegantă revistă de provincie.

ZENZATII TARI. DE LA MANO LA SHISEIDO

ROBERT ȘERBAN

După ce prin fața ochilor ți se perindă, în cinci zile, câteva mii de oameni, iar cu câteva sute dai mâna și stai de vorbă (chiar dacă uzitând doar banalele "ce faci?", "bine", "cum îți merge?", "OK"), poți avea două reacții rapide: să te ascunzi pentru o bucată de timp că să nu mai vezi pe nimeni sau să intri în politică. Pe mine mă tenta s-o tai peste munți și peste văi, dar cum îi promisesem Adrianei că o s-o însoțesc la Bruxelles, nu-mi rămânea decât să privesc pădurile prin geamul dubei Fiat cu care ne întorceam de la "Gaudeamus" și să-mi promit că în viitorul apropiat nu voi mai sta departe de Crina. La Bruxelles mai fusesem în octombrie, unde am petrecut trei zile de pomină, alături de Mircea Măluț, Roxana Sicoe-Tirea, Ion Mureșan, Traian Ștef, Gabriel Chifu, Mircea Petean, Cassian Maria Spiridon, Claudiu Komartin, Aurel Rău, Constantin Abăluță, George Vulturescu, Marcel Lupșe. Apoi am zburat la Copenhaga, împreună cu Mihail Gălățanu, cu care am citit poezii danezilor. La început de noiembrie, două zile la Graz (vezi "Orizontul" trecut) și încă o zi (bonus!) la Viena. Iar acum mă întorceam de la București, unde stătusem aproape o săptămână. Prea mult, chiar și pentru un hiperkinetic ca mine... Dar prietenul în călătorie se cunoaște, așa că n-am putut-o refuza pe mama dandyștilor, care m-a rugat să mergem în duet (conferențiatore + jurnalist) în capitala Belgiei, unde în 25 și 26 noiembrie, în cadrul Comitetului Regiunilor, avea loc forumul *Le dialogue interculturel au coeur des régions et villes européennes*. Am ajuns pe la 2 noaptea acasă, dimineața am mers la "Brumar", iar la 16 ne-am înălțat la cer, cu sprijinul Austrian Airlines. Printre nori și turbulențe

(Roberte, fii bărbat!), plecând de la observația mea că a lui Călinescu e mai lungă, iar a lui Manolescu-i mai groasă, am vorbit despre vedeta "Gaudeamusului", *Istoria critică a literaturii române*. Adriana, afectat-amuzată de absența-i din cartea lui N.M., eu – descumpănit-amuzat că am descoperit, în cele două ore cât am răsfoit cartea pe genunchi (cine susține că a ținut-o mai mult de 7 minute în mâini e fie mincinos, fie client fidel al sălilor de forță), că domn profesor a cam bagat viteză când a ajuns la literatura contemporană și că numele unor absenți e mai... vizibil decât al unor prezenți. Părerea mea! Și uite așa, din scriitor în scriitor, din "cum, nici măcar el nu-i?", la "stai să-ți spun eu doi absenți", cu o escală la Viena, am ajuns la Bruxelles.

Continuare în pagina 25

TIMIȘOARA, TIMIȘOARA...

RADU PAVEL GHEO

Start spreading the news, I'm leaving today, I want to be a part of it, New York, New York...

De fapt Timișoara, Timișoara. Nu știu de ce am legat orașul ăsta austro-ungaro-româno-sîrbesc de faimosul cântec al Lizei Minelli (și al lui Frank Sinatra), tema muzicală centrală a filmului lui Martin Scorsese *New York, New York* din 1977. Mai ales că Timișoara are cîntecele ei, cel puțin la fel de cuceritoare, de la melodiile de muzică populară pînă la superbe piese rock ale celor de la Pro Musica și Phoenix.

Cred că în mintea mea s-a creat un soi de asociere prin similitudine (desigur, păstrînd proporțiile): în mintea mea Timișoara are pentru România importanța pe care o are New York-ul pentru Statele Unite. E singurul oraș mare din România în care am vrut cu adevărat să locuiesc. Singurul care mi-a oferit momente de bucurie greu de descris și clipe de farmec cum rar găsești în România. Poate că altfel ar sta lucrurile – și comparațiile – în altă parte a Europei, dar nu uit că trăim într-o țară aflată într-un proces de degradare morală și socială tot mai accelerat.

Și totuși... Uitîndu-mă pe șirul de texte publicate de mine în anul 2008 în revista *Orizont*, am remarcat că, din cele nouă eseuri care au ca temă orașul Timișoara, șapte sînt foarte critice și doar două sînt laudative. Pe de o parte declar că "orașul rozelor" e cea mai frumoasă așezare din România, iar pe de altă parte găsesc mai degrabă motive de cîrteală decât de elogiare. E aici o doză de inconsecvență și o simt și eu.

Mă liniștește numai faptul că am mai întîlnit o asemenea atitudine și la alți timișoreni, oameni care iubesc orașul ăsta așa cum, credeți-mă, numai Timișoara se poate iubi. Cum îi cunoști, îi miroși imediat. Încep să compare cetatea Timișoarei cu Szegedul, cu Viena, cu orice oraș occidental le trece prin cap, și profită de ocazie ca să critice administrația, degradarea civilizației urbane, construcțiile haotice, invazia de mîrlănie... Dacă le sugerezi că deocamdată aici e mai bine decât în orice alt oraș mare

al țării, dau din mînă a lehamite: "Dar cine vorbea de România? De cînd ne comparăm cu orașele din România?" Și nu-i pot contrazice. Mai ales că sînt și eu de acord: civilizația autohtonă din zilele noastre nu poate fi un etalon.

Atunci cînd un loc ți-e indiferent – și multor timișoreni orașul le este indiferent, iar asta e și mai enervant pentru fanii autentici ai orașului –, nu îl critici cu atîta îndîrjire. Nu-ți pasă. Te poți muta oricînd, imediat ce lucrurile nu-ți mai sînt pe plac sau cînd găsești o slujbă, o poziție sau o situație mai bune în altă parte.

Există însă acea categorie de oameni care nu se pot despărți de Timișoara sau, dacă o fac, suferă îndelung, ca la apusul unei mari iubiri. Ei au fost învățați să vrea mai mult. Li s-a și promis mai mult. Primăria Timișoarei are sloganul "oraș de cinci stele". Păi, da, asta vrem! Așa că orice nefericită încălcare a standardelor e criticată cu mai multă asprime decât ar fi în altă parte – să zicem, în orașele de patru, trei sau două stele.

Mi se pare atitudinea cea mai bună. Știu că trăim în țara lui "merge și-așa", dar în Timișoara nu pot accepta că merge și-așa. Nici eu, nici alții. De-aia ne inflamăm așa de des. Și suferim. Cînd vezi o femeie frumoasă scuipînd pe stradă, treci pe lîngă ea și, eventual, reții scena, fiindcă poate fi comentată cu amicii la un pahar de vorbă. Cînd iubita ta scuipă pe stradă, o apostrofezi și, chiar în timp ce o faci, suferi. Fiindcă ea trebuie să fie de cinci stele.

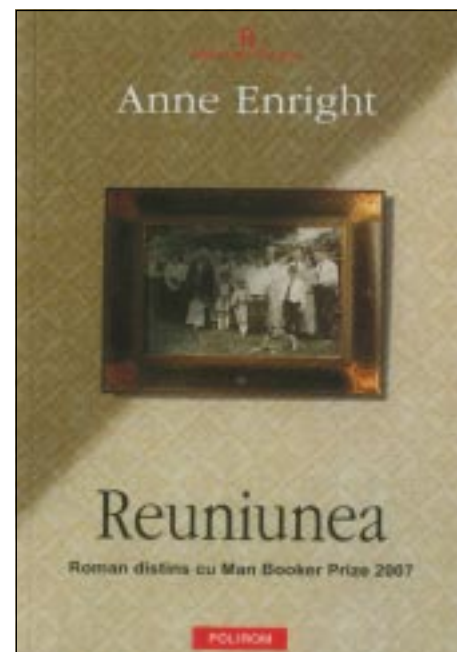
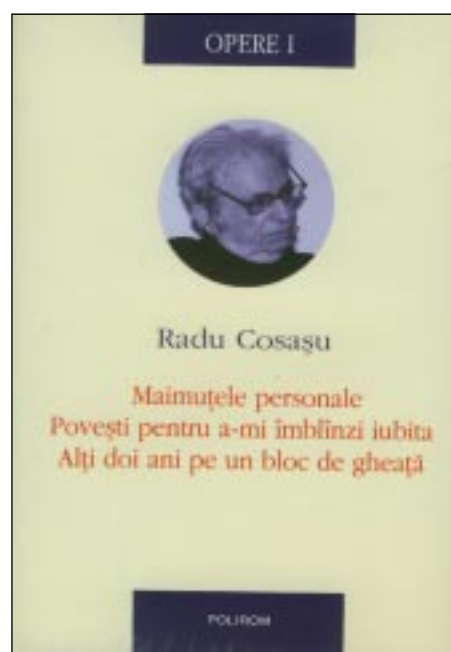
Mă uit acum la ce am scris și iar îmi sună ciudat: să critici din iubire. Să crezi că un oraș, fie el și Timișoara, poate fi mai bun decât țara în care e plasat. Dar eu știu – noi știm – că se poate. E orașul în care s-a pornit Revoluția din Decembrie, orașul fără de nu știu dacă și cum s-ar fi pornit. E orașul care poate să dăruiască bucurie doar cînd te plimbi pe străzile lui. E orașul cu cea mai frumoasă lumină pe care am văzut-o vreodată. Și-o să-l mai critic, și-o să mai fiu nemulțumit, fiindcă am motive... Dar n-aș vrea să-l părăsesc niciodată. *I want to be a part of it, Timișoara, Timișoara...*

LINIA ORIZONTULUI

DE ION BARBU

NOU la POLIROM

DE LA GENERATIA REVOLTATĂ, LA GENERATIA 'RASFĂTATĂ... RADU VANCU

Eugen Bunaru: Dragă Radu Vancu, ești unul dintre poeții proeminenți ai generației 2000, fapt confirmat de aprecierile și comentariile criticii literare - în majoritate de bine - asupra celor două cărți de poezii publicate până în prezent: *epistole pentru camelia* (editura Imago, Sibiu, 2002) și *biographia litteraria* (editura Vinea, București, 2006). Sunt, astăzi, voci care vorbesc despre această generație - inițial remarcată prin nealiniere, spirit de frondă, (de) insurgență etc. - ca despre o generație de-a dreptul răsfațată, luată în brațe nu doar de critica literară (în speță cea tânără), ci și de instituțiile culturale: mass media, edituri, I.C.R. etc. Așa stau lucrurile?

Radu Vancu: Axioma din prima propoziție este de trei ori dubioasă – *primo* pentru că nu știu cât de poet sunt, *secundo* pentru că proeminența nu sunt decât somatic, mai precis ventral, iar *tertio* pentru că generația 2000 e și ea o chestiune... chestionabilă. Oricum, restul întrebării e un bun exemplu pentru acea teoremă din logica elementară conform căreia dintr-o propoziție falsă pot rezulta dezvoltări adevărate – evidența arată că tinerii scriitori nu se pot plânge de lipsă de mediatizare. E o epocă norocoasă pentru orice june literator; reviste și edituri sunt, vorba manelistului, fără număr, și numai cine nu vrea nu publică. Pentru nouăzeciști a fost mai greu, au prins cele mai ingrate vremuri – un Adorno de Dâmbovița ar spune că nimeni nu se mai gândea la poezie după fenomenul Pitești. Șansa douămiiștilor a fost, pentru poeți, nebunia quijotească a lui Nicolae Tzone, iar pentru prozatori riscul pokeristic asumat de Silviu Lupescu. Numai așa s-a putut ajunge, în mai puțin de zece ani, la o răsturnare de situație *à la* Eugène Sue, anume ca același poet săltat de vajnica Poliție română pentru necinstirea patriei să fie nemurit de un alt Eugen, nu Sue, ci Simion. Vorba ceea, unde a scuipat Poliția, a pupat Academia. Iar douămiiștii au știut să-și joace mâna bună pe care au prins-o, făcând nu numai literatură, ci și marketing literar, astfel încât instituțiile culturale de prim rang simbolic, USR-ul și Academia, s-au repliat aproape sincron, acordând premii unora dintre cei mai buni poeți douămiiști (USR-ul lui Dan Sociu, Academia lui Claudiu Komartin), organizând pe speze proprii colocvii ale tinerilor scriitori, subvenționându-le o revistă etc. Așa s-a ajuns de la generația revoltată, trecând prin generația așteptată, la generația răsfațată. Asta nu înseamnă că literatura generației 2000 nu e bună; așa zice doar că scriitorii tineri au știut să-și facă norocul.

— Revenind la critica literară, care crezi că au fost criticii (și nu numai) care au contribuit esențial la afirmarea douămiiștilor?

— Dintre seniori, rolul cardinal (marzarinian de cardinal, ca să risc o mică răutate) l-a jucat Marin Mincu. Firește, opțiunile lui prime în ce privește poezia nu s-au verificat – Adrian Urmanov și Andrei Peniuc, pe care el miza decisiv, nu au confirmat capitalul de încredere investit, cel puțin deocamdată, și nu știu dacă îi va mai interesa să-l confirme, fiind ei reorientați către un adevăr mai adânc chiar decât cel al poeziei. (Dintr-un cardinal nu puteau naște decât călugări, mă îndeamnă aceeași răutate să ricanez păcătos.) Însă cenaclul Euridice, antologia generației, paginile de revistă, volumele tinerilor de la Pontica – fără ele generația 2000 ar fi eclozat mult mai greu. Ca să rămân la seniori, așa zice că, dacă Marin Mincu a contribuit la

afirmarea douămiiștilor poetic, Al. Cistelecan l-a cartografiat, stabilind vârfurile (topurile, nu?) și depresiunile, iar Ion Pop l-a confirmat, prin ultimele seriale critice despre tinerii poeți. Apoi, zodia norocoasă a douămiiștilor le-a dăruit un șir lunguiet de critici de primă mână, cum de la generația '60 încoace nu s-a mai văzut: Paul Cernat, Antonio Patraș, Bogdan Crețu, Doris Mironescu, Daniel Cristea-Enache, Andrei Terian, Cosmin Ciotloș, Șerban Axinte, ca să rămân doar la cei care mi se par a fi nucleul dur. Dintre criticii apăruiți mai recent, foarte bine scriu despre poezie Adriana Stan și Luminița Corneanu. Nu în cele din urmă, critici excelenți s-au dovedit chiar unii dintre poeți, și mă gândesc înainte de toate la Claudiu Komartin, impecabil comentator de poezie.

— Apropo de reacțiile stârnite recent în jurul opiniei lui Paul Cernat, după care cărțile tinerilor prozatori douămiiști s-ar fi bucurat din partea criticilor literari, congeneri, de cronici literare la superlativ, plusându-li-se valoarea, ar putea fi aplicată, ar putea fi extinsă această "suspiciune" și asupra unor poeți douămiiști?

— Suspiciuni există și în ce-l privește pe Homer. Că s-a plusat în cazul debutanților e și adevărat, și normal. Totul e ce face scriitorul cu încrederea acordată. Cei mai mulți, bineînțeles, o trădează. Însă dacă un critic mizează pe zece debutanți și din ei doar doi se dovedesc scriitori adevărați, atunci și-a făcut bine treaba. Nu lui trebuie să i se reproșeze cele opt rateuri. La lansarea ultimului volum din trilogie, Mircea Cărtărescu spunea că încrederea cu care l-a girat Nicolae Manolescu la debut l-a obligat mereu să încerce să sară peste propria umbră (sau cam așa ceva). Așadar, la rigoare, Paul Cernat are dreptate – au fost acordate puncte din oficiu prozei tinere; însă nu se poate face media finală doar pe baza primelor note. În ce privește poezia, au fost, cum ziceam, premianți care au abandonat școlarizarea, precum Urmanov sau Peniuc, dar mai e mult până departe. Ce fel de poet ar fi Voiculescu, judecat fără Sonetele... finale? Dar Nichita însuși, doar cu *Sensul iubirii* și chiar cu *O viziune a sentimentelor*?

— Crezi în ideea de lider/lideri al/ai generației? Există în cadrul generației 2000? S-a vehiculat această sintagmă la un moment dat.

— Metaforele astea militaro-politice, cu lideri etc., îmi par, iertați-mă, inepte. Deseori, cei numiți lideri pot fi numai sprinteri de cursă scurtă, anume ceea ce, în terminologia atletismului, se numește "iepure" – alergător rapid, dar fără suflu, care are rolul de a-l provoca pe adevăratul campion să țină pasul. Era Ioan Es. Pop un lider al generației sale? Dar Mircea Ivănescu? Ș.a.m.d. Acceptând, *pour cause*, termenul, așa zice că, prin analogie cu cei doi mari poeți amintiți mai sus, unul dintre liderii inaparenți, dar adevărați ai generației 2000 este Constantin Acosmei, tocmai prin discreția lui de cursă lungă. Discreție absolută, cum stângaci zicea cineva.

— Ai participat în toamna acestui an la Zilele cenaclului "Pavel Dan". Mai apoi, au urmat Zilele poetului Iustin Panța de la Sibiu, la care, firește, nu puteai lipsi. În august, v-ați regăsit mai mulți tineri poeți în tabăra de literatură de la Săvârșin. Acum, la început de decembrie, ai "concurat," la Iași, în compania unor nume celebre ale poeziei române, la un...turnir de poezie. Și, probabil, lista acestor întâlniri, festivaluri, simpozioane, sub blazonul poeziei, ar putea continua, dacă

ne gândim la anii anteriori și, de ce nu, la viitor. Ce au însemnat, ce înseamnă pentru tine asemenea "manifestări"? Ai avut, vreodată, și sentimentul că ceva se repetă? Că există o repetabilitate oarecum mecanică?

— "Manifestările", cum le numiți, n-au pentru mine alt rol decât de a mi-i face manifesti și fizic, nu doar sufletește, pe unii dintre marii mei prieteni. Latura culturală, câtă o fi, mă lasă rece. Cât despre repetabilitatea mecanică, mă mulțumesc să traduc un paragraf din *Gaya Scienza* a lui Nietzsche, care spune și îmi spune infinit mai multe decât aş putea eu, cu cuvintele mele: "Dacă un demon s-ar târî la tine într-o noapte, în cea mai singură dintre singurătățile tale, și ți-ar spune: „Viața asta pe care o trăiești trebuie să fie trăită de tine încă o dată și încă de nenumărate ori; și fiecare suferință și bucurie și gând și oftat trebuie să ți se întoarcă iar, toate în aceeași ordine. Clepsidra veșnică va fi întoarsă iar și iar, și odată cu ea și tu, praf al prafului!", te-ai arunca la pământ și ai scrâșni din dinți și ai blestema demonul? Sau i-ai răspunde: "N-am auzit niciodată ceva mai divin?". Răspunsul, în măsură în care există unul, l-a dat un apropiat al nostru: din dilema aceasta nu putem ieși.

— Ai scris o carte, în fapt o teză de doctorat, *Mircea Ivănescu. Poezia discreției absolute*, o carte rară... Cel puțin pentru un motiv: că nu e de găsit în librării... Ai scris această carte dintr-un impuls pur livresc sau a existat și o afinitate specială față de poetul Mircea Ivănescu și poezia lui?

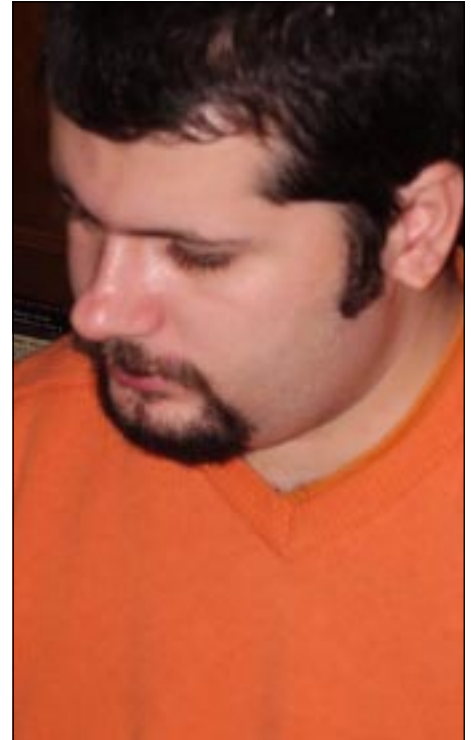
— Fiind vorba de o teză de doctorat, e clar că a existat și o circumstanță universitară. Însă e, mai mult ca sigur, singura carte de așa-zisă critică literară pe care aş fi scris-o, indiferent dacă aş fi fost sau nu obligat academic. Mircea Ivănescu, poetul și omul, au fost pentru mine o revelație, poate în cel mai tare sens al cuvântului. Iar despre revelații tot trebuie să încerci să scrii o dată în viață.

— "fata asta, despre care povestește blaga că gusta prunele din cimitir/ca să vadă dacă morții care le-au hrănit erau buni sau răi...". Așa începe un poem din primul ciclu al *biographiei litteraria*. Și tot aici, în același poem, "amintirile își fermentează timpul mort în mine..." M-am oprit la aceste versuri, dar aş fi putut selecta și altele, pentru că ele mi-au vorbit despre o știință specială – o alchimie – prin care poetul Radu Vancu topește *livrescul în existențial și invers, le combină cu har și rafinament. Poemele de această factură mi s-au părut, la lectura cărții tale, cele mai frumoase și, în același timp, cele mai puternice. Îmi împărtășești opțiunea?*

— Iertați-mă, dar prefer să nu vorbesc despre eventualele mele poeme, mai ales în contexte în care le sunt alăturate adjective precum "frumoase" și "puternice". Nu din modestie, ci din prea multă vanitate, desigur.

— Întorcându-ne la tema generației 2000, mai nou se vorbește de un al doilea val al douămiiștilor, dar, pe de altă parte, Răzvan Tuța a lansat ipoteza că generația și-ar fi încheiat aventura...

— Am purtat discuția asta cu Răzvan, și poate că el are într-adevăr dreptate – însă eu cred că povestea abia începe. Zece ani e, paradoxal poate, prea puțin pentru decantarea unei generații. Să ne gândim la *Poezia unei generații* a lui Ion Pop – Mircea Ivănescu, emblemă majoră a generației, lipsește de acolo pentru simplul motiv că a debutat în 1968, aproape de finalul deceniului. Înseamnă asta că șazecismul se sfârșise deja? Nu cred. Dacă generația 2000 chiar există, aventura ei se

va sfârși abia începând cu 2040, probabil.

— Ești asistent universitar la Facultatea de Litere din Sibiu. Cum s-a adaptat poetul, cu unele înclinații boeme, la/în această ipostază?

— Cum credeți? Relativ greu, însă nu datorită boemei (al cărei practicant neabsolut sunt, credeți-mă), ci tocmai datorită vieții serioase de acolo. Dacă ați ști cât de grave chestiuni se dezbat în ședințele de catedră, reuniunile Inchiziției vi s-ar părea scene din Daniil Harms. Literatura e un fenomen prea neînsemnat pentru facultățile de litere...

— Crezi în prietenii literare? Dar în rivalitățile literare?

— Cred în prietenia literară din tot sufletul (dacă oi fi având vreunul), și arhetipală mi se pare prietenia literară care a înervat triada Mircea Ivănescu – Matei Călinescu – Nichita Stănescu. Pe de altă parte, rivalitate literară nu există. Rivalitățile sunt întotdeauna neliterare.

— Recent s-a închis la București Târgul de carte "Gaudeamus". A fost, impresie generală, una dintre cele mai reușite ediții ale Târgului. Ai participat, pare-se, la lansarea unei cărți speciale.

— Trebuia să particip la lansarea antologiei de la Săvârșin II, *Nasturi în lanul de porumb*, însă dușmănia neliterară a CFR-ului a făcut să ratez prezența acolo alături de prietenii mei. *BrumaR*-ul lui Robert Șerban a scos, prin acest volum, una din cele mai frumoase cărți de poezie ale generației. Citiți-o, și-mi veți da dreptate.

— După cele două cărți amintite la începutul dialogului, va urma un nou volum de poezii semnat de Radu Vancu la Editura Cartea Românească?

— Ehe, vă dați seama cât mi-ar gădila asta vanitatea, într-adevăr proeminentă... Am, așa-i, o carte încheiată (nu chiar la toți nasturii), însă n-am intrat deocamdată în discuții cu nici o editură. M-a cam obosit scrisul la ea, și nu mai am energia necesară daraverilor editoriale. Mi-ar plăcea să apară cândva, de dragul soției mele, Cami, care apare des în texte, cum era și normal, și care poate că mi-ar mai trece cu vederea unele-alte. Ce se poate aștepta mai mult de la o carte?

Interviu realizat de
EUGEN BUNARU

POEME ANGHEL DUMBRĂVEANU

DRUMUL PRIN DEFILEE

Când am plecat dintre voi, când
M-ați petrecut până la poarta de miazăzi
Și mi-ați dezlegat drumul prin defilee,
Vulturii băteau cu neliniști marginea cerului,
Însă inima mea nu știa ce este îndoiala.
Am rupt în două gândul meu bun
Și v-am lăsat credința în voi și speranța
Și semnul cu care să intrați în cetățile mele.
Acum se uită întunericul prin ferestrele sparte,
Iarba crește, crește pe ziduri, durerile
Locuiesc în nopțile mele,
Fugarii râd dureros pe malul de ceață.
Dar începe să se lumineze mai devreme acum,
Arborii înfrunziră aproape, s-aude
Un clopot nepământean în sângele meu
Și vulturii risipiți se-ntorc din nou în preajmă.

IN ABSENTA AUTOPORTRETULUI CORNEL UNGUREANU

Am în față pliantul expoziției de scenografie ("scenografie, obiect, pictură") a lui Dumitru Popescu, anul de grație 2004, sala Helios. E un scenograf cu vechime (și cu momente înalte) al Operei din Timișoara. Face parte dintr-o elită artistă, alături de cântăreții, balerinii, regizorii, actorii/actrițele locului. Opera adăpostește o elită definitorie pentru oraș și pentru Europa Centrală, spun eu când mă pregătesc să închei (alături de Vasile Bogdan) cartea despre Ioan Holender, ilustrul. Ilustrissimul. Cel mai timișorean dintre timișoreni al secolului XX. Expoziția din 2004 conținea decoruri din **Flautul Fermecat**, costume din **Don Juan**, "reconstituiri", variațiuni pe temă dată. Seria de "ispitiri" arăta că scenograful poartă și altele, dar fără insistență. Performanțele erau contribuțiile la **Flautul Fermecat** și la **Don Juan**, nu "reconstituirile" care arătau că autorul lor se vrea Acasă. Într-un univers rural, cu case-conacuri așezate într-o pustie care putea fi a Bărăganului.

Expoziția din 27 nov-10 decembrie 2008, propusă tot la Galeria Helios...e altceva. Aparține unei experiențe spirituale, unei...încercări ale autorului de a ne vorbi despre el însuși. Cei care au fost la deschiderea expoziției, cu pliantul în mână, puteau descoperi o absență: lipsea un autoportret care avea în urma lui un peisaj de apocalipsă. Autoportretul (așezat pe o linie stilistică ce suia de la Nicolae Popescu la Zugravul lui Luchian) a dispărut din expoziție. Tabloul din atelier, evocând dezastrul, finalul de lume, Apocalipsa, a rămas. De fapt, a rămas alături de câteva tablouri care evocă pelerinaje prin spațiul grec, la muntele Athos. Un ciclu numit **Taborică** evocă răstignirea și Învierea. (Cu vreo cinsprezece ani în urmă prezentam un ciclu de tablouri ale lui Gabriel Popa, **Doomsday**. Cu și mai multă vreme în urmă, Gabriel Popa pictase Catedrala de la Orșova: până la Doomsday era un drum, o experiență, o împlinire). Dumitru Popescu arde etapele și eclecticismul expoziției nu avea cum să mai păstreze Autoportretul, cu toate accentele necesare. Păstrează însă Cele patru anotimpuri ale Bărăganului: tablouri care suportă, în mijocul lor, imensa piatră dreptunghiulară a începuturilor. Ca în **Odissea spațială** a lui Kubrick, lumea începe de la ea. Poate că Bărăganul natal al lui Dumitru Popescu își va descoperi încă un plastician al itinerarelor spirituale.

P.S. Ciclu care pune în valoare cel mai bine forța artistului e cel consacrat lui **Boris Godunov**. Plasticianul triumfă în disputa cu scenograful și turlele plutesc singure către cer. Și împlinesc reliefuri rebele, ca și cum pânza nu le-ar fi fost de ajuns. Sau scenograful a descoperit o nouă expresivitate a scenei, despre care ne va vorbi mai târziu?

O CANĂ DE APĂ

Atât de des mi-am spus că e târziu,
Că anii îmi răpiră mirarea vorbirii,
Că vine mereu cineva, noapte de noapte,
Luându-mi femeia
Și ducând-o-n uitare. A trebuit
Să caut mereu. Mai mult singur am fost
Pe malul unei ape, ciopind chipul iubit
În lemnul unui cuvânt.
Și nu mai pot să strig. Arătare,
Aș vrea să spun, om sau pasăre
Dacă ești, vino pe mal să vorbim.
Iată-mi avutul: puterea de-a merge,
De-a privi și de-a numi ce gîndesc.
Ia-mi mersul, de vrei, și vederea,
Îți dau și puterea vorbirii –
Viu, voi vedea și voi merge,
Voi vorbi cu gîndul, cu semne pe care nu le cunoști,
Dar lasă-mi femeia – nu-i pune pe față
Pînze de umbră, nu-i pune durerea-n priviri,
Las-o să umble divin printre aceste lucruri,
Să-mi aducă o cană de apă de la marginea lumii.
Însă e foarte târziu, se lasă amurgul
Și nu mai am mirarea de ieri a vorbirii
Și stau pe malul unei zile, tăcut,
Ciopind în lemnul unui cuvânt
Chipul femeii care-a plecat
Să-mi aducă o cană de apă.

PE PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI

Lui Cornel Ungureanu

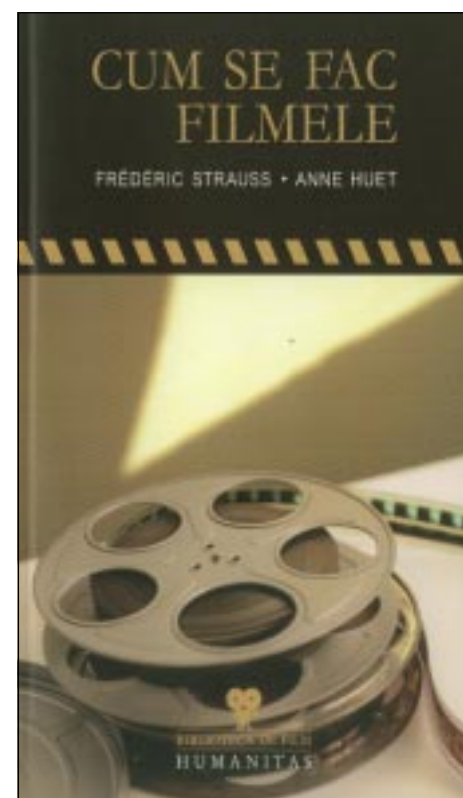
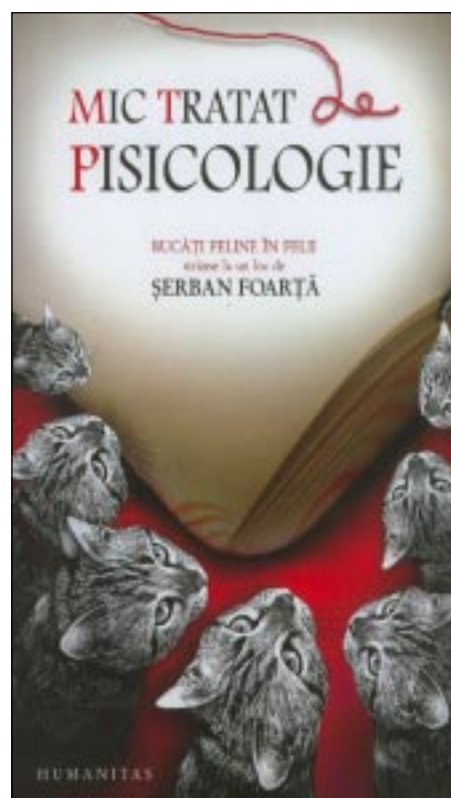
Prieteni veniți de departe să-l vadă.Toamna
își scutură aripile. Câteva vrăbii
la geam sporovăiesc intrigate
că puținele stele rămase

de la cina poetului sunt lipsite de sâmburi
Cineva perorează în delir metaforic
despre diferențialele visului, mîngâie
o femeie imaginară, propune noi tratative
pentru o vară mai bogată în fluturi
și-n libertatea de-a inventa eficiente
căi de comunicație cu populația
ce stăpânește cam dezbrăcată soarele mării.
Lucrările adunării sunt prezidate
de cântărețul orașului singur în toate odăile
dacă facem abstracție de cele câteva vrăbii
plictisite de câtă risipă se face
în acest anotimp al ideilor.

Următoarea întâlnire de prieteni
se va stabili pe căi diplomatice
pe pământul făgăduinței

NOU la HUMANITAS

LOCAL ȘI UNIVERSAL SAU DESPRE SPIRITUL TIMIȘOAREI GABRIEL BANAT – UN MUZICIAN AL LUMII VICTOR NEUMANN ȘI FRANZ METZ

În lunga sa activitate de solist, Gabriel Banat a acumulat un enorm succes, mediul muzical al New York-ului facilitându-i excepționala carieră. Aplaudat îndelung timp de trei sferturi de secol pe scenele a trei continente de un public și o presă specializată în muzică clasică, Gabriel Banat este un violonist de excepție, autor de cărți originale, intelectual ilustrând admirabil configurația multi- și interculturală a Timișoarei și a regiunii de origine. Renumitul muzician s-a născut în anul 1926 la Timișoara, unde a început studiul viorii cu Rudolf Bayer, mai târziu, cu renumitul profesor timișorean Josef Brandeisz. În anul 1934 a concertat pentru prima oară pe scena cinematografului Capitol din Timișoara. După ce în 1936 a fost remarcat de Ede Zathureczky și Béla Bartók, în anul următor a devenit cel mai tânăr elev al Academiei de Muzică "Franz Liszt" din Budapesta, în clasa profesorului Zathureczky. În 1938, cântase în sala Goldmark din Budapesta ca solist al orchestrei O.M.I.K.E., orchestră formată din muzicieni evrei epurați din orchestrele capitalei ungare în urma activării legilor antisemite. Un an mai târziu, a avut o înregistrare la Radio București și a dat un recital de vioară în sala Leo Freund din Timișoara, recital care i-a adus faima de "copil minune" al orașului de pe Bega.

În februarie 1939, a susținut un concert extraordinar la Palatul Hubay din Budapesta, concert înregistrat pentru un film documentar. În pofida vârstei fragede și a legilor rasiale din Ungaria, devenise solist al celor mai bune orchestre simfonice din Budapesta. În anii războiului se ascunsese cu părinții în Bácska și Banat, pentru ca în 1945 să revină la București, unde are ocazia de a cânta în fața maestrului George Enescu și șansa de a deveni protejatul acestuia. Marele muzician îi facilitase un recital la sala Dalles, iar în martie 1945 i-a făcut onoarea de a-l acompania la pian într-un recital de sonate susținut în Sala Ateneului Român din București. Comentariile presei române, confirmate mai târziu de presa internațională, sunt excepționale: "Maestrul Enescu la pian și Gabriel Banat la vioară într-un concert de sonate. O zi rară. Sala Ateneului era, este adevărat, împlinită la refuz de ascultători. Dar un asemenea concert trebuia auzit de absolut toată lumea muzicală. Prezența maestrului Enescu la pian constituie un eveniment artistic rar... Pianul a căpătat la un moment dat sonorități de orgă. La răstimpuri credeam că violonistul este acompaniat de un tutti orchestral. Gabriel Banat este marea speranță a violonisticii române. Azi e fără îndoială cel mai sigur tehnician și unul dintre cei mai capabili interpreți pe care îi avem. La o vârstă când alții abea au absolvit conservatorul, Gabriel Banat este acceptat de maestrul Enescu partener al unui concert de sonate. Am retrăit momentele de neuit în care Maestrul cânta cu Thibaud, sau inversînd rolurile, cu Béla Bartók. (I. V. Pandelescu, "Semnalul").

În iunie 1945, a interpretat concertul de Felix Mendelssohn-Bartholdy cu Filarmonica din Timișoara și concertul de Wolfgang Amadeus Mozart cu Ferenc Fricsay la Budapesta. Apoi, a revenit la București, spre a susține alte două recitaluri la Ateneul Român: Mendelssohn cu orchestra Radio condusă de Theodor Rogalski, respectiv, simfonia Espangnola de Lalo cu Filarmonica din București condusă de Mircea Bârsan. După un concert de adio susținut la Timișoara în

iunie 1946, participă la concursul internațional de la Geneva. Câștigând medalia de argint, i se oferă ocazia de a călători la New York, respectiv, de a lucra sub îndrumarea violonistului de renume mondial, Nathan Milstein. Debutul american al lui Gabriel Banat s-a petrecut în 1946, cu un concert de Mendelssohn, susținut cu New York Little Symphony la Times Hall. Reîntâlnirea cu George Enescu a avut loc la New York, maestrul fiind invitatul conservatorului Mannes. George Enescu l-a acompaniat la pian într-unul din recitalurile new-yorkeze de la Town Hall. După succesul raportat în 1956 la Carnegie Hall, Gabriel Banat a avut mai multe recitaluri cu orchestre de pe întreg continentul nord american. În 1958 a cântat ca solist al orchestrelor simfonice din Paris, Haga, Londra, Hamburg, Zürich, Oslo, etc. În 1960 a interpretat în primă audiție concertul pentru vioară și orchestră de Béla Bartók. În paralel, devenise profesor asociat al renumitului Smith College din Massachussets (1955-1964), colaborase cu Pablo Casals la Festivalul de la Marlboro, fusese membru al Albeneri Trio (Beethoven Trios BBC, Quartetul Galimir și ansamblul "Stradivari"). Cânta la o vioară Stradivarius din 1682, vioară ce va primi numele de Banat după numele violonistului.

Cu ocazia recitalului cu piese solistice pentru vioară (fără pian) la Wigmore Hall din Londra a primit felicitări de la Yehudi Menuhin într-o telegramă în care se menționa înrudirea lor grație studiilor urmate sub îndrumarea maestrului George Enescu. Tot atunci înregistrase albumul "The Virtuoso Violin" pentru Decca-London și devenise profesor de vioară al Conservatorului Westchester, inițiind o orchestră simfonică de tineri formată din 80 de instrumentiști. Cu aceasta a concertat la New York, Cooper Union și Tully Hall. Împreună cu alți muzicieni, a tradus în engleză și a cântat Flauta Magica de Mozart. Cu aceeași orchestră avea să celebreze cei 80 de ani ai renumitului compozitor Aaron Copland. În perioada 1960-1970 a imprimat pentru casele de discuri Vox, Turnabout, Decca-U.S., Cutty Wren, CRI și a interpretat în primă audiție lucrările ce i-au fost dedicate de mai mulți compozitori contemporani. În sala Bruno Walter din Library and Museum of Lincoln Center avusese două serii a câte patru concerte, difuzate la radio. Interpretase atunci toate sonatele pentru vioară și pian de Mozart, precum și sonatele principale compuse în secolul al XX-lea de Ferruccio Busoni prin Serghei Sergheevici Prokofiev și Bela Bartók.

În 1970, după un sfert de secol de activitate solistică, din motive familiale a intrat la Filarmonica din New York, iar în 1973 a fost ales impresar temporar de colegii săi aflați în grevă. Pentru această orchestră formată din 105 muzicieni, organizase un turneu de zece concerte, două în fiecare oraș: Lisabona, Madrid, Barcelona, Insulele Canare. În 1980, cântase la Carnegie Hall, acompaniat fiind de New York Youth Symphony. *New York Times* l-a apreciat pentru interpretarea unui concert de Ernst Bloch, foarte rar auzit. În 1982 a interpretat la New York și în Japonia un concert de Saint-Georges în primă audiție. Este vorba de unul dintre compozitorii de secol al XVIII-lea, editat de Gabriel Banat în colecția "Masters of the Violin" (6 volume, HBJ, Johnson Reprint, New York). Cîteva ani mai târziu, în 1986, publicase în facsimil manuscrisele a 5 concerte de Mozart (Raven Press, NY). Celebrul violonist Isaac Stern

a apreciat această importantă contribuție în cuvintele: "An invaluable contribution to Music". Folosind manuscrisele compozitorului și propunând cadente proprii, Gabriel Banat le reinterpreta în acord cu originalul. Cîntase împreună cu orchestra de cameră "Akademiker" în sala Ueno din Tokyo. Între două concerte fusese invitat să conferențeze pentru clasele de maestru la celebrul conservator Toho și la Universitatea Geidai din capitala Japoniei.

În 1989, alături de alți colegi și de pianista și muzicologul Susan Kagan, a fost invitat de Zubin Mehta să conducă un ciclu de muzică de cameră la festivalul "Bahnhof", ce s-a desfășurat în casa natală a lui Beethoven din Bonn. A interpretat ultimele două sonate de Beethoven și a cântat în primă audiție sonata arhiducelui Rudolf, elevul și sponsorul lui Beethoven. În 2006, a publicat biografia *Le Chevalier de Saint-Georges, Virtuoso of the Sword and the Bow*, mult apreciată de critică, inclusiv de prestigioasa publicație *The New York Review of Books*. Este cea dintâi biografie a violonistului, compozitorului și colonelului de origine afro-franceză care a luptat pentru Marea Revoluție din Franța într-un regiment format din soldați "de culoare".

C a discipol al maestrului George Enescu, elev al profesorului Ede Zathureczky, al marelui virtuos, Nathan Milstein, ca artist stimat de Yehudi Menuhin și Pablo Casals, ca muzician avînd legături personale cu Béla Bartók, Zoltán Kodály și Aaron Copland, ca violonist de talie mondială – un articol de pe prima pagină din *London Times* l-a prezentat drept "un reformator dintr-o mie", Gabriel Banat a făcut o mare onoare muzicii universale, dar și culturii bănățene și românești. Punctul culminant al carierei sale a fost revenirea acasă, la Timișoara¹, unde a fost invitat să cânte cu Filarmonica Banatul și a primit titlul de cetățean de onoare din partea Primăriei Municipiului Timișoara. A cântat pe scena vechiului cinema Capitol, în același loc și în același punct în care cântase cu șaptezeci și trei de ani mai devreme, atunci

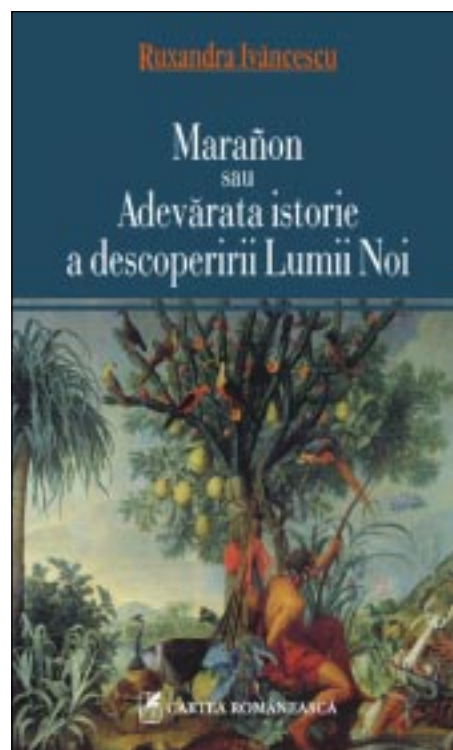
când a debutat în fața publicului timișorean. Fusese un gest de recunoștință față de orașul său natal.

Astăzi, la 82 de ani, împreună cu soția sa, Diana, violistă, și alături de prieteni din clasele de master ale Conservatorului de Muzică din Girona, Gabriel Banat continuă să cînte muzică de cameră. Se întîmplă aceasta la Dobbs Ferry, New York și la Begur, Spania, în apropiere de casa lor cu vedere la Mediterana. În paralel, își scrie memoriile.

¹ Evenimentul a avut loc în luna mai 2008.

* Acest articol despre Gabriel Banat a rezultat din cooperarea cu organistul și istoricul muzicii bănățene, Franz Metz. Informațiile documentare le-am primit prin bunăvoința violonistului Gabriel Banat. Într-un număr viitor al revistei *Orizont* vom publica un fragment din memoriile sale.

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

ZENZATII TARI. DE LA MANO LA SHISEIDO

Urmare din pagina 20

Luăm urma bagajelor și mergem, și tot mergem, și mai întrebăm dacă mergem bine, până ajungem la pistele rulante pe care "aterizează" valizele. Iar după ce pista noastră se învârteste vreo jumătate de oră, timp în care se și golește de geamantane de toate culorile și mărimile, constatăm că geanta mea nu-i. Aflăm de la un domn responsabil cu "bagajele răătăcite", care consultă un comp, că a aterizat la... Budapesta. Și că – domnul mai bate niște taste – acum, în clipa asta, bagajul meu a sosit. Cu ochiu-mi ager scrutez cele cinci benzi, iar la numărul trei văd un punct albastru-AUA luând curba. Alerg, înhaț gentocul, mă întorc la Adriana și plecăm fericiți spre stația de taxiuri. La coadă îl identificăm pe Lászlo Tökes și remarcăm că peste-o lună se fac 19 ani de când "azi în Timișoara, mâine-n toată țara". Taxiul – Mercedes, nene! – ne duce rapid la hotelul Thom, un clădiroi cu 29 de etaje și geamuri pe măsură, așezat lângă alți uriași la fel de... sticloși. Ne descotorosim de bagaje – îmi imaginez că Adriana a luat, deși n-ar recunoaște, *Istoria...* cu ea, altfel nu-mi explic de ce naiba e atât de greu al ei – și dăm o tură pe străzile orașului. Fac pe ghidul, ajungem în Grande Place, ne uităm la palatele luminate din plin. Doamna profesor nu le-a mai văzut de când era studentă, parcă erau altfel... Căutăm un local chic să mâncăm și îl găsim imediat. Pește, bere și povești. Cu scriitori pe care istoria îi va iubi mai mult decât o fac istoricii. În drum spre hotel, pe una dintre străzile cu magazine, Adriana zice: "Uite-l pe Mano!". MANO strălucește deasupra a două vitrine în care sunt, la dreapta, pantofi de dame, la stânga – de bărbați. Ne pufnește râsul. În cameră, îmi desfac o bere "de mănăstire", a cărei rețetă "funcționează" de la 1347. Și chiar așa e, pentru că noaptea visez cum o cartea uriașă își deschide aripile enorme, îngerești, și încet, încet, cu fâlfâiri greoaie, urcă, urcă și să face nevăzută.

Dimineța, la 10,30, a început dezbateră *Migrarea și integrarea, o identitate europeană comună, în construcție*, moderată excelent de antropologul Aziliz Gouez. E... ea. Vorbitorii, unii cu șarm și cu "povești" interesante, alții cu limba înțepenită de clișee, Luc Van den Brande (președintele Comitetului Regiunilor), Werner Jostmeier (membru în comitet), Ramona Nicole Mănescu (membru în Parlamentul European, de-a noastră), Tommaso Padoa-Schioppa (fost ministru italian al Economiei și Finanțelor, președintele fundației "Notre Europe", organizatoarea dezbaterii), Ilda Curti (viceprimar al orașului Torino), Jerzy Kropiwnicki (primarul orașului Lodz), Rip Hopkins (fotograf, autorul expoziției "Fabricile Europei" – o imagine cu angajați ai Prefecturii Timiș a fost chiar afișul evenimentului!), Adriana Babeți, Franco Conradini (viceprimarul din Reggio Emilia). Adriana a explicat ce-i cu Banatul și cu buna așezare a minorităților în el, despre ultimii "migratori", italienii, și despre... noutățile aduse de ei în zona de vest a României. După terminarea în trombă a vorbirilor cu discursul patetic al lui Goran Svilanovic, fost ministru sârb de Externe, după vernisajul expoziției și după prânzul pe care l-am luat în aceeași clădire, în picioare, ne-am retras în oraș. Și l-am găsit "bun de locuit", bun de admirat, bun de făcut cumpărături. Din vitrină în vitrină, am intrat într-un anticariat pe care-l descoperisem în excursia din octombrie. În timp ce eu cotrobăiam printre albumele de

artă și cataloagele de la Christie's și Sotheby's, încercând să le cântăresc la calitate, preț și greutate, Adriana a venit spre mine cu un uriaș zâmbet de amazoană ce tocmai trecuse prin sabie un val de atacatori cu bărbi și cu o carte în mână. "Incredibil, caut asta de vreo 20 de ani. Vin să te pup!" Eu m-am umflat în geacă, am aruncat un "păi vezi..." superior, mi-am luat cele 6 kilograme de albume în spate (sunt purtător de rucsac) și ne-am continuat plimbarea bucușoși de prăzile din hârtie. Seara ne-am întâlnit într-un pub – printre puținele locuri în care se fumează! – de lângă Parlamentul European cu Aziliz, Cristina Stănculescu (asistentă la universitatea din capitala Belgiei și o strălucită vorbitoare de franceză) și încă doi tineri. Ziua mi-am încheiat-o cu ochii într-un album de artă contemporană din China, Coreea de Sud și Japonia și cu buzele într-un pahar plin cu bere gustoasă și tare.

Miercuri, m-am înființat la "dimineața presei", unde li s-au prezentat ziaristilor participanți două proiecte drăguțe – unul cehesc, altul austriac – având ca temă dialogul intercultural. La 11.30 fix am intrat pe ușa batantă a hotelului, moment în care am auzit din tavan vocea rece și gravă a unui domn care a anunțat, în engleză, că stabilimentul trebuie părăsit imediat și fără panică. M-am oprit în clipa în care s-a oprit și vocea, am văzut că nu năvălește nimeni spre ieșire, așa că am pătruns în liftul ce m-a dus până la nivelul 11. Mi-am luat bagajul și, conform planului stabilit de seara, am urcat la 19, unde locuia fericita posesoare a cărții despre femeile războinice. Cioc, cioc și iar cioc în ușa pe care erau scrise patru cifre. Cioc, cioc și mai tare. Liniște. Și pace. M-am lăsat înghițit de liftul care s-a scufundat cu viteză prin esofagul clădirii și m-a depus aproape instantaneu la parter. Când să mă așez pe un scaun, hop și profesoara de literatură comparată. "Unde-ai fost, că am zumzăit pe la ușa domniei tale?" "În alarmă, dragă! Ne-au anunțat că arde și am alergat 19 etaje pe scara de incendiu, dar nu înainte de a mă da pe după urechi cu Zen. Mi-am zis că n-o fi foc..." Am mai tras o partidă de răs, Adriana povestind cum o încercău felurite... zenzații, preponderent de claustrofobie, pe scara strâmtă și ermetică, dar și de singurătate. Exercițiul de alarmare se dăduse tocmai pentru că în hotel, la ora aceea, de regulă, nu e niciun oaspete. N-au știu băieții că era unul pitulat bine. Ne-am luat la revedere la pas – ca să-și recapete directoarea Fundației *A treia Europă* ritmul cardiac – de la oraș, am prânzit într-un local italian (ne-am simțit ca acasă, apropo de interculturalitate), ne-am recuperat bagajele de la hotel și am pornit, la insistențele mele de om care nu folosește mijloacele de transport în comun decât "afară", spre stația de autobuz, nu spre cea de taxi, cum își dorea Adriana (nici ea utilizatoare de mijloace ale RATT, ba dimpotrivă...). Și am așteptat, am rememorat ba istorii, ba incendii, dar vehiculele care opreau în stație nu opreau și la aeroport. "Primul autobuz care va veni va fi al nostru", i-am promis eu companioanei, iar după trei minute, un vechiul lung, cu burduf, mi-a ținut promisiunea. Trecuseră mai bine de trei sferuri de ceas. "Măi, ești vizionar. Crezi că ajungem la timp?", m-a chestionat doamna profesoară. "Nu-ți face griji, nu-s decât patru stații. E abia și 20. Decolăm peste 50 de minute, avem timp și de-o Leffe..."

Din punctul meu de vedere am ajuns la timp. Dar din unghiul obtuz al celui de la checking trebuia să considerăm pierdut avionul de Viena. "Dar mai e o juma de oră până pleacă!", m-am răstit în engleză. "That is!", a zâmbit el profesional. Adriana m-a privit lung, dar calm, mi-a șoptit un "altă dată să mai ascuți și de bătrâni", după care am pornit, eu cu capu-n pământ, spre biroul Lufthansa, ca să vedem cum o tăiem, totuși, din orașul verzei. După câteva oferte care ne-ar fi lăsat cardurile ușoare ca aerul, după câteva degete alergând pe tastatură, omul cu biletele ne-a anunțat că există un avion la 20.20, care va ajunge la 22.10 la Viena. OK, OK, dar noi urma să aveam legătura spre Timișoara la 22.20. Dacă o juma de oră nu ne-a fost de ajuns să urcăm în Airbus, cum să facem aceeași chestiune în 10 minunte, fără să socotim... turbulențele? "Voila! Vizionarule, hai să ne așezăm la o masă și să bem în cinstea victoriei, fiindcă la Viena am fi, oricum, aproape acasă", mi-a spus șefa de grup. După ce ne-am hidratat pe îndelete, am activat programul "să cunoaștem aeroportul", prilej cu care Adriana a accesat secvența "în caz de incendiu fiți Zen". Și astfel a mai procurat o sticlută cu parfum de la Shiseido! Deasupra pământului, frumos-mirositoare a ațipit, mie revenindu-mi misiunea de a urmări ecrănelul cu principalele coordonate de zbor: altitudine, viteză, distanța și timpul până la aterizare. Cu cât ne apropiam, cu atât timpul cu pricina își mai adăuga minute. Ideea că printr-un miracol, susținut și de un sprint de atleți ai literaturii, vom prinde zborul de Timișoara se fleșcăia tot mai abtirit. Dar când măgăoaia

cu aripi a intrat în contact cu pista, Adriana a făcut ochi. În acel moment ne-am înțeles din priviri: dacă în istoria lui Mano n-am intrat, era șansa noastră să pătrundem în istoria aeronauticii ca singurii pasageri care au prins avionul din zbor. Așa că ne-am făcut rapid loc cu coatele, am ajuns în poll-position și am luat startul. Fiind mai aerodinamic și având anul de fabricație mai apropiat de zilele noastre, mă tot distanțam de coechipiera mea, dar luciditatea (ce apărea în momentul în care Adriana dispărea când luam curbe) mă determina să alerg înapoi și să-i fac galerie. Îmi doream, printre gâfâituri, ca acele sprinturi tur-retur prin aeroportul vienez – ce nu se mai termina! – să fie imortalizate și apoi montate în producția "Forest Gump II". Dar ne apropiam de finish! Simțeam în nări mirosul de cherosen. În urechi auzeam reacțoare. Vameșii ne așteptau cu porțile deschise și cu sistemele de alarmă în priză, ne încurajau în germană, schnell, schnell, am trecut de ei ca prin șnițel, urmau ultimii 64 de metri, cu cureaua de la pantaloni într-o mână, cu rucsacii (unul al doamnei) și plasa (tot a dânzei) în cealaltă, cu doamna însăși alergând umăr lângă umăr am pătruns, uzi din creștet până-n tălpi – instalația personală de climă a fiecăruia nu mai făcea față încă de la primele sute de metri –, dar învingători, în avionul ce-și tura nervos, de minute bune, motoarele. Da, da, da! Ne-am înfruntat soarta potrivnică și am încălecat-o. Da, da! Realitatea din teren bătuse prin KO ficțiunea din capetele noastre. Da! Fuseserăm autorii unor întâmplări ce – am hotărât noi atunci – meritau istorisite. Voilă!

SOLILOCVIU

Urmare din pagina 18

Apoi hoardele trec mai departe, bucurându-se de lumina flăcărilor lăsate în urmă. Le privești, golit de propriul tău univers construit în ani, cum se îndreaptă către cetățile celor care ți-au fost oaspeți cu câțva timp înainte, și te întrebi la ce poate folosi acest război împotriva unor cetăți goale, când legea sângelui cerea să fie trecuți prin foc și sabie doar locuitorii lor. Și nu poți înțelege nimic din tot ce se petrece, pentru că nu seamănă cu ceva măcar din ceea ce ai citit sau învățat. Te dumirești târziu, cu hainele îmbibate de fumul cetății asediate, că pustietatea adusă de năvălitori era menită să te facă la fel ca ei, să te aducă cu picioarele pe pământul unui prezent de care ai uitat, sau nu l-ai luat în seamă, ori nu l-ai înțeles. Un prezent ce trece spre ziua de mâine fără vreo legătura cu tot ce s-a întâmplat până ieri.

Te simți neputincios în fața acestui adevăr, ca după o boala care ți-ar fi șters din memorie tot ce ai citit, ai văzut și ai ascultat într-o viață. O boală a sufletului atât de violentă încât nu mai ști nici pentru ce ai luat cu tine un dreptunghi de lemn pe care era pictat chipul unei femei cu un copil. Râzi în hohote din senin privindu-ți sabia înfipt în pământul reavăn plin da litere, culori și sunete arse, simțindu-te dintr-o dată învingătorul, semn că mâine, nu vei mai pleca dintr-o cetate năruită, ci dintr-un apartament de bloc, spre o partidă de șah la mai multe mese, hotărât să câștigi toate meciurile. Până vei ajunge să fii văzut și tu ca om de către ceilalți, să fii ca ei, să vrea să te ucidă pentru că i-ai învins pe rând. Pentru că i-ai umilit în fața propriilor armate de susținători.

ÎN TRE 255 ȘI 55 DE ANI TEATRUL GERMAN DE STAT DIN TIMIȘOARA

DANIELA BOBOICIOV MAGIARU

Între 22 și 30 noiembrie 2008 au fost sărbătorite două momente importante în istoria culturală timișoreană: 255 de ani de la primul spectacol de teatru în limba germană la Timișoara și 55 de ani de la înființarea Teatrului German de Stat.

La manifestare au participat teatre din România (Teatrul German de Stat din Timișoara; Teatrul Maghiar de Stat din Cluj; Teatrul Național "Radu Stanca" din Sibiu, Teatrul Evreiesc de Stat din București), Austria (Schauspielhaus Graz) și Germania (Teatrul de Stat din Bruchsal). În cadrul săptămânii aniversare a avut loc premiera pe țară a piesei *Ultimul incendiu*, de Dea Loher, în regia Comeliei Crombholz (Berlin), spectacol produs de teatrul gazdă.

Din programul jubileului amintim montările: *La țintă* de Thomas Bernhard, *Gianni Schicchi* de Giacomo Puccini, regia Silviu Purcărete, *Hamlet* după William Shakespeare, regia Radu Alexandru Nica, *Astă seară: Lola Blau* de Georg Kreisler, regia Katharina Schmidt, *Jocul regilor* de Pavel Kohut, regia Felix Alexa, o serată literară cu Johann Lippert, o expoziție realizată de Muzeul Central al Șvabilor Dunăreni din Ulm.

JURNAL DE SPECTATOR

26 noiembrie 2008

Teatrul Maghiar de Stat, Cluj-Napoca, **Gianni Schicchi** de Giacomo Puccini, regia: Silviu Purcărete, decoruri: Helmut Stürmer, costume: Lia Manțoc, cu: Árpád Sándor, Adorján Pataki, Zsolt Bogdán, József Biró, Andrea Vindis, Tünde Skovrán, Emöke Kató, Edina Fodor M., Róbert Laczkó Vass, Hilda Péter, Csilla Albert, Enikő Györgyjakab, Lehel Salat, Ferenc Sinkó, Ervin Szűcs, Szabolcs Balla, Miklós Bács, Aron Dimény, Ernő Galló, András Buzási, Alpár Fogarasi, Anikó Pethő, Kati Panek, Melinda Kántor M., Réka Csutak, Csilla Varga, Levente Molnár, Balázs Bodolai, Lóránd Farkas, Bence Mátyóki.

Gianni Schicchi e un spectacol în tempo alert. *Allegro*. O montare cu suflu în care partiturile sunt rapide, trecerile sunt fulminante, cu imagini care îți fură ochiul, într-atât încât ți-e imposibil să cuprinzi cu privirea fiecare detaliu. În scena întâi, mortul este pregătit pentru priveghi; își cântă singur din fluiet. Alaiul mortuar intră în joc. Doliul se poartă exclusiv la nivel vestimentar. Costumele (aparținând Liei Manțoc) sunt extravagante, stilate. Personajele au morgă, josnicie, falsă umilință. Gesturile lor sunt hrăpărețe. Inițial, mortul este total ignorat. Slujba implică un bocet ce seamănă a discurs. Odată cu întinsul mortului, spațiul se lărgeste pe orizontală: masa mortului devine perfectă pentru ospățul deplasat. Rubedeniile mănâncă - nu la capul mortului, ci la picioarele lui. Zgomotul de tacâmuri suplinește plânsul. Cinismul situației este înălțător. Debutul spectacolului e fără cuvinte. Zgomotele și gesturile exacerbate țin cu succes locul vorbelor. Baloane colorate de săpun încadrează tabloul vesel mortuar. Grotesc fără măsură. Foarte surprinzătoare

sunt mișcările pe care le întreprinde corpul (ne)însuflețit. Acesta se face util, căci capul lui servește drept suport de pase cu mingea. În plus, mortul este pasat, verticalizat, bruscat, folosit ca scut, ca postament. Decedatul mănâncă, ba are chiar timp de o țigară. Din când în când își ține singur și lumânarea sau iese ca o jucărie cu arc din mulțime.

Marea familie a lui Buoso Donati e în sfârșit reunită - și are o cauză comună, dar deloc nobilă: averea lăsată de răposat. Auziseră ei că prin testament, mortul a donat totul unei mănăstiri. Astfel că trebuie luate măsuri pentru a repara strașnica "nedreptate". Testamentul e verificat (violat) și crudul adevăr este confirmat. "Cine-ar fi crezut că la groapa lui se va plânge cu adevărat!", exclamă unul dintre personaje. Se plânge, dar nu de durere, ci de oftică. Soluția salvatoare este una de compromis. Există un singur om care poate rezolva această situație complicată: Gianni Schicchi. El vine cu planul urzit: deghizat în Buoso, va cere notarului să refacă testamentul (scena în care rudele își negociază partea este abjectă, dar se împlinește cu caraghioslăcul situației în care mortului îi sunt îndesate spaghetti pe gât).

Din momentul deschiderii testamentului, oamenii se adună într-o grămadă umană ce se clădește vertical. *Grămada cere vârf*, iar vârful (vicleniei) e salvatorul Gianni Schicchi. Abil, Gianni Schicchi reușește să îi atragă pe co-îndoliați într-o licitație sarcastică în toată regula. Un notar cu vedere slabă și doi martori orbi sunt imediat tocmiți pentru a valida noul testament. Totul merge strună. Fiecare primește partea promisă, dar *cine-mparte...* Gianni se alege cu partea râvnită de toți cei prezenți. Acțiunile personajelor se desfășoară în paralel, căci fiecare își urmărește propriul interes.

Silviu Purcărete contruiește un spectacol remarcabil, plin de energie, cu un comic copios și multă carismă, în care actorii Teatrului Maghiar din Cluj și cei ai Operei din Cluj sunt de laudat pentru prestația lor.

joi, 27 noiembrie

Jocul regilor de Pavel Kohout, Teatrul Evreiesc de Stat București, regia Felix Alexa, cu Maia Morgenstern, Mircea Rusu, Andrei Finți

Spectacolul relevă în primul rând un text excepțional. Montarea debutează cu o scenă lungă: cea a jocului de șah. Franz (Mircea Rusu), strateg, își gândește tăcut fiecare mișcare. Elsa (Maia Morgenstern), volubilă, discută despre știri, televizor, broaște țestoase și mută piesele de șah, în timp ce se pregătește de plecare, stârnind întâi iritarea și mai apoi disperarea consortului: "cum poți să mă bați în felul ăsta neglijent și superficial?".

Fiecare mutare (dublă de o discuție) indică o viață total paralelă a soților. El are tabieturile lui, pe care ea i le respectă, dar care o obligă să își dezvolte o viață separată. Astfel, la întrebări simple de tipul: *Ce?*, *Cu cine?*, *Unde?* nu se pot găsi răspunsuri. Misterul este forțat. Suspansul planează asupra situației. Detaliile nu trec neobservate (ea se face elegantă pentru ieșiri), el remarcă

acest lucru, dar nu îi spune nimic. Ea știe că trebuie să mute mobila o dată pe săptămână, dar nu întreabă "de ce?".

Plecarea Elsei deschide o altă lume (prezentă, dar nu edificatoare la nivel scenografic): Franz îl ascunde în pivniță pe prietenul său, evreul Walter, inițial cu scopul de a-l proteja în timpul ocupației naziste. Dar războiul se încheie de ceva vreme la momentul desfășurării acțiunii. Nu și "protecția" perversă. Decizia lui Franz de a pune capăt brusc războiului este co(s)mică, căci toate marile evenimente ale istoriei, multă vreme ascunse și lăsate în așteptare, se întâmplă acum cu o viteză impresionantă: o săptămână plină de evenimente, redată de către Franz în viteză. În lunga vreme de "prizonierat", Walter își găsisese un refugiu optimist în a traduce sonetele lui Shakespeare, texte pe care Franz le dădea drept a le sale la întâlnirile scriitorilor.

Franz experimentează de dragul experimentului - vrea să afle care a fost relația dintre soția sa (pe care o declară moartă) și prietenul său, Walter. De aceea, demersul lui devine perfid: "Eu am hotărât că pentru tine războiul se va termina mai târziu" - un mic Dumnezeu ce dispune de viața inculpatului prezumtiv. Două sunt reperele pe care le avem în minte: salvarea vieții unui om, dar și perfidia privării de libertate.

Abia acum începe cu adevărat jocul regilor, al regilor pasionați de adevăruri parțiale și proprii. Soțul, orbit de gelozie inițiază acest joc. Walter îi ascunde într-adevăr faptul că în tot acest timp în care el a fost sechestrat în pivniță, Elsa îi făcea vizite dese. Singura care știe adevărul netrunchiat este Elsa, care își trăiește viața dublă: între cei doi bărbați și capriciile lor, între un set de pastile și unul de ceaieri, între generozitate și spiritualitate, între fata unuia și băiatul celuilalt, între colivia unuia și cușca celuilalt.

Jocul în trei își schimbă mereu regulile, într-o scenă foarte reușită, pe măsură ce alianțele se re-formează. De data aceasta fiecare replică este echivalentă cu o mutare candidă în șah. Fiecare afirmație întregeste adevărul, dar rănește un jucător. Gesturile bărbaților devin neputincioase, orgoliul lor este rănit, femeia îi iubește pe amândoi, îi împacă pe amândoi.

Dacă în prima parte a spectacolului jocul mi s-a părut pe alocuri monoton și deloc nuanțat, această ultimă scenă este extrem de bine realizată; tragi-comedia e jucată acum exemplar de cei trei actori, aflați într-un dialog complet. De data aceasta nuanțele sunt frumos definite, susținute de gesturi și de mimică.

Jocul regilor este un spectacol bun, pe un text extraordinar, cu trei actori foarte buni.

MEDEEA SAU DESPRE POETICA TRUPURILOR GOALE

ALINA MAZILU

"Studio su Medea"

Teatro Stabile dell'Umbria, Perugia
Regia: Antonio Latella; cu: Nicole Kehrberger (Medeea), Michele Andrei (Iason), Giuseppe Manino, Emilio Vacca (fii); dramaturgia: Federico Bellini; coregrafia: Rosario Tedesco; muzica: Franco Visioli, lumini: Giorgio Cervesi Ripa

Luni, 13 octombrie 2008, în cadrul Festivalului Național de Teatru Clasic, Arad

"Studio su Medea" e titlul spectacolului colosal ce a deschis cea mai recentă ediție a Festivalului de Teatru Clasic de la Arad. Așa cum o sugerează și titlul pentru care a optat regizorul Antonio Latella, este vorba despre un teatru experimental, dar în cel mai bun sens al cuvântului, căci experimentul acesta este unul desăvârșit, genial, care te răscolește și te lasă, ca spectator, pur și simplu uluit de ceea ce vezi. Pornind de la mitul antic, Latella recompune împreună cu echipa sa povestea Medeei, pe care o structurează în trei părți ("Medeea și Iason", "Medeea și fiii" și "Medeea zeița") ce durează însumate aproape patru ore. Mijloacele montării sunt minimale, scena e aproape goală, cei patru actori au în majoritatea timpului trupurile complet expuse privirilor. Nici urmă de trucuri scenice care să fure ochiul. Rezultatul este un spectacol extrem de visceral, carnal, construit pe extreme, pe antagonisme de toate tipurile, o montare senzorială, care atâță simțurile, foarte densă în semnificații și simboluri, aproape de starea naturală a omului încă nealterat de elemente civilizatoare.

Sensul cuvintelor se dizolvă în corpuri sonore. Toate detaliile, toate elementele, de la actorie și regie până la lumini, muzică, dramaturgie și scenografie se îmbină perfect. Ritmul este extrem de alert, trăirea e autentică, nimic nu e contrafăcut sau artificial, actorii fac un adevărat tur de forță, iar întâlnirea cu actrița totală Nicole Kehrberger se petrece sub semnul unicității: actriță, acrobată, coregrafă, ea forțează în spectacol limitele propriului corp atingând perfecțiunea.

În debutul primei părți, Iason și Medeea intră pe scenă complet goi și se apropie încet, dar cu determinare de rampă pe marșul nupțial al lui Mendelssohn Bartholdy. Ea îi ține penisul cu mâna. Gestul e grăitor, sugerând starea de fiisc, de natural, ideea de animalic, de reproducere necosmetizată de către societățile civilizate și neîncărcată cu sentimente de rușine sau cu mituri și semnificații noi. De altfel, întregul *studiu* este un protest dur și foarte convingător împotriva pudibonderiei de orice tip. Cei doi îndrăgostiți își asamblează în grabă din bucăți rama patului de fier – structură ce le va servi, pe rând, drept locaș pentru dragoste, naștere, joacă, luptă, educare a copiilor, capcană, închisoare.

Se induce ideea de asociere a principiului feminin cu natura, iar a celui masculin cu civilizația. Spectacolul e construit pe astfel de contraste: nuditatea reprezintă starea naturală nealterată, instinctualul, sălbăticia, dar și inocența, pe când haina devine simbol al civilizației, structură de uniformizare, de siluire a personalității, carceră. Cățărata ca o felină pe rama patului, Medeea naște rapid doi fii, într-un adevărat galop acrobatic. Femeia se furișează apoi prin lumina roșiatică ce

apare pe scenă. E foarte aproape de sălbăticie. Trage pe ea un scutec, își pune pe cap o mască grotescă de copil cu două fețe și ia în gură niște pantofiori cu care se joacă. Brusc e o iapă superbă. Bărbatul împrumută la rândul său pentru o vreme un comportament de maimuță. Cei doi spun alfabetul – un act civilizator ce va reveni ca un leitmotiv în mai multe limbi pe parcursul spectacolului. Astfel e sugerată multilingv învățarea cu tot ceea ce presupune ea. În varianta germană literele sunt asociate cu nume de lagăre de concentrare ("A" wie Auschwitz, "B" wie Buchenwald ș.a.m.d.) – înghețându-ți sângele în vine: este ca un semnal de alarmă care amintește faptul că o societate extrem de civilizată și de evoluată a fost în stare să se întoarcă într-un timp record la cea mai atroce bestialitate, la cea mai cruntă barbarie. Gradul de civilizare nu reprezintă nici pe departe un garant.

Iason își acoperă soția cu gratiile patului. Ea îl scuipe ca o pisică. Îl umple de salivă de parcă ar vrea să îl spele. Timpul curge repede, urmează scena respingerii Medeei de către bărbatul care tânjește deja după o alta. Femeia se catără pe el, îl înconjoară, îi asaltează la propriu, îi trece printre picioarele desfăcute repetând aceste mișcări la nesfârșit, dar corpul lui rămâne inert, nepăsător, ostil, rigid ca un bloc de granit. Respingerea e totală. Iason se desprinde de Medeea și, cu spatele la scenă, se masturbează și invocă plângând numele Creusei. Orbită de durere, respinsă, umilită, Medeea îl umple de blesteme. În finalul primei părți, cei doi își învăluiesc trupurile, gest ce pare să definitiveze scindarea. Totul se rupe în Medeea odată cu pierderea lui Iason. Nu mai are limite. Întregul său corp este o rană deschisă care jinduește după bărbatul iubit. Pentru o clipă pare să fi luat rolul Creusei care dansează într-o învărtire haotică, frenetică, agonizantă cu rochia roșiatică otrăvită pe ea. Revine apoi pe scenă îmbrăcată, cântând la acordeon un marș nupțial distorsionat. E mânăjită grotesc cu ruș pe față. Totul vizează excesivul, deformarea și sugerează o situație *contre-nature*, iar apoi femeia își îmbracă rolul de răzbunătoare.

Dacă în prima parte a trilogiei Latella se concentra pe cercetarea mecanismelor pe baza cărora ia naștere, funcționează și se distruge o relație de cuplu, partea a doua a studiului este dedicată ipostazei de mamă, relației Medeei cu copiii săi. O urmărim adulmecându-și, goală, fiii. Aceștia au măști caraghioase de bebeluși și sug cu lăcomie de la sânii ei. Scena amintește de legenda lupoacei romane. Într-un moment de maximă cruzime, fiii vor fi obligați să aleagă între mamă și tată, între haosul sălbăticiiei instinctive și ordinea civilizatoare, între copilărie și maturitate, simbolizate aici, pe de o parte, de sânul matern și pe de altă parte de casca militară spre care îi ademeneste tatăl. Acum, ramele de pat ale adulților sunt despărțite, iar fiii au propria ramă de pat cu etaj în mijlocul scenei. Folosindu-se elemente de echilibristică și acrobație, Medeea își urcă fiii în pat. Urmează jocul băieților, descoperirea lumii, învățarea, alfabetizarea. Ne punem întrebarea: e jocul inocent? Apar primele curiozități, primele tensiuni erotice, cei doi se compară goi, se trag de sex. Toate aceste scene sunt extrem de inocente și de pure,

Latella reușind cu măiestrie să evite orice urmă de trivialitate sau de conotații pornografice. Paturile supraetajate sunt despărțite de părinți (un semn al creșterii copiilor?), iar cel conjugal va trona în mijloc. Băieții învață alfabetul. Rețetele de mâncare pe care le percepem rostite de Medeea sugerează consumismul. Are loc lupta pentru copii. Tatăl își îmbracă cu de-a sila băieții în pantaloni militari, semn al maturizării lor forțate. Scena e dură. Cei trei mășăluiesc în pas militar. Medeea pierde bătaia, își pierde copiii care o vor închide între ramele patului, o vor batjocori, umple cu injurii, umili ("mamă curvă" etc.). Patul devine concret și metaforic închisoare. Medeea spune cele zece porunci, devine astfel ea însăși cenzor, forță castratoare, aduce interdicția, iar rostirea decalogului în românește provoacă emoție. Copiii intră alături de ea în cușcă și îl condamnă pe Iason. Medeea îi hrănește din belșug cu lapte din gură, le pune măștile, apoi îi sufocă într-un proces ritualic cu ele. Îi scuipe cu lapte, apoi toarnă tot laptele din vas peste ea într-un proces purificator, de curățire. Urmează un urlet fără sonor...

În cea de-a treia parte, "Medeea dea", femeia intră pe scenă și înaintează gârbovită, sub povara propriei tragedii și a greutății trupurilor ambilor copii pe care îi poartă

în cârcă (ambii actori sunt bărbați adulți!), corpuri goale inerte, îi depune pe jos, în timp ce bat clopotele – prezență a creștinismului. Podeaua e acoperită cu măști de bebeluș, ca într-un cimitir dezolant de nou născuți. Medeea își caută pruncii, sufletele lor – devenite marionete se despart de trupuri, cei doi fii își spun povestea, cântă Gaudeamus iar mama rostește alfabetul grecesc.

Medeea își caută identitatea, își descoperă originea divină, îmbracă o rochie albă lungă și urcă ușor pe o pânză. Ajunsă la înălțime, formează pentru un moment imaginea unei răstignite, apoi ia cu sine sufletele copiilor ei și se închide acolo sus, în faldurile pânzei, ca într-un bulb, ca într-un cocon, în chip de zeiță. Momentul e încărcat de grandoare. În acest timp, Iason rămâne prizonier al corpului, muritor de rând, un clown îmbrăcat în uniformă militară, cu pieptul umflat de decorații, ridicol și derizoriu...

La colocviul organizat pe marginea acestui spectacol despre respect sau libertate în abordarea clasicii, Nicolae Prelipceanu observa faptul că numai creatorii mediocri au nevoie de respect, cei geniali nu. Aceștia din urmă trebuie să iubească textul și să rămână liberi în raport cu el, să își păstreze pofta de a experimenta. Afirmatia e demonstrată din plin de "Studio su Medea" a lui Antonio Latella!

DIABOLUL SE INCALTA LA PRADA

DANA CHETRINESCU

Poliția britanică pare mai receptivă la durerile sexului slab decât oricare alta – femeile în stare de ebrietate cocoțate pe tocuri în Picadilly sau în Soho nu mai au a se teme de nimeni și de nimic – băieții cu bastoane le vor ajuta să găsească drumul spre casă în deplină siguranță. În Manhattan, tocurele înalte anexate unor pantofi roșii sunt cheia succesului jurnalistic – o diabolică Meryl Streep și o prea angelică Anne Hathaway au reușit, doar, să domine lumea presei și a modei din vârful tocurelor în formă de furci și cornițe de drac, pe afișul unuia dintre cele mai de succes filme acum vreo doi ani – *Diavolul se îmbracă la Prada*. Pantofii cu toc sunt, însă, buni și la altceva decât la rupt gura târgului cu colecțiile de toamnă-iarnă.

Multe atitudini și idei feministe s-au vânturat, de-a lungul timpului, de la înălțimea retorică a pantofilor cu toc. Acum câteva decenii, Faith Whittlesey, fostă ambasadoare a Statelor Unite în Elveția, spunea: "țineți minte, Ginger Rogers făcea ce făcea și Fred Astaire, dar invers și pe tocure." Mai recent, într-un volum despre un "nou" feminism într-o nouă Anglie, jurnalistă Natasha Walter vedea anii '90 ca pe o epocă în care politicul nu mai poate lua locul privatului. Dimpotrivă: femeia deceniului al nouălea nu mai vrea poliție feministă, vrea să se fardeze, să se simtă bine cu un bărbat și să încalțe pantofii cu toc fără să aibă impresia că a trădat lupta pentru egalitate sexuală. De cealaltă parte a baricadei, o cercetătoare feministă ca Alison Wolf, profesoară la Kings College din Londra, crede că tocmai femeile pe tocure sunt cele care vor reuși să dea, în final, lovitură de grație atât mișcării feministe cât și ratei natalității. Pentru ea, femeile de carieră, cele care muncesc "cât un bărbat" și câștigă așisderea sunt tot ce are lumea mai egoist și mai periculos: aceste femei nu se căsătoresc și nu nasc pentru a nu trebui să plece de la serviciu și să renunțe, chiar și pentru câțiva ani, la bunătațe de salariu sau la prestigiul dobândit cu sudoarea frunții în ședințele acționarilor majoritar(i) bărbați. În consecință, ele oferă un model dezastruos societății care nu are altceva mai bun de făcut decât să le imite. În același timp, ele omoară și esența femininului – ideologia "surorilor", a femeilor care, indiferent de statut social, de-a lungul unui mileniu de adversități, au împărțit bucurii, necazuri și experiențe majore de viață mult mai mult decât au făcut-o vreodată bărbații.

Așadar, pantofii cu toc nu sunt nici pe departe atât de inofensivi ideologic pe cât li se pare polițiștilor. S-ar putea ca Scotland Yard-ul s-o fi dat chiar rău în bară cu această ofertă galantă – așa cum nici omologilor lor români nu le-a picat mai bine garoafa de 8 martie. Ne amintim cu toții cum s-au gândit agenții de circulație să tragă pe dreapta toate șoferițele în data mai sus-menționată pentru a le oferi o floare și o călduroasă strângere de mână. Poate ne amintim și că ne-a supărat ideea peste poate: după ce că s-a blocat șoseaua, s-a mai și aplicat o crasă discriminare – pozitivă, e adevărat, dar totuși o discriminare. 364 de zile de misoginism în traficul rutier (și în afara acestuia) pot fi oare compensate de o zi cu garoafă roșie?! Pentru că misoginismul la volan este, la noi, un fenomen la fel de vechi ca și uzina din județul Argeș, producătoare de mașini copiate identic după un relativ nefericit model de Renault și purtătoare ale unui nume cu ecou înduioșător în plin protocronism. De la cărna autoturismului pur mioritic, bărbații patriei au dominat peisajul de asfalt într-o proporție covârșitoare. Carnetul de șofer pentru

categoria B nu se dădea chiar cu una-cu două; poligonul era probă eliminatorie, cu parcări, slalomuri și viraje stânga-dreapta. În consecință, dovedindu-se științific că emisferile din creierul femeii sunt dispuse de așa manieră încât distincția dintre stânga și dreapta să fie practic inexistentă, iar agenții de circulație luând act în timp util de această descoperire a neurologiei, obținerea mult-râvnitului carnet de către cel de-al doilea sex al RSR era practic imposibilă.

După 1990, când, pe drumurile naționale, județene și municipale, au început să se ștească automobile și camionete de origini etnice și dimensiuni dintre cele mai variate, iar proba de poligon a dispărut din criteriile de examinare ale poliției rutiere, liniștea patriarhală a fericitei perechi Dacia & Bărbat a fost tulburată pe vecie. Nu se poate descrie în cuvinte furia surdă ce l-cuprinde pe românul neaoș, pentru care șofatul a rămas ultima pasiune pe care și-o poate permite (în leasing), când vede șoselele pline de hârtoape și văduvite de indicatoare, intersecțiile prost semnalizate și bulevardele luate cu asalt de femei. Pentru taximetristul care își face un titlu de glorie din tăierea liniei continue, pentru adolescentinul posesor al unui Golf la mână a doua cu patru rânduri de țevi de eșapament, pentru precupețul ce cu greu târăște, într-un "Break", un munte de căpățâni de varză spre cea mai apropiată piață, pentru încrezătorul și întreprinzătorul purtător de trening, lanț și tunsoare zero care și-a făcut boxe la comandă ca să se zguduie mai tare caroseria jeep-ului sub presiunea decibelilor din mp3, femeia la volan este cel mai deprimant tablou ce se poate imagina, subminarea cea mai flagrantă a autorității masculine, răpirea cea mai meschină a unei bucurii pur și exclusiv virile, motivul principal pentru care se circulă prost în România, dovada incontestabilă a răsturnării scării de valori morale, familiale și sociale.

Se face verde la semafor și coloana nu înaintază; claxoane, strigăte, înjurături: precis e o femeie în mașina din față. Se circulă cu 60 km/h prin localitate, în coloană; unul din spate se grăbește să tragă pe dreapta peste o sută de metri, așa că îi depășește pe toți, mai puțin pe prima mașină care – în mod curios și enervant – refuză să intre pe arătură și să facă loc; capete nervoase se întorc la unison din mașina grăbită pentru a vedea ce se află la volanul autoturismului lent și recalcitrant: cu siguranță, o femeie. Se oprește o mașină cu însemnul "Școala" la zebra, pentru a lăsa să traverseze 10 cărucioare și 40 de pensionari sprijiniți în baston, care și-au petrecut întreaga zi la indicatorul de trecere pietonală, în speranța că acesta va fi reperat cândva și de un șofer; claxoane și faruri aprinse: grăbiții din trafic nu pot concepe ca un instructor de "Școala" să promoveze asemenea valori învechite de curtoazie în trafic altcuiva decât unei aspirante la titlul de Conducător.

Când am dat eu examenul de șoferi, polițistul mi-a cerut să fac numai lucruri corecte și importante: astfel, am executat o oprire în rampă, o oprire la trecere de cale ferată, o încadrare în sensul giratoriu, am rezolvat dilema unui semafor cu lumină intermitentă, am acordat prioritate la stația de tramvai și am făcut o parcare cu spatele. Mi s-a explicat politicos – eram, doar, femeie în toată firea – că mi se acordă titlul de Conducător doar pentru că am avut punctaj maxim la sală. Am fost nespus de fericită, am spus frumos "Săru'mână" și m-am mutat în spate. A trecut în locul meu un băiețandru de liceu. A condus vreo două sute de metri pe drum drept și a

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări ale artistului plastic MIHAI ZGONDOIU

fost tras pe dreapta (fără parcare). Pentru că avea un simț deosebit al schimbătorului de viteze, l-a convins pe agent din prima.

Mă sui foarte rar la volan din cauza claxoanelor din spate și a capetelor întoarse disprețuitoare după ce am fost depășită de cineva mai grăbit și mai competent. Știu că statisticile arată că femeile fac de zece ori mai puține accidente decât bărbații la volan; știu că și bărbații de la volan știu acest lucru. Totuși,

prefer să îmbătrânesc la zebra ca pieton, așteptând să mă lase cineva să traversez strada. Bărbații sunt foarte puțin galanți cu femeile care umblă pe jos, dar, oricum, incomparabil mai curtenitori cu acestea decât cu cele aflate la volan. Dacă femeia de la zebra mai are și tocure, gentilețea masculină crește exponențial. La volan, tocurele sunt, oricum, mai puțin utile: mie, una, îmi scapă întotdeauna ambreiajul.

RIDURILE LUI BOND

CIPRIAN VALCAN

"Femeile în stare de ebrietate și incapabile să se mai țină pe picioarele încălțate în pantofi cu tocure vor fi ajutate de polițiștii britanici să ajungă cu bine acasă. Aceștia vor avea în dotare, pe lângă bastoane și cătușe, și ... papuci de casă, numai buni pentru piciorușele obosite ale doamnelor și domnișoarelor doborâte de alcool prin cârciumile britanice, scrie cotidianul The Daily Mail. Cheltuielile cu papucii domnițelor vor fi făcute din banul public și fac parte dintr-un plan în valoare de 30.000 de lire sterline de a preveni «răniile care au legătură cu consumul de alcool». Și cum o femeie în stare de ebrietate cățărâtă pe pantofi cu toc de 11 centimetri este o rețetă sigură de «rănire», a căzut în seama polițiștilor britanici protejarea ei" (*Gândul*, 30 noiembrie 2008).

Asociația Sprinterilor pe Catalige a hotărât să încheie un parteneriat cu poliția britanică pentru a preveni și alte tipuri de accidente. Dacă doamnele iubitoare de alcool vor fi în mod obligatoriu descălțate de către patrulele postate în preajma cluburilor și discotecilor, fiind supuse umiltoarei probe a papucilor de casă (răzburare ticlăuită de gospodinele scoțiene grupate în Societatea Femeilor Fără Teamă și Fără Prihană, inspiratoarele acestui proiect), pensionarele dornice de bungee jumping vor fi săltate de prin copaci sau de pe acoperișuri de bravi specialiști în mersul pe catalige. La fel vor sta lucrurile și în cazul adolescentelor blocate pe stâlpi de înaltă tensiune din dorința de a salva o pisică năucă sau a călugărițelor intrate în transă numai la distanță mare de pământ. Falșii sinucigași, măgarii cu mințile rătăcite din pricina amorului năpraznic pentru o catircă, hangii prea grași ca să mai coboare din pod sub povara șuncilor afumate, toate aceste potențiale victime vor fi salvate de brigada de elită a ASC. Președintele de onoare al asociației, avocatul White Obama, va dobândi o celebritate mondială după ce va reuși să alerge mai bine de 2 kilometri pe catalige de 10 metri și cu un iepure în dinți pe un traseu din fața Capitolului. Înnoobilat de regina Marii Britanii, el va promite să intervină în toate situațiile riscante, arătându-și astfel atașamentul față de țara bunicilor săi.

Iar prilejurile nu vor întârzia să apară. I se va cere să-l salveze pe prințul Charles luat ostatic de o ciobăniță din Munții Făgărașului, ofensată că augustul său oaspete a ciupit-o de sîn, va trebui să intervină pentru a o salva pe ducesa de York blocate într-un lift la un hotel din Santiago de Chile. Tot el se va ocupa de toaleta noului Bond, rămas suspendat deasupra Tamisei vreme de trei zile și trei nopți, tamponându-i fruntea cu un burete de fabricație poloneză și mascându-i ridurile cu un fond de ten folosit de ultima mare vedetă a Comediei Franceze. Obligat să activeze și în zone cu populație islamică, își va dobândi renumele de sfânt după ce va salva din turnul unui minaret un muezin pe cale să se înece cu un os de pește. Invitat la o recepție oferită de președintele Afganistanului, va oferi în premieră mondială un număr de balet pe catalige, încheiat cu o vînătoare cu șoimi.

Din nefericire, faima mondială pe care o va dobândi îl va face să-și piardă mințile. Sigur pe sine, socotindu-se singurul adevărat super-erou american, White Obama va sfârși trist, exhibându-și talentele la un circ din nordul Mexicului după un imens scandal mediatic. Atras în capcană de serviciile chineze de spionaj, Obama va paria că ar putea să o posede pe catalige, în fața Muzeului Prado, pe acrobata japoneză Yoko Bono. Surprins însă de bliturile aparatelor de fotografiat declanșate tocmai cînd își va îndeplini cu temeinicie misiunea, el se va trezi prizonierul unui teribil penis captiv și se va prăbuși de la o înălțime de peste cinci metri împreună cu partenera sa de amor. Cu cinci coaste rupte, cu un umăr zdrobit și urmărit de sarcasmul unanim al presei de scandal de pretutindeni, Obama va plănuși să devină călugăr budist, însă, după o ucenicie nereușită, se va retrage la o fermă din Texas, înainte de a trece frontiera în Mexic pentru a activa la un circ din zonă sub numele de scenă de Jorge Arrabal. Spectaculoasa lui biografie va fi scrisă de un filosof sloven (probabil un nepot al lui Zizek) și va fi publicată de editura pariziană Christian Bourgois.

VIATA SECRETĂ A ALBINELOR

ADINA BAYA

"Mi-am ucis mama pe când aveam patru ani. Asta e tot ceea ce știu despre mine". Aceste două fraze, rostite cu o maturitate răvășitoare de naratoarea de doar 14 ani, sunt cele cu care începe filmul *Viața secretă a albinelor* (*The Secret Life of Bees*). Dacă situarea bufeului dramatic la începutul unei narațiuni filmate vi se pare o tehnică vag cunoscută, dar totuși nu puteți identifica unde ați mai văzut-o, dați-mi voie să vă ajut. Nu, nu e vorba de un episod narat ca *Poveștile adevărate* și nici de unul folosit ca intro de prezentatoarea cu hipersensibilitate cultivată a unei emisiuni gen *Iartă-mă*. Dar suntem pe aproape. *Viața secretă a albinelor* are tonul sentimental al unei drame difuzate pe Hallmark. Cunoașteți genul? E vorba de acele povești în care un personaj feminin este urmărit prin chinurile victimizării (a căror cauză este de obicei un personaj masculin despot) și mai apoi transcende spre triumful descoperirii unei extraordinare forțe interioare și a capacității de a-și autodefini independența. Mai mult decât atât, în filmul de față substratul feminist este dublat de tema discriminării rasiale, așa că în joc sunt aruncate toate ingredientele necesare unei drame storcătoare de lacrimi. Însă dulcegiile sunt livrate atent, cu lingurița cea mai mică.

Lily Owens este eroina ce, la doar 14 ani, are curajul nu numai de a se răzvrăti împotriva unui tată abuziv, dar și de a face un manifest antirasism. Acțiunea debutează într-un orașel din Carolina de Sud, în vara lui 1964, când proaspăt adoptata lege menită să pună capăt segregării rasiale în Statele Unite era întâmpinată cu rezistență de conservatorii albi. Într-unul dintre momentele-cheie de la începutul filmului, Lily ia apărarea în public doicei sale de culoare, Rosaleen, generând astfel un șir de evenimente ce le va transforma pe amândouă în fugare de oamenii legii. Dar nu vă lăsați înșelați de decor și de aparențe: Lily nu se transformă nici în Huckleberry Finn și nici în Holden Caulfield. Dorința de aventură a celui dintâi și rebeliunea adolescentină a celui de-al doilea se găsesc doar în doze minuscule în cazul lui Lily. Cu o personalitate mult mai puțin sofisticat creionată, fără prea multe conuri de umbră sau ascunzișuri ce așteaptă să fie dezvăluite, eroina se află în căutarea unui singur lucru: afecțiunea maternă.

Regizat de cvasinecunoscuta Gina Prince-Blythewood după romanul omonim al scriitoarei americane Sue Monk Kidd, *Viața secretă a albinelor* este printre primele lungmetraje cu care realizatoarea apare la Hollywood. Ea a avut însă destule alte colaborări anterioare, la seriale și filme de televiziune. Astfel se explică modul în care dramatismul specific producțiilor pentru micul ecran este atașat acestui film. Astfel, dar și prin faptul că o mare parte din distribuție e formată din actori de ocazie. Trei dintre cele cinci nume listate pe afișul

filmului au carieră full-time în industria muzicală și doar contacte sporadice cu marele ecran. Ele sunt Alicia Keys și Queen Latifah, ambele cu ștate vechi în topurile rap și r'n'b de la MTV, și Jennifer Hudson, finalistă a celebrului reality show *American Idol* (un fel de *Megastar* de peste ocean) și apoi posesoare a unui Oscar pentru rolul din muzicalul *Dreamgirls*.

Cu toate astea, cele trei reușesc performanțe onorabile pe parcursul celor aproape două ore de film, fără a ieși însă în evidență în mod special. Dar rolul care convinge cu adevărat este cel al eroinei principale, Lily, jucată de Dakota Fanning. Abia aflată la finalul pubertății, însă pe deplin familiarizată cu viața pe platourile de filmare după numeroasele producții în care a jucat, domnișoara Fanning face cel mai reușit rol în acest scenariu. Iar asta pentru că reușește să juxtapună o atitudine aproape nefiresc de matură, însă explicabilă în economia scenariului, peste alura copilărească. Dincolo de fețișoara aparent pubertină, de zâmbetul ce apare rar și cu zgârcenie, în mimica lui Lily se citesc simptomele unei copilării lipsite de afecțiune. În cearcănele adânci și privirea gravă, ambele bizare pe chipul de 14 ani, stă dovada maturizării ei forțate. Greutatea vinei de a-și fi ucis propria mamă, chiar dacă printr-un accident, se află întipărită vizibil în întreaga evoluție a acestui personaj.

Plecarea lui Lily din casa condusă de un tată incapabil de afecțiune, alături de doica ei de culoare, deschide drumul către căminul în care amândouă își vor găsi liniștea, căldura și gustul literalmente dulce al vieții. Este vorba de ferma celor trei surori de culoare – August, May și June Boatwright – care trăiesc din creșterea albinelor. Folosite succesiv ca metafore pentru lucrurile ce lipsesc și ce apar în viața lui Lily, albinele și "viața lor secretă" sunt laitmotivul unui film ce, deși evoluează previzibil, își păstrează credibilitatea, evitând jucarea cărții sentimentalismului excesiv. Iar asta chiar dacă toate personajele se "îndulcesc" în mod regulat cu multă miere.

TERAPIE CU MIERE

CRISTINA CHEVEREȘAN

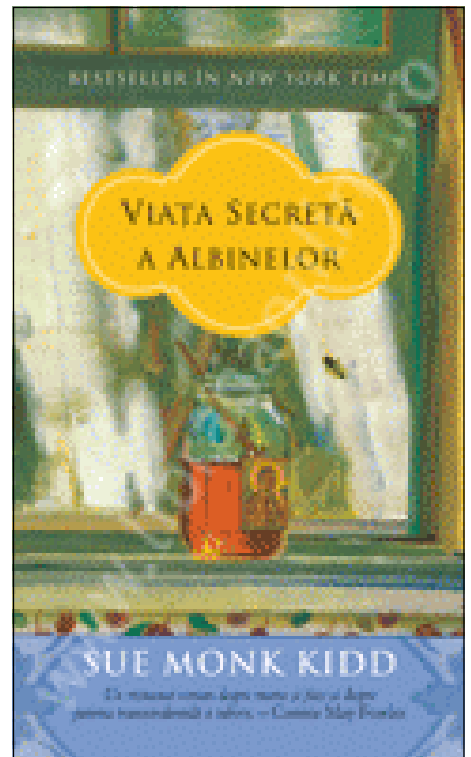
Best-seller în SUA, aplaudat frenetic cu precădere de publicul feminin, *Viața secretă a albinelor* (2002) e o lectură potrivită pentru sezonul rece. Poveste din sudul american, ea curge asemenea mării și graiului legănat al localnicilor, purtând cu sine miresme dulcele și învăluind cititorul în senzația relaxantă a găsirii tuturor răspunsurilor. Pe scurt: destinul marcat de privațiuni al protagonistei se luminează ca prin minune, în urma învățării unei sumedenii de lecții de viață. Cine le predă cu insistență și răbdare pedagogică? O serie de figuri materne venite să umple golul lăsat subit de cea care ar fi trebuit să se ocupe de educația și protecția fiicei sale.

Lily Owens e copila ce străbate Carolina de Sud în căutarea unei vieți fără bătaie și umilințe, unei explicații legate de trecut și unui cămin. Însoțită de o doică devotată, impulsivă de propriile speranțe și convingeri, le va găsi pe toate. Mai mult, se va găsi pe sine. Așa s-ar putea rezuma, fără prea multe nuanțe, scrierea de debut a unei autoare ce joacă apăsător cărțile genului, rasei, religiei pentru a câștiga simpatie. Întruchipările bunătății, generozității, căldurii sufletești sunt exact tipul de personaje pe care sudul conservator le marginaliza în mod tradițional: atât feminine, cât și de culoare. Providențiala lor întâlnire se petrece, simbolic, sub auspiciile unei Madone Negre.

"Albinele au apărut în 1964, în vara în care am împlinit paisprezece ani, și, de atunci, viața mea a apucat-o într-o altă direcție – una cu totul diferită. Acum, când stau și-mi amintesc despre asta, cred că albinele au venit la mine. Au venit așa cum a venit Arhanghelul Gabriel la Fecioara Maria și au adus cu ele lucruri la care nu m-aș fi gândit niciodată". E debutul unei retrospective cu mesaj: sentimentele autentice și înțelepciunea rezultată din experiență sunt cheia echilibrului și împlinirii. Așa se întâmplă în cazul fetei albe pe care o "adoaptă" mai întâi credincioasa Rosaleen, iar apoi trio-ul de surori găsite în Tiburon. Foste apropiate ale mamei, botezate după luni ale anului (May, June, August), ele îi oferă adăpost, înțelegere și familia visată, în ciuda barierei pe care culoarea pielii ar fi putut-o impune.

Deși romanul nu are tonul militant al unui manifest al emancipării, intenția se poate citi în situații, dialoguri, printre rânduri. Nu întâmplător, amintirile lui Lily încep din 1964, an memorabil în istoria drepturilor civile din America. Decizia de a fugi din Sylvan-ul copilăriei survine în urma agresiunii la care e supusă Rosaleen, hotărâtă să profite de proaspătul context social și să se înscrie pe lista de vot. Traumele discriminării rasiale sunt prezente la tot pasul, sub forme mai mult sau mai puțin tipice. Dacă prima dragoste a fetei, pentru ambițiosul Zachary Taylor, e tulburată din acest motiv, există și cazuri cu adevărat tragice: April, sora celor trei Boatwright, se sinucide la cincisprezece ani din cauza unei depresii provocate de confruntarea cu legile nescrise ale unei lumi adulte dominate de albi.

O constantă a romanului e intensitatea

trăirilor, emotivitatea dusă la extrem. Plasându-se în trena unui realism magic ce împletește misticismul cu pragmatismul zilei de mâine și romantismul cu un simț dramatic acutizat, cartea cade pe alocuri în capcana formulărilor cu pretenții filosofice și efect îndoielnic ("Perfecțiunea nu există. Există numai viața"). Deși Sue Monk Kidd nu se poate lăuda cu forța introspectivă și rafinamentul specifice unui scriitor al Sudului de talia lui Faulkner, ea se recomandă drept povestitoare înzestrată a unei regiuni americane bine reprezentate literar. Experimentul formal nu reprezintă o prioritate, autoarea preferând construirea graduală a personajelor. Mărturiile, poveștile de viață sunt culese și împărtășite de vocea unei adolescente ce le descifrează treptat.

Scriitoarea se pricepe să creeze personaje interesante, al căror destin poate stăruie în memorie chiar mai mult decât cel al protagonistei, destul de ușor de anticipat. Surorile Boatwright au personalități puternice, de sine stătătoare: August e "matca" roiului de femei din gospodărie și nucleul Fiicelor Mariei, grup cu practici religioase proprii. June e femeia modernă, practică, suspicioasă, dezamăgită de viață, în vreme ce May ilustrează opusul: hipersensibilă, nu face diferență între durerea celor din jur și propria soartă, luând orice suferință asupra ei și stingându-se din această pricină.

Dacă Zach e tânărul de culoare care învinge prejudecățile și își construiește cu inteligență un viitor demn de "visul american", temutul tată, T.Ray, se dovedește mai complex decât se anunța. Evoluția personală a lui Lily îi schimbă acesteia percepțiile asupra oamenilor și evenimentelor ce o marchează, finalul aducând maturitate eroinei și satisfacție celor care așteaptă un *happy-end*. Fără prea multă sofisticare, folosindu-se din plin de clișee dar evitând kitsch-ul prin pasaje de trecere inspirate, Sue Monk Kidd scrie o carte de după-amiază. Alături de un ceai fierbinte, fursecuri și lămâie împotriva exceselor de dulceață, *Viața secretă a albinelor* poate oferi o companie agreabilă.

TUR DE ORIZONT

Dumitru Păcuraru, scrie în numărul 9-10 al revistei **Poesis**, editorialul "Cultura – a patra dimensiune a politicului" ● Poetul crede că "avem o clasă politică refractară culturii". Noi credem că e și incultă. Mai scrie editorialistul: "Scriitori din provincie, artiștii plastici cu predilecție, se învârt în jurul liderilor politici, adesea cu mâna întinsă. Privind în josul copertilor revistelor de provincie se poate vedea cu litere mici de tot ceva de genul *cu sprijinul Consiliului Județean*. Cum se traduce asta în fapte de cultură? Ce grad de îndatorare politică presupune asta din partea grupurilor de scriitori din gubernia respectivă? Să nu ne amăgim. În realitate, politica și cultura nu pot supraviețui decât împreună, disprețuindu-se reciproc". ● Aci nu suntem baș de acord cu domnul Păcuraru, fiindcă băieții din politică nu dau bani pentru actele culturale din propriul buzunar, ci din fonduri publice, care sunt la vedere. Iar acești bani nu se mai accesează prin telefon ("alo, șefu', am scos și eu o carte, mi-ar trebui niște bani pentru afișe și cinci kile de vin, se poate?"), ci prin proiecte. Și nu doar un personaj politic hotărăște dacă e albă sau nu e deloc, ci un întreg consiliu (fie el județean sau local). Prin urmare "subjugarea" politică e cam la latitudinea grupurilor de scriitori. Dacă pana lor vrea să gâdile poponeața unora din politichie, nimic nu-i poate opri, fie că-i pe bani, fie că nu. Dar nu pentru că primesc fonduri de la consilii sunt... slăbuțe revistele de provincie. ● Cât despre disprețul reciproc avantajos de care face vorbire finanțatorul "Poesis"-ului, nu-l putem contrazice, fir-ar! ● Mai mult, îi transmitem un gând bun, bănățean, pentru gestul său de a băga mâna în propriul buzunar și de a da bani pentru editarea și tipărirea revistei de la Satu-Mare. La mai mare!

ILUZIILE ȘI CRITICII LOR

Iluziile literaturii române, de Eugen Negrici, este cartea pe care sunt focalizate o bună parte dintre paginile **Vieții Românești** (nr. 11) ● Bogdan Crețu, Nicoleta Sălcudeanu, Simona Vasilache și Daniel Cristea-Enache "cronicăresc" cartea. Primii doi au și dubii în ceea ce privește o parte dintre verdictele lui E. Negrici, mai pun și "minusuri" cărții, mai... strămbă din nas. ● B. Crețu: "Să judeci modernismul românesc după antologia lui Manolescu (alcătuită la junețe și, oricum, în condiții deloc permissive) și avangarda după culegerea organizată aleatoriu a lui Sașa Pană (antologia lui Marin Mincu ar fi fost mult mai potrivită, dacă accesul la sursele directe pretindea un efort pe care exegetul nu era dispus să-l facă) este totuși semn de improvizație" ● N. Sălcudeanu: "Se zgâlțâie statui de pe soclu, corifei exilați și aborigeni deopotrivă, dar nici măcar una dintre statui, una micuță, nu se prăbușește cu adevărat. Asta în cazul în care operațiunea ar fi fost imperios necesară. De așezat altceva în loc, nici nu se pune problema, soclul e încă ocupat. De vină e osteneala melancolică a autorului, dezinteresat să-și ducă deconstrucția, măcar de dragul deconstrucțiștilor, până la capăt. Mereu se mai găsește o vorbă bună care să înmoaie impulsul, să mai lase un șurub nesmintit. Pentru cine se așteaptă la revizuire năvalnice, amarnică e deznădejdea". ● Să se revizuiască, primesc!

A ÎNCEPUT ISTORIA ISTORIEI...

Fiindcă Roșioru de mai sus a adus vorba despre literatura română, nu ieșim nici noi din... formație și deschidem fix la mijlocul lui **Adevărul literar & artistic** din 3 decem-

brie, unde se "dezbate" însăși *Istoria critică a literaturii române*, de Nicolae Manolescu. ● Între noi fie vorba, nu e chiar o dezbatere, e mai degrabă un cocteil, după o rețetă "clasică": 2/3 – "poveste" despre cum și cât sunt bubuiți câțiva mari autori, de N.M., 1/3 – două opinii despre carte, împărtășite de Marius Chivu și Paul Cernat ● Și după modelul bum-bum, Chivu zice: "... reproșurile pe care le-aș aduce opului manolescian ar fi acestea două: selecția autorilor mult prea drastică și instrumentele critice nepotrivite sau prăfuite (niciodată criticul n-a fost atât de impresionist). Prin aspirație, stil, viziune și criterii, Istoria... lui Nicolae Manolescu este călinesciană, însă fără talentul de prozator al acestuia" ● Nici Cernat nu se lasă: "Am senzația că *Istoria...* a fost expediată, că au fost sacrificate multe lucruri" ● Și tot de la Cernat citire o chestie și mai și: "E clar că Manolescu nu are antene pentru literatura lui Eminescu, pentru metafizică, în general" ● Iar ăsta e începutul istoriei *Istoriei*...

CIS, CIS, CIS!

Ținta fixă a revistei **Vatra** (nr. 9) este criticul Al. Cistelean ● Despre critic și/sau despre cărțile sale scriu Ioan Milea, Romulus Bucur, Dumitru Chioaru, Radu Vancu, Alexandru Matei, Ion Pop, Sanda Cordos, Mircea Martin, Gheorghe Perian, Cornel Ungureanu, Călin Crăciun, Georgeta Moarcă, Melinda Crăciun, Gheorghe Griurcu, Adriana Stan, Alex. Goldiș, Iulian Boldea, Daniel Vighi ● Am desprins un fragment din textul lui R. Vancu: "Cândva, într-un număr al revistei *Euphorion* dedicat lui Mircea Ivănescu, Alexandru Cistelean mărturisea că a renunțat la încercarea de a deveni poet în urma lecturii poemelor mopețiene, pentru că se întâmpla ca versurile pe care le citea atunci să fie exact cele pe care voia să ajungă să le scrie. Poemele lui Mircea Ivănescu erau visul de poet al ucenicului Alexandru Cistelean. Cinică și absurdă situație, în care nu ucenicul săvârșește ritualul act patricid față de maestru, ci maestrul fără voie își ucide un discipol necunoscut. Însă cinismul istoriei literare s-a dovedit, de această dată, benign; pentru că literatura română tot câștigată rămâne și cu poezia, oricum superlativă și inimitabilă, a unui singur Mircea Ivănescu, însă fără critica de poezie a lui Alexandru Cistelean ar fi fost substanțial sărăcită". ● La fel gândim și noi.

2009 ADUCE... "BĂUTUL PASIV"

Unul dintre cei mai explozivi fotografi contemporani, Nobuyoshi Araki, e "citit" cu precizie de către Monica Tamaș, în **Tomis** (numărul din octombrie). Mai mult, eseul din revista conștanțeană are topită în el povestea evoluției lui Araki, cu toate momentele ei controversate ● Merită să vedeți fotografiile japonezului, zău! ● Mihai Sârbu dă o veste de groază: "Organizația Mondială a Sănătății și brațul ei secular reprezentat de Uniunea Europeană se pregătesc de o nouă ofensivă la nivelul întregii societăți europene. Inspirată din succesul episodului precedent, având în rolul principal "fumatul pasiv", aceștia ne pregătesc un nou *reality show*, pe pielea și punga noastră, construit de data aceasta în jurul unui nou personaj: *băutul pasiv*" ● Nu vrem să vă stricăm sărbătorile, dacă sunteți atât de curioși despre ce va fi vorba, căutați în revistă. Noi vă dorim un An Nou activ, stropit cu vinuri de calitate superioară!

ROȘIORII DE VEDE

EU DESPRE RADIO "ANONIM TM" PETRU UMANSCHI

Un post de radio care transmite doar pe Internet și care poate fi ascultat de către cei avizați în orice colț al lumii! Evident, nu e singurul, dar, fiind situat în Timișoara, a ajuns să-mi fie mai aproape, la figurat și la propriu (pentru că locuiesc la doar câțiva pași de *pub*-ul Van Graph din Piața Unirii). Pornind de la cafeaua excelentă pe care o poți servi la una din măsuțele cochete și ascultând un inspirat și pestriț Backing, ai zice că una, două ore de club te scutesc de omniprezentul stres cotidian care pândește viclean dincolo de ușa discretă a localului.

Ei bine, cu puțin înainte de ziua în care "Anonim TM" urma să-și serbeze zece ani de activitate - între timp evenimentul s-a consumat printr-o emisiune radio aniversară, avându-l ca invitat pe englezul DJ Randall (despre care se spune în Albion că respiră doar pe ritmuri și sonorități drum'n'bass) -, am avut onoarea de a fi invitatul lui DJ Seba. Nu cade bine să povestesc eu despre această emisiune, dar, credeți-mă, descriu fidel reacțiile numeroasei asistențe, dumeavoastră urmând să trageți cuvenitele concluzii. La un moment dat, DJ Seba m-a "abandonat" la o masă, în compania unei domnișoare din "staff"-ul clubului și, la solicitarea mea, a unei sticle de Coca Cola (*light, of course!*, prietenii știu de ce). Pentru cafea ora era prea înaintată, iar dacă amintesc de savoirea acesteia, țin să precizez că aprecierile se trag din altă seară pregătitoare, când, ceva mai devreme, discutam cu DJ Seba structura emisiunii în care urma să particip peste puține zile.

Așadar, am căzut de acord să modificăm nițel structura acesteia, dar fiind că, personal, nu mă pricep la mixări, în ciuda faptului că am statutul de Old DJ. La vremea mea însă nu se inventase procedeele Turntable, nici modalitatea Break Beat. Noi, câți DJ eram la vremea aceea, eram preocupați de realizarea unui *playlist* atractiv și de "modelarea" stării de spirit a participanților la "Disco Party". În asemenea condiții, am căzut de acord ca DJ Seba să mixeze el pentru mine cele 10-12 piese pe care urmam să le selecționez. Evident, cei care ne urmăreau *live* în local au fost informați asupra ineditului procedeu, mai puțin utilizat în asemenea situații.

Mărturisesc că, în ciuda faptului că am predat IDS (Istoria divertismentului sonor) câțiva ani la West DeeJay Association, nu prea eram în temă cu latura practică a activității DJ-ilor; acest aspect i-a preocupat pe alți colegi de-ai mei. Cred că momentul în care am ajuns să apreciez plener un DJ a fost consumat în seara emisiunii care face obiectul acestor rânduri - adică în vreme ce urmăream prestația mai tânărului coleg Seba. Fără îndoială, acest împătimit de muzică (bună!) cunoștea piesele pe care i le-am propus pentru calupul cu mix-uri. Conștient că, dincolo de cuvintele pe care urma să le adresez la microfon, singurul lucru care avea să mă prezinte celor tineri ce nu mă cunoșteau, poate, decât în postura de cronicar sau realizator de emisiuni RTV erau piesele, m-am străduit. Dintr-o selecție care cuprindea 40 de titluri, am eliminat cu regret unele. Era singura soluție ca să mă încadrez în timpul afectat rubricii. Din momentul în care am mers "pe mâna" lui Seba, mi-am dat seama de caratele profesionale ale acestuia. Dacă aș fi pus în situația de a nota prestația acestui DJ vizavi de ORDINEA pieselor în prezentare, nota ar fi maximă...

Spuneam că tânărul DJ îmi lăsase de la început impresia unui bun cunoscător în materia muzicii de divertisment. Ei bine, modul în care a ordonat discurile vinil pe platane a fost încă o dovadă că nu mă înșelasem. Rumoarea specifică clubului a fost accentuată la începutul fiecărei piese, culminând chiar cu începutul: piesa "I Get Around" a formației californiene The Beach Boys, cu acea explozie polifonică (luminoasă, la figurat), urmată de "Magic Carpet Ride" a grupului Steppenwolf. Din capul locului mărturisesc că, dincolo de mici excepții dintre care, iată, două le-am și deconspirat deja, am dorit ca suma pieselor alese să surprindă nu neapărat prin *very best*-uri, cât prin diversitate. Îndrăznesc a crede că am reușit, ținând seama de afirmația lui Seba și de câteva telefoane primite ulterior de la necunoscuți sau mai puțin cunoscuți. Fac cunoscut că evenimentul la care mă refer n-a fost deloc mediatizat, din dorința lui Seba de a nu anunța niciodată invitatul special al emisiunii. Nu m-a deranjat deloc acest fapt, respectându-i gazdei mele obiceiul. Ba sunt convins că anunțarea prealabilă a evenimentului ar fi dus, cu siguranță, la o supraaglomerare a locului, care ar fi generat disconfort. Nu era nevoie de așa ceva. Oricum, pentru că e vorba, totuși, (și) de o emisiune radio, n-am dus lipsă de ascultători chiar din alte zone geografice. Eu știu de Germania, Austria și Olanda, țări în care emisiunile "Anonim TM" au ascultători constanți. Avem confirmări.

M-a impresionat impactul pe care l-a avut asupra celor din generația tânără muzica *oldies*, *but goldies* a părinților lor, dar și a lor, în egală măsură. Concluziile sunt clare chiar dacă, pe alocuri, am forțat nota cu Glenn Miller sau Andrews Sisters ("Rum & Coca Cola"), piese expresive, dar... din anii '40! Au mai "prins", în ordinea dictată de Seba, Phoenix ("Would You Follow Me"), Nino Tempo & April Stevens (cu "Love Story", un *cover* de excepție care, după umila-mi părere, depășește varianta lui Andy Williams). Hotărât lucru, avem tineri sensibili, capabili în a distinge valoarea de gratuitate. Mă întreb: ce-ar fi spus Beatles-ii văzând (și mai ales auzind) reacția tinerilor timișoreni după ce au (re)ascultat vrăjiți "Good Day Sunshine"?

La mulți ani, Radio "Anonim TM", la mulți ani tuturor!

REVOLUȚIA. DUPĂ 19 ANI DILEMA ASIMILĂRII

Urmare din pagina 7

asteptare în care se contura, tot mai exact, un vis... nebun! În 18 și 19 decembrie s-a petrecut un miracol.

Faptele mari se împlinesc nu la comanda cuiva, ci din imbolduri intime! Luni și marți străzile Timișoarei au fost destul de goale, orașul părea speriat, învins. Dar un ins capabil să sesizeze ceea ce scapă evidențelor... O să fac o paralelă. În zilele acelea ne-am comportat ca pugilistul căzut, care rămîne la podea nu fiindcă nu e în stare să reia lupta, ci pentru a-și recupera puterile. Luni am fost numărați pînă la 4, marți pînă la 8, dar miercuri, cînd tartorul fusese gata-gata să spună 9, am fost în picioare, cu mîinile la piept, toți timișorenii! Și-am ieșit pe străzi din case, din întreprinderi, îndreptîndu-ne spre centru într-un șuvoi de neoprit!

Plecînd din Axente Sever, am dat de coloană în intersecția Babeș cu Mihai Viteazul. Nu-mi reveneam. Eram atît de mulți, încît am formulat o propoziție hazlie : Doamne, parcă am fi chinezi, atît de mulți suntem!

Nu sunt om de trupă, nu-mi place să conduc, nici să fiu condus, n-am intrat în coloană, dintr-un imbold pe care mi l-am explicat abia seara, acasă, m-am ocupat cu fotografiatul! Mă urcam pe orice soclu de gard, pe treptele de la imobile, pe orice ridicătură, pentru a înmagazina cît mai multe imagini ale acelei mulțimi năvalnice, despre care mi-era imposibil să cred că putea fi îngenunchiată.

Ca orice timișorean, aș fi vrut să pot fi în două locuri în același timp. În Piața Operei am stat pînă spre ora 14. Din cei din balcon îi cunoșteam pe poeți. Claudiu Iordache și Nicolae Bădilescu. Corajul lor, al tuturor celor de sus, mă uluia. Duream, îmi spuneam, dacă nu va fi să fie, îi așteaptă glonțul!

Repetam această propoziție de pe soclul

artezienei din Piața Operei, pentru că, dintr-un imbold pe care mi l-am explicat abia seara, acasă, fotografiam și aici!

La un moment dat, pe străduța pe care se găsește hotelul Central, a apărut o mașină militară. Din ea au coborît patru ofițeri. Nu ne-a fost totuna, pînă ieri se folosise arma. Așa că, pentru a preîntîmpina o situație neplăcută, am apăsat pe trăgaci noi, fără să-i somăm. "Armata e cu noi! Armata e cu noi!"

Nu știu ce-au făcut ofițerii, eu am rămas cu ochii pe șofer, un tînăr de 20-21 de ani. Am coborît, m-am apropiat. Stînjenit era, intimidat nu. L-am fotografiat, apoi i-am pus întrebarea: Dacă n-ai avea uniformă, unde ai fi? Mi-a răspuns după ce m-a privit de parcă ar fi zis, poate ești securist, poate om de treabă, dar acum...Acolo! Pe copertina de la intrarea în Operă!

N-am fost în stare să articulez nici un cuvînt, m-am întors. Nu pentru că-mi era rușine, lacrimile erau pentru Dumnezeu! Îmi hărăzise șansa de a mă găsi în mijlocul unui eveniment epocal al națiunii din care fac parte, inima îmi era copleșită de recunoștință, și cînd fericirea e prea mare...

Am mers cu lacrimi pe obraz pînă la actuala Prefectură, pe drum formulînd o frază care nu cred să nu conțină un strop de adevăr: bărbatul care plînge, măcar o dată, pentru o femeie ori o idee, e un ales al sorții!

Din cei din balconul de aici îl cunoșteam pe avocatul Petre Petrișor. Dar mai conta că pe ceilalți îi cunoșteam ori nu, din moment ce-am început să mă îmbăt?

Și-așa am plecat de-acolo, beat din pricina Visului acela nebun de frumos, ori frumos de nebun, nu știu cum e mai bine să spun, acasă trăind o revelație – știam de ce făcusem fotografii peste fotografii de cînd dădusem de coloană.

Urmare din pagina 5

Au existat cauze sociologice, economice și psihologice precise. Merită recitite memoriile lui Arthur Koestler. Iar celor ce gîndesc în termeni de culpe colective le-aș propune să încerce puțin exercițiul empatiei. Mă întreb cîți din acești neo-antisemiți (oameni de circa 30 de ani) știu că în anii '30 studenții evrei de la Medicină nu aveau dreptul să facă autopsii pe cadavre creștine? Cîți știu că trebuia să stea în bănci separate?

În ce mă privește, nu am ascuns vreodată ce sînt. Discut liber și deschis aceste chestiuni. Mă simt în această privință apropiat de Adam Michnik, Norman Manea, Andrei Codrescu, intelectuali pe care îi prețuiesc și care sînt total neînhibați pe tema originii și identității lor. Cunosc destui intelectuali români care repudiază cît se poate de tranșant antisemitismul. La fel și în alte state postcomuniste. Un mare scriitor maghiar, citat de filosoful G. M. Tamás, în polemica de acum cîțiva ani legată de rolul intelectualilor în mișcările radicale de dreapta, spunea: "Vacile și antisemiții nu se țin în casă". Un principiu nobil și sănătos.

Resurecția interesului pentru evrei și evreitate în lumea post-comunistă nu poate fi ignorată. Să ne gîndim la Cracovia, unde s-a reconstruit, fără evrei, un microcosmos al evreității pierdute (cafenele, magazine, chioșcuri etc.). Bănuiesc că pe măsură ce tînăra generație din România va ști mai multe despre acea lume dispărută, fenomene similare vor avea loc și în orașele românești.

– Am discutat despre "semitism" (e drept, mai mult anti...). Mai am o ultimă (cu părere de rău) întrebare. Ce înseamnă pentru tine că ești evreu, în fond? Un accident? Un anume tip de educație? O cultură aparte? O sensibilitate specială? Mie îmi este cît se poate de clar că, mai mult decît orice altă nație – deși se vorbește enorm despre nevoia evreului de a fi altfel –, evreii de pretutindeni au o dorință fierbinte de a se asimila, de a fi de-ai locului, acceptați, recunoscuți, feriți de umiliri. Aici e necazul: evreul are o lungă istorie în ale umilinței. Vladimir Tismăneanu nu se lasă umilit. Ai

o operă și o poziție verticală care sfidează atacurile rasiale. Sfidezi antisemiții, dar îi și înfrîngi? Se simte evreul Vladimir T. bine în pielea lui ori ar vrea să se fi născut altceva decît semit?

– Nu regret cîtuși de puțin că m-am născut evreu. Nu văd aici un titlu personal de glorie, întrucît nu am făcut ceva anume pentru a mă naște evreu. Așa a fost să fie. Am suferit de pe urma antisemitismului, ca atîția alții. Pe de altă parte, mă simt mîndru că fac parte dintr-o comunitate de memorie, de supliciu și de rezistență metafizică. Pentru mine a fi evreu înseamnă această sensibilitate morală mereu în alertă, mereu îngrijorată. Înseamnă neliniștea modernității asumată și trăită continuu. Precum în cazul unei Susan Sontag. Ori al lui Philip Roth. Sînt cît se poate de conștient că a fi evreu implică apartenența la un destin intelectual și, de ce nu, istoric. Sîntem, fie că o vrem sau nu, prinși într-o istorie multimilenară. Nu sînt convinși că sîntem "poporul ales". Sîntem însă sigur poporul suferinței și al redempțiunii. Evreii i-au dat pe Moise, pe Hristos, pe Maimonide, Spinoza, Moses Mendelssohn, Marx, Walter Benjamin, Wittgenstein, Einstein, Kafka. Sigur, tot evrei au fost și unii din demnitarii de frunte ai comunismului (Sverdlov, Kaganovici, Chișinevski, Berman, Revai, Rákosi, Slansky). Aceștia din urmă fac parte din categoria celor numiți de Isaac Deutscher "non-Jewish Jews". Au fugit de propria lor origine, s-au prefăcut că sînt super-internaționalisti. În fapt serveau interesele sovietice ori, mai exact spus, pe cele ale lui Stalin.

Mă opun oricărei forme de bestialitate neo-tribalistă. Îmi repugnă violența, verbală ori fizică. Poate că și acestea sînt elemente ce țin de condiția mea de evreu. Nu pot să suport umilirea cuiva. Cred în victoria rațiunii, deci cred că vom putea să-i învingem pe antisemiți. Nu mi-am dorit vreodată asimilarea totală, întrucît mă simt fericit doar în hainele mele de "Juif errant, de patre grecque", spre a încheia citînd din Moustaki. Da, mă identific, melancolic și mereu nostalgic, cu situația existențială a metecului.

O ANTOLOGIE...

Urmare din pagina 11

Recenta *Antologie Pavel Dan* reușește, în acest sens, să comunice câteva date esențiale, nu doar despre semnatarii textelor (fiecare mică secțiune e însoțită de un succint comentariu critic, elaborat de Eugen Bunaru și de o foarte necesară bio-bibliografie), ci și despre cenaclul, în sine, formă de exprimare a unui anumit spirit de coagulare artistică. E, în cele din urmă oglinda, oricât de fragmentată ar fi ea, a literaturii tinere (timișorene) în acest moment. Se impune, fără îndoilă, o nouă promoție. Eu am perceput-o, referindu-mă la două autoare, membre ale cenaclului – Adriana Tudor Gătan și Monica Stănilă, despre volumele cărora am scris – , ca o reacție, ca un răspuns (nu ca o continuare) la literatura postmodernistă.

Încercând o sintetizare rapidă a impresiei generale, pe care, ca preocupare (tematic, să spunem), poezia oferită de cei șapte autori antologați o reflectă, aș spune că două ar fi liniile de forță ce par a traversa lirica acestor autori. Mai întîi, *spaima, oroarea față de materie*. Să precizez, nu față de realitatea ca atare, cu întâmplările ei disforice, ci față de *substanța materială* a lumii. Ea li se prezintă acestor tineri în forme oripilante, ea nu poate fi contemplată: îngrozește prin urătenia ei, aproape maladivă, distorsionată, venită din subsolurile existentei. Expresia acestei atitudini o întîlnim, în alcătuiuri clare și bine structurate poetic, spre exemplu, în versurile lui Claudiu Bolcu – *un Adam răătăcit* – , cum se autopezintă autorul. Dafina David are și ea aceeași percepție negativă a materiei invadatoare și agresive. O evocă liric asemenea unor aglomerări informe, nediferențiate, și apocaliptice de lucruri, obiecte, fenomene, semnale ale simțurilor (de pildă, poezia *Toate*).

A doua linie de forță pe care aș identifica-o ar fi *căutarea unei salvări*. Efort perpetuu, în conflict puternic cu forțele distrugătoare ale degradării generale, ale *căderii materiei*. Aici, lucrurile se complică și e greu să dau o descriere general valabilă. Aș reține, totuși, în această direcție, poezia *Poveste* a lui Ionuț Ionescu, seninătatea și nepăsarea, mimate, ale sihurilor lui Marian Oprea, așa-zisul său erotism (să se vadă ultimul text al grupajului), poemul *Riscul atingerii de după* al Anei Maria Pușcașu, sau ultima poezie, din cele oferite de Eliana Popeți. Cât privește segmentul ce-i aparține Monicăi Stănilă, l-aș cita în întregime. Câte exemple, atâtea căi de a găsi o ieșire din contingentul neprimitor, decăzut și violent.

Proza pe care o prezintă cei doi autori selecționați în volum mi s-a părut diferită, în mare măsură, de vocile lirice. Alexandru Colțan vine cu două povestiri poematice, în care sunt prelucrate, cu pricepere matură, secvențe de parabolă și simboluri vag-mitice. Trama, aparent realistă, e montată într-un peisaj nedeterminat temporal ori spațial, personajele și, deopotrivă, elementele (pădurea, apa) au rol alegoric. E o proză ce face apel abundent la figurația poetică. Opusă acestui tip de scriitură este proza de factură telegrafică a Cristinei Ivan Păcurar. Autoarea are simțul notației, scrie fluent și știe să observe. Conflictul e bine mascat sub pojghița relatării rapide, ce prinde instantaneu punctul vulnerabil al unei situații. Deși am avut doar un eșantion și e riscant să tragem concluzii, am putea conchide că, în ansamblu, textele sunt promițătoare. Se reține, ca tendință generală o anumită *concentrare* a discursului. Aceasta se manifestă în planul formal al enunțurilor (compozițional și stilistic) prin coerență (transparentă) și economie de mijloace. Îar în plan semantic, prin mutarea dezbaterei de la limbaj la idee. Iată, într-un volum de doar 98 de pagini, imaginea fulguranță, dar bine delimitată, în context, a nouă autori talentați. Atât ei cît și efortul celor ce au îngrijit ediția și au tipărit cartea merită întreaga atenție a cititorilor și a comentatorilor.

Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș
Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu
Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcău, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi
Colectivul tehnic: Sorin Stroe (paginare, prezentare grafică).
www.revistaorizont.ro e-mail: fundatia@3europe.org

REDAȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 29 48 93, 29 48 95
Marcă înregistrată: M/00166
Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

ISSN 0030 560 X

Abonamentele se fac la Rodipet, la poziția 4386 din catalog

Comunitate și Diversitate
din 2003

www.revistaorizont.ro/conferintelemicrosoft

un suflu nou

TEODOR BACONSKY
ANDREI CODRESCU
MARIO VARGAS LLOSA
GABRIEL LIICEANU
NICOLAE MANOLESCU
ADAM MICHNIK
H.-R. PATAPIEVICI
ANDREI PLEȘU
VLADIMIR TISMĂNEANU
MIHAI-RĂZVAN UNGUREANU

TIMIȘOARA
CLUJ
BUCUREȘTI
REDMOND
CRAIOVA
IAȘI
ORADEA
ARAD
SIBIU
TÎRGU-MUREȘ
CHIȘINĂU
CONSTANȚA
BRAȘOV

Angajamentul civic durabil, pasiunea descoperirii diversității, consistența etică alcătuiesc fundamentele unei comunități a dialogului. Un spațiu în care ideile sunt comunicate pe viu, în forma dezbaterii deschise și uneori polemice. Personalități culturale de primă mărime din țară și străinătate întâlnesc un public preponderent tânăr, căruia îi propun modele de realizare a unui potențial mai mult decât cert.

Începând din 2003, proiectul Conferințelor Microsoft a creat un cadru al dialogului fertil și pasionant, o comunitate care a depășit frontierele auditoriului unor săli oricât de pline și de entuziaste. Conferințele Microsoft s-au transformat deseori în cărți de impact pentru cultura română, promovând generos valorile esențiale ale schimbării.

Your potential. Our passion.™

Microsoft